

**ADÖLESANLARDA MOTİVASYONEL GÖRÜŞMENİN AKRAN
ZORBALIĞI VE SİBER ZORBALIĞA ETKİSİ: RANDOMİZE
KONTROLLÜ ÇALIŞMA**

Semra SEYHAN ŞAHİN

**DOKTORA TEZİ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MART 2023

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Semra SEYHAN ŞAHİN

02/03/2023

ADÖLESANLARDA MOTİVASYONEL GÖRÜŞMENİN AKRAN ZORBALIĞI VE SİBERZORBALIĞA ETKİSİ: RANDOMİZE KONTROLLÜ ÇALIŞMA

(Doktora Tezi)

Semra SEYHAN ŞAHİN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mart 2023

ÖZET

Araştırma, adölesanlarda motivasyonel görüşmenin akran zorbalığı ve siber zorbalığa etkisini belirlemek amacıyla paralel grup randomize kontrollü deneysel tasarım olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini bir lisede öğrenim gören dokuzuncu sınıf öğrencileri (N= 200) oluşturmuştur. Araştırma 48 (müdahale: 24, kontrol: 24) adölesan ile tamamlanmıştır. Verilerin toplanmasında ‘Katılımcı bilgi formu’ “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği” ve “Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada müdahale grubuna hazırlık oturumu ve beş oturumdan oluşan motivasyonel görüşme uygulanmıştır. Motivasyonel görüşme oturumları haftada bir kez yapılmıştır. Kontrol grubuna günlük yaşamda uyguladıkları bireysel baş etme yöntemleri dışında araştırmacı tarafından herhangi bir girişim yapılmamıştır. Her iki gruba müdahale öncesi, son motivasyonel görüşme oturumu sonunda (son test), 3. ay ve 6. ayda veri toplama araçları tekrar uygulanmıştır. Verilerin analizinde ki-kare, bağımsız gruplarda t testi ve karma desenli ANOVA kullanılmıştır. Müdahale ve kontrol grubu arasında akran zorbalığı ve siber zorbalık ön test ortalama puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Müdahale grubunun motivasyonel görüşme sonrası, ilk izlem (3. ay) ve son izlem (6. ay) akran zorbalığı ve siber zorbalık ortalama puanlarının kontrol grubuna göre anlamlı şekilde azaldığı belirlenmiştir ($p < 0,001$). Araştırma sonucunda motivasyonel görüşmenin akran zorbalığı ve siber zorbalık davranışlarını azaltmada etkili olduğu belirlenmiştir. Okullarda zorbalık davranışlarını önlemek için motivasyonel görüşme yönteminin kullanılması önerilir.

Bilim Kodu : 132.2
Anahtar Kelimeler : Akran zorbalığı, Motivasyonel görüşme, Siber zorbalık, Adölesan, Hemşire
Sayfa Adedi : 102
Danışman : Prof. Dr. Sultan AYAZ ALKAYA

THE EFFECT OF MOTIVATIONAL INTERVIEWING ON PEER BULLYING AND
CYBERBULLYING IN ADOLESCENTS: A RANDOMIZED CONTROLLED TRIAL

(Ph. D. Thesis)

Semra SEYHAN ŞAHİN

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF HEALTH SCIENCES

March 2023

ABSTRACT

The study was conducted as a parallel group randomised controlled trial to determine the effect of motivational interviewing on peer bullying and cyberbullying in adolescents. The population of the study consisted of the ninth grade students (N= 200) studying in a high school. The study was completed with 48 adolescents (intervention: 24, control: 24). 'Participant information form', 'Peer Bullying Identification Scale' and 'Cyber Victimization and Bullying Scale' were used to collect the data. In the study, a preparatory session and five motivational interviewing sessions were applied to the intervention group. Motivational interviewing sessions were conducted once a week. The control group did not receive any intervention other than the individual coping methods they used in daily life. Data collection tools were reapplied to both groups before the intervention, at the end of the last motivational interview session (post-test), at the third and the sixth months. Chi-square, independent samples t-test and mixed design ANOVA were used to analyse the data. There was no statistically significant difference between the intervention and control groups in terms of peer bullying and cyberbullying pre-test mean scores ($p>0.05$). It was determined that the mean scores of peer bullying and cyberbullying of the intervention group after motivational interviewing, first follow-up (3rd month) and final follow-up (6th month) were significantly reduced compared to the control group ($p < 0.001$). In conclusion, motivational interviewing was effective on decreasing peer bullying and cyberbullying behaviors among adolescents. It is recommended to use motivational interviewing method to prevent bullying behaviours in school settings.

Science Code : 132.2
Key Words : Peer bullying, Motivational interviewing, Cyberbullying, Adolescent,
Nurse
Page Number : 102
Supervisor : Prof. Dr. Sultan AYAZ ALKAYA

TEŞEKKÜR

Tez çalışma sürecinde değerli bilgi ve tecrübeleriyle bana her zaman yol gösteren, zamanını ve emeğini esirgemeyen, tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Sultan Ayaz ALKAYA'ya;

Tez çalışma sürecinde değerli katkılarda bulunan tez izlem komitesi üyeleri Prof. Dr. Satı DEMİR ve Doç. Dr. Bilge KALANLAR'a;

Tez savunmamdaki değerli jüri üyelerim Prof. Dr. Ebru KILIÇARSLAN TÖRÜNER, Doç. Dr. Figen ŞENGÜN İNAN ve Dr. Öğr. Üyesi Handan TERZİ'ye;

Araştırmanın uygulama aşamasında her türlü desteği sağlayan başta okul yöneticileri ve rehber öğretmenleri olmak üzere tüm okul çalışanlarına;

Çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden tüm sevgili öğrencilere ve ailelerine,

Deneyimlerini benimle paylaşan ve manevi desteğini her zaman hissettiğim değerli arkadaşım Arş. Gör. Dr. Merve IŞIK'a,

Öğrenim yaşantım ve tez çalışmam süresince sonsuz sevgi, anlayış ve sabırla destekleyen ve beni hiç yalnız bırakmayan babam Mithat SEYHAN'a, annem Fatma SEYHAN'a, sevgili eşime ve biricik kızım Eylül'e çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. Adölesan Dönem ve Özellikleri	7
2.2. Akran Zorbalığı	8
2.3. Zorba, Kurban ve Gözlemcinin Özellikleri.....	10
2.4. Akran zorbalığı ile ilişkili risk faktörleri.....	12
2.5. Akran Zorbalığının Etkileri.....	13
2.6. Akran Zorbalığı Türleri.....	15
2.7. Siber Zorbalık Tanımı	15
2.8. Siber Zorbalık ile İlişkili Risk Faktörleri	17
2.9. Siber Zorbalığın Etkileri.....	19
2.10. Akran Zorbalığı ve Siber Zorbalığının Önlenmesi ve Hemşirenin Rolü	20
2.11. Motivasyonel Görüşme	21
2.11.1. Motivasyonel görüşmenin etkililiği.....	22
2.12. Adölesanlarda Akran Zorbalığı ile Başetmede Motivasyonel Görüşme ve Hemşirenin Rolü	23
3. GEREÇ VE YÖNTEM	29
3.1. Araştırmanın Tasarımı.....	29

Sayfa

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri	29
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi	29
3.4. Randomizasyon ve Yanlılığın Önlenmesi	30
3.5. Veri Toplama Araçları	32
3.5.1. Katılımcı bilgi formu	32
3.5.2. Değişim aşaması değerlendirme formu	33
3.5.3. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği	33
3.5.4. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği	33
3.6. Araştırmanın Uygulama Süreci	34
3.6.1. Araştırmacının hazırlığı	34
3.6.2. Motivasyonel görüşme planı içeriğinin oluşturulması	34
3.7. Ön Uygulama	35
3.8. Araştırmanın Uygulanması	36
3.9. Müdahale	36
3.10. Müdahale Grubu	39
3.11. Kontrol Grubu	39
3.12. Verilerin Analizi	39
3.13. Araştırmanın Etik Yönü	40
4. BULGULAR	41
5. TARTIŞMA	45
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	49
6.1. Sonuçlar	49
6.2. Öneriler	49
KAYNAKLAR	51
EKLER	73
EK-1. Örneklem Büyüklüğü için yapılan Güç Analizi	74

	Sayfa
EK-2. Katılımcı Bilgi Formu.....	75
EK-3. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği.....	77
EK-4. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği.....	79
EK-5. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu	80
EK-6. Motivasyonel Görüşme Planı	83
EK-7. Katılım Belgesi	94
EK-8. Etik Kurulu İzin Yazısı	95
EK-9. Sivas Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Yazısı	97
EK-10. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kullanım İzni.....	98
EK-11. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği Kullanım İzni	99
EK-12. Uzman Görüşü Formu	100
ÖZGEÇMİŞ	102

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Akran zorbalığı ve siber zorbalık ile ilgili müdahale araştırmaları.....	26
Çizelge 3.1. Gruplara atanan katılımcıların randomizasyon listesi	31
Çizelge 3.2. Kapsam geçerlilik oranları (KGO) için minimum değerler ($\alpha=0,05$)	35
Çizelge 3.3. Uzman görüşlerinin toplanması ve kapsam geçerlik oranlarının elde edilmesi	35
Çizelge 3.4. Motivasyonel görüşme basamakları	38
Çizelge 4.1. Müdahale ve kontrol grubunun sosyodemografik özellikleri.....	41
Çizelge 4.2. Müdahale ve kontrol grubunun akran zorbalığı ve siber zorbalık ön test ortalama puanları	42
Çizelge 4.3. Müdahale ve kontrol grubunun akran zorbalığı ve siber zorbalık ortalama puanları ve karma desenli varyans analizi sonuçları	42
Çizelge 4.4. ITT Analizi ile müdahale ve kontrol grubunun akran zorbalığı ve siber zorbalık ortalama puanları ve karma desenli varyans analizi sonuçları	44

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 3.1. CONSORT akış şeması	32

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simge ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklamalar
%	Yüzde
F	Karma desenli varyans analizi
N	Evren Sayısı
n	Örneklem Sayısı
p	Anlamlılık Düzeyi
SS	Standart Sapma
η^2	Kısmi Eta Kare
Kısaltmalar	Açıklamalar
ANOVA	Varyans Analizi
ITT	Intention To Treat Analizi
KGO	Kapsam Geçerlilik Oranı
MG	Motivasyonel Görüşme
SEHER	Strengthening (güçlendirme) Evidence base (kanıta dayalı) on scHool-based intErventions (okul temelli müdahaleler) for pRomoting adolescent health (adolesan sağlığının geliştirilmesi)
STAC	Stealing the show (dikkati dağıtma), Turning it over (yardım isteme), Accompany others (kurbana yardım etme) ve Coaching compassion (zorbaya yardım etme)
VISC	Vienna Social (sosyal) Competence (yeterlilik) training (eğitimi)

1. GİRİŞ

Problem tanımı

Adölesan dönem fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden gelişimsel değişikliklerle karakterizedir ve Birleşmiş Milletler tarafından 10-19 yaş aralığı olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2019). Dünya genelinde 1,3 milyar adölesan bulunmakta ve adölesanlar dünya nüfusunun yüzde 16'sını oluşturmaktadır (UNICEF, 2022). Bu dönemde biyolojik gelişim, cinsel olgunlaşma ve iskelet sisteminde hızlı büyümeyle; ruhsal gelişim ise kimlik gelişimi ve bilişsel yönden gelişim özellikleriyle belirlenir. Sosyal açıdan adölesan dönem, bireyin genç erişkin rolüne geçişin olduğu bir dönemdir (Engin, 2021; Townsend, 2016). Adölesan dönemde değişim ve gelişimin hızlanması, duygu yoğunluğu ve dürtüsel ihtiyaçların artması, bireyselleşme sürecine geçiş, ödipal ve preödipal çatışmaların artması, karşı cinsle olan ilişkiler nedeniyle çatışmalar ve zorluklar yaşanmaktadır. Ayrıca, adölesanlar için akranları tarafından kabul görmek ve onlarla zaman geçirmek önemli bir ihtiyaç olarak görülmektedir (Engin, 2021; Ergün, 2020; Pala, Keklik ve Demişbaş, 2021; Sezen ve Murat, 2018; Townsend, 2016). Bu dönemde sosyal ilişkiler adölesanların sağlıklı ve üretken birey olmalarını desteklerken, sosyal ortamlarında kabul görememeleri saldırganlık ve zorbalık davranışlarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Haşimoğlu ve Aslandoğan, 2018; Talu, 2020).

Zorbalık; sözel, fiziksel veya psikolojik saldırı veya zorlamayı içeren olumsuz davranışlar olarak ifade edilen bir tür şiddettir (Armitage, 2021; Çalık, 2020). Bu şiddet türünde amaçlı, düzenli veya tekrarlı olarak başka bir kişiye kötü davranılması veya psikolojik sıkıntıya yol açabilecek nitelikte olumsuz davranışlarda bulunulması söz konusudur (Çalık, 2020). Zorbalık fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak bireyleri olumsuz etkilemektedir (Choia, Teshomeb ve Smith, 2021; Hansson, Garmy, Vilhjalmsson ve Kristjansdottir, 2019). Fiziksel olarak karın ağrısı, kalp çarpıntısı, mide ağrısı, idrar kaçırma, baş ağrısı, kusma, iştahsızlık gibi rahatsızlıklar deneyimlenirken, psikolojik olarak anksiyete, depresyon, özgüven eksikliği gibi sorunlar yaşanmaktadır (Armitage, 2021; Choia ve diğerleri, 2021; Halliday, Gregory, Taylor, Digenis ve Turnbull, 2021; Hansson ve diğerleri, 2019). Bununla birlikte, sosyal izolasyon, okula gitme isteğinde azalma, yalnızlık gibi sosyal problemler de ortaya çıkmaktadır (Armitage, 2021; Choia ve diğerleri, 2021; Halliday ve diğerleri 2021). Wolke ve Lereya (2015) tarafından yapılan çalışmada, zorbalığa maruz kalmanın genç yetişkinlik döneminde kendine zarar verme, özkıyım,

anksiyete, depresyon gibi uzun süreli etkili olan ruhsal sağlık problemlerin ortaya çıkmasına neden olduğu belirtilmiştir. Erken adölesan dönemde görülen zorbalığın sonuçlarını ele alan bir sistematik derleme çalışmasında, zorbalığın kısa (12 ay) ve uzun (8 yıl) vadede kaygı, depresyon, düşük okul performansı, akran reddi gibi olumsuz psikososyal ve akademik sonuçlara yol açabileceği ortaya konulmuştur (Halliday ve diğerleri, 2021). Bu bağlamda zorbalığın adölesanları çok boyutlu etkileyen önemli bir sorun olduğu düşünülmektedir.

Adölesan dönemde en sık görülen iki zorbalık tipi akran zorbalığı ve siber zorbalıktır (Hysing ve diğerleri, 2021; Martínez, Rodríguez-Hidalgo ve Zych, 2020). Akran zorbalığı, adölesanları sağlık, sosyal ve eğitim yönünden olumsuz etkileyen önemli bir toplum sağlığı problemidir (Estévez, Cañas, Estévez ve Povedano, 2020; Kim, Lee ve Jennings, 2022; Yang ve diğerleri, 2022). Bunun yanı sıra, adölesanların gelişen teknolojiye yönelik ilgileri ve ileri teknolojileri aktif olarak kullanmaları nedeniyle akran zorbalığı sanal ortamlara taşınmıştır (Arı Ünal ve Küçük, 2022; Estévez ve diğerleri, 2020; Uludaşdemir ve Küçük, 2019). Adölesanlar için cazibesi giderek artan iletişim teknolojileri sosyalleşmeyi ve kişiler arası iletişim kurmayı kolaylaştırırken, bu teknolojilerin bilinçsiz ve yaygın şekilde kullanımı yalnızlık, sosyal medya bağımlılığı ve siber zorbalık riskini de beraberinde getirmektedir (Bozzola ve diğerleri, 2022; Estévez ve diğerleri, 2020; Lee, Jeong ve Roh, 2018; Paat ve Markham, 2021). Siber zorbalık telefon, bilgisayar tablet gibi araçlar üzerinden yapılan kasıtlı ve akranlara zarar verme amacı güden davranışları içerir (Evangelio, Rodriguez-Gonzalez, Fernandez-Rio ve Gonzalez-Villora, 2022). Geleneksel zorbalıktan daha az görülmekle birlikte, siber zorbalık görülme sıklığının adölesanlar arasında bilişim ve teknolojik araçların kullanımının popüler olması ve yaygınlaşması nedeniyle ilerleyen zamanlarda daha da artacağı öngörülmektedir (Bushrow, Johnson, Peters, Burmeister ve Joseph, 2015; Modecki, Minchin, Harbaugh, Guerra ve Runions, 2014; Uludaşdemir ve Küçük, 2019).

Adölesan dönemde zorbalık, evrensel bir problem olarak ele alınmakta ve önceki yıllara göre daha fazla yaygınlık gösterdiği belirtilmektedir (Arnarsson ve diğerleri, 2020; Bjerelda, Augustineb ve Thornbergc, 2020; Elgar ve diğerleri, 2015). Akran zorbalığının 79 ülkede incelendiği bir çalışmada, adölesanların yaklaşık %30'unun akran zorbalığına maruz kaldığı belirlenmiştir (Elgar ve diğerleri, 2015). Akran zorbalığı prevelansının İngiltere'de %27 (Przybylski ve Bowes, 2017), İspanya'da %62 (Sánchez, Falcon,

Navarro-Zaragoza ve Ruiz-Cabello, 2016), ABD’de %37 (Hicks, Jennings, Jennings, Berry ve Green, 2018), Japonya’da %26,7 (Hamada ve diğerleri, 2018), Türkiye’de % 22,4 (Eyuboglu ve diğerleri, 2021) olduğu bulunmuştur. Rao ve diğerleri (2019) ve Eyüboğlu ve diğerleri (2021) tarafından yapılan çalışmalarda, adölesanların sırasıyla %28 ve %10,4’ünün siber zorbalık davranışları sergilediği belirlenmiştir. Bir sistematik derleme çalışmasında, adölesanlarda siber zorbalık prevalansının %6,0 ile %46,3 arasında değiştiği saptanmıştır (Zhu, Huang, Evans ve Zhang, 2021).

Zorbalık davranışları okul ortamında daha yaygın görülmektedir (Çopur, 2019; Günay ve Can, 2018). Bu nedenle, zorbalığı önleme çalışmalarının okullarda yaygın şekilde uygulanması, zorbalığın neden olduğu sağlık sorunlarının önlenmesinde etkili bir yaklaşımdır (Jadambaa ve diğerleri, 2019; Uysal Toraman, Dağhan ve Kısa, 2021). Yapılan çalışmalarda akran zorbalığı ve siber zorbalıkla mücadelede çeşitli müdahale yöntemlerinin etkili olduğu belirtilmektedir (Buils, Miedes ve Oliver, 2020; Cross ve diğerleri, 2016; Dolgun, 2018; Ferrer Cascales ve diğerleri, 2019; Gaffney, Farrington, Espelage ve Ttofi, 2019). Adölesanlarda görülen akran zorbalığı ve siber zorbalığı önlemeye yönelik okul tabanlı eğitim programı (Barkoukis, Lazuras, Ourda ve Tsorbatzoudis, 2016), STAC stratejileri (Doumas, Midgett ve Watts, 2019), “VISC” (Grading, Yanagida, Strohmeier ve Spiel, 2016), Video Tabanlı DT-SVM (Ye, Wang, Ferdinando, Seppänen ve Alasaarela, 2020), “No Trap!” (Palladino, Nocentini ve Menesini, 2016), “SEHER” eğitim programı (Shinde ve diğerleri, 2020), kabul ve kararlılık terapisi (Dursun ve Akkaya, 2022), “The Cyber Friendly Schools” (Cross ve diğerleri, 2016) bilişsel davranışçı terapi (Yüksel ve Çekiç, 2019) gibi farklı müdahale yöntemlerinin uygulandığı çalışmalarda olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Ancak, tüm dünyada akran zorbalığı ve siber zorbalık davranışlarının yaygınlığı artmaya devam etmektedir. Zorbalık prevalansının azaltılmasında, zorbalık davranışlarını önlemeye yönelik müdahalelerin etkinliğinin artırılması ve kanıta dayalı olabilmesi için daha fazla araştırma yapılmasına gereksinim duyulmaktadır (Bradshaw, 2015; Dos Santos, Murta, Do Amaral Vinha ve De Deus, 2019; Pervanidou ve diğerleri, 2019). Bunun yanı sıra, yapılan bir meta-analiz çalışmasında, eğitim müdahalelerinin geleneksel zorbalık ve siber zorbalık davranışları üzerinde düşük bir etkiye sahip olduğu ve eğitim programlarını iyileştiren veya zorbalık karşıtı yeni müdahale biçimlerinin geliştirilmesi gerektiği bildirilmiştir (Ng, Chua ve Shorey, 2022). Bu bağlamda, motivasyonel görüşmenin akran zorbalığı ve siber

zorbalıkla mücadelede yeni ve etkili bir danışmanlık yaklaşımı olabileceği ileri sürülmektedir (Cross ve diğerleri, 2018).

Motivasyonel görüşme bireylerin duygu, istek ve düşüncelerdeki ambivalansın keşfedilerek, çözümlenmesini destekleme yoluyla davranış değişikliği sağlayan danışan merkezli ve direktif bir yöntemdir (Örücü, 2020). Miller ve Rollnick (2012) motivasyonel görüşmeyi davranış değişikliği hakkındaki konuşmalara rehberlik eden bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte motivasyonel görüşme kolay, kısa süreli ve kanıta dayalı olması nedeniyle güvenli bir uygulama yöntemi olarak kabul edilmektedir (Cangöl ve Şahin, 2017; Dicle, 2019; Örücü, 2020; Pennell ve diğerleri, 2020). Bu bağlamda okullarda motivasyonel görüşmenin zorbalık davranışları ile mücadelede etkili ve pratik olacağı düşünülmektedir.

Zorbalık davranışlarına yönelik müdahaleler adölesanların uyumlu, üretken ve sağlıklı gelişimi için oldukça önemlidir (Koşir ve diğerleri, 2020; Thornberg, Hunter, Hong ve Rönnberg, 2020; Wolke ve Lereya, 2015). Adölesanlarda sağlığın korunması ve geliştirilmesi için adölesanların birbirleri ile olumlu iletişim kurmaları ve zorbalık davranışlarından korunmaları gerekmektedir. Ancak adölesanlar, zorba davranışları bırakma ya da azaltma konusunda genellikle dirençli ve isteksiz olabilmektedir. Bu nedenle, danışanın otonomisini göz önünde bulundurarak öz yeterliliği destekleyen ve iş birliğine dayalı bir yaklaşım olan motivasyonel görüşme, zorbalığa müdahalede uygun bir yaklaşım olabilir (Cross ve diğerleri, 2018). Adölesanlarda öğrenmeyi olumsuz etkileyen durumları belirlemede, etkili sağlık hizmetleri sunmada ve güvenli ve destekleyici ortamların sağlanmasında hemşire önemli bir konuma sahiptir. Hemşire eğitici, danışman, değişim ajanı olma rollerini kullanarak zorbalığın önlenmesine yönelik müdahalelerde yol gösterici olmaktadır (Avşar ve Alkaya, 2017; Avşar ve Alkaya, 2018). Son yıllarda motivasyonel görüşme, davranış değişikliği sağlamada hemşireler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır (Al Ksir ve diğerleri, 2022; Cheung ve diğerleri, 2022; Garcimartín ve diğerleri, 2022).

Literatürde motivasyonel görüşmenin adölesanlarda, alkol ve madde kullanımı (Stein ve diğerleri, 2020), yeme bozuklukları (Bean ve diğerleri, 2018), fiziksel aktivite (McKillop ve diğerleri, 2018) gibi çeşitli araştırmalarda davranış değişikliği sağlamada etkili olduğunu kanıtlayan çalışmalar bulunmaktadır. Ancak, literatürde akran zorbalığı ve

siber zorbalıkla mücadelede motivasyonel görüşmenin etkisini inceleyen bir çalışmaya ulaşılammıştır. Okullarda öğrenci sayısının fazlalığı ve öğrencilerin okulda geçirdikleri ders dışı zaman göz önünde bulundurulduğunda, zorba adölesanlarla birebir etkileşim kurmak ve müdahale etmek için motivasyonel görüşmenin okul ortamlarında uygulanmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir. Bu araştırmanın motivasyonel görüşmenin geleceğin toplumunu oluşturacak adölesanlarda pozitif davranış değişikliği meydana gelmesine katkı sağlayarak güçlü bir kanıt oluşturacağı ve zorbalıkla mücadelede etkili ve güncel bir yaklaşım olarak bu alanda çalışan profesyonellere rehber olacağı öngörülmektedir.

Araştırmanın amacı

Bu çalışmanın amacı adölesanlarda motivasyonel görüşmenin akran zorbalığı ve siber zorbalığa etkisini belirlemektir.

Araştırma hipotezleri

H₀₋₁: Motivasyonel görüşme yapılan müdahale grubu ile kontrol grubu arasında akran zorbalığı düzeyi açısından fark yoktur.

H₀₋₂: Motivasyonel görüşme yapılan müdahale grubu ile kontrol grubu arasında siber zorbalık düzeyi açısından fark yoktur.

Sınırlılıklar ve güçlü yönler

Araştırma sonuçları sadece araştırmaya katılan dokuzuncu sınıf öğrencilerine ilişkin bulgular ile sınırlıdır. Veriler öğrencilerin kişisel beyanlarına dayanmaktadır, bu nedenle elde edilen verilerin kalitesi etkilenmiş olabilir. Verilerin araştırmacının gözetiminde toplanması, öğrencilerin rahat cevap vermesini etkilemiş olabilir. Araştırmada katılımcı ve araştırmacı körlemesi yapılamamıştır.

Araştırma, motivasyonel görüşmenin akran zorbalığı ve siber zorbalık davranışlarına olumlu etkisini ortaya koyan randomize kontrollü bir çalışma olarak literatüre katkı sağlayacaktır. Veri toplamada geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları hedef grup ile yapılmış ölçekler kullanılmıştır. Veriler uygun istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Ayrıca

araştırmacı psikiyatri hemşireliğinde danışmanlık becerileri ve bilişsel davranışçı terapi dersleri almıştır. Bununla birlikte, araştırmanın mşdahale sşrecinden şnce adşlesanlarla řn uygulama yaparak deneyim kazanmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Adölesan Dönem ve Özellikleri

Adölesan dönem fizyolojik, bilişsel, cinsel ve psikososyal olarak hızlı bir değişimin gerçekleştiği kendine özgü özellikleri bulunan ve çocukluktan yetişkinliğin ilk aşamasına geçiş özelliği olan bir dönemdir (Şahin ve Çevener Özçelik, 2016; Tetik ve Aktan, 2021). Toplumsal olarak alması gereken sorumlulukların farkında olsa bile bu sorumlulukları nasıl yerine getirebileceği konusunda yetersiz hissedebilmektedir (Aydenk Köseoğlu ve Çelebi Tayfur, 2017; Şahin ve Çevener Özçelik, 2016). Bununla birlikte bedensel ve ruhsal olarak meydana gelen değişimler adölesan dönemindeki bireyin hayatına etki etmektedir. (Tetik ve Aktan, 2021).

Dünya Sağlık Örgütü, adölesan döneminin üç ayrı yaş grubundan oluştuğunu belirtmektedir: 10-19 yaş grubunu ergenlik dönemi, 15-24 yaş grubunu gençlik dönemi, 10-24 yaş grubunu genç insan olarak tanımlamıştır (WHO, 2019). UNESCO (2018)'ya göre ise "henüz yetişkin olunmayan ve yetişkin sorumlulukları taşınmayan, hayatını kazanmak için maddi gelir amaçlı çalışılması gerekmeyen gençlik çağı" olarak belirtilmektedir. UNESCO, adölesan dönemi 15-25 yaş aralığını olarak kabul eder (Unesco, 2018). Bununla birlikte beslenme, genetik ve cinsiyet gibi bireysel özellikler ve kişinin içinde bulunduğu coğrafi koşullar, çevre ve kültür gibi dış çevre değişkenleri adölesan döneminin seyrini değiştirmektedir (Güdek, Yetim, Baş ve Kılıç, 2016). Özetle adölesan dönemi; kişisel ve dış çevre değişkenlerine bağlı olarak farklılık gösteren, hızlı ve çok yönlü gelişim ve değişimlerin yaşandığı, bu değişimler nedeniyle de stres ve çatışmanın fazla olduğu bir geçiş aşamasını tanımlayan gelişim dönemidir (Demircioğlu ve Yoldaş, 2019; Güdek ve diğerleri, 2016; Tetik ve Aktan, 2021).

Adölesan dönemde görülen psikososyal değişim bireyin cinsel yönelim, sosyal yetenek, fizyolojik ve bilişsel becerilerin gelişimini içeren kimlik gelişimini ve olumlu öz görünümü gerektirmektedir (Talu, 2020; Tetik ve Aktan, 2021). Kişinin daha bağımsız bir davranış sergileme eğilimleri ve otonomi istemeleri ailelerinden uzaklaşmasına ve çatışma yaşamasına yol açmaktadır. Bu dönemde aile ve arkadaşlar ile olan ilişkiler de değişmektedir. Çünkü kişinin kendi iç dünyasında arkadaş, aile ve çevre gibi faktörlere

bakış açısı, gereksinimi ve beklentileri de değişmektedir (Şahin ve Çevener Özçelik, 2016; Talu, 2020).

Adölesan dönemde bireyin arkadaşlarıyla kurduğu ilişki, kardeşlerle ve anne baba ile kurulan ilişkilerden tamamen farklıdır. Arkadaşlık ilişkileri bu dönemde adölesan bireye onay alma ve başarıma hissini yaşatması nedeniyle önemli olarak görülmektedir (Haşimoğlu ve Aslandoğan, 2018; Talu, 2020). Bu nedenle kendini ifade etme, sosyal ilişki kurma, diğerlerinin düşüncesine saygılı olma, güvenli davranış sergileme gibi kazanımlar sosyal becerileri arttırarak kişisel gelişme sağlamak ve gruba ait olma gereksinimini karşılamaktadır (Haşimoğlu ve Aslandoğan, 2018; Şahin ve Çevener Özçelik, 2016; Talu, 2020). Sosyal ilişkilerin önemli bir bölümünü oluşturan arkadaş ilişkileri sayesinde birey kendisinde bulunan farklı ve benzer yönlerden diğerleriyle kıyaslayarak kendisini daha iyi tanıma fırsatı bulmaktadır. Aynı zamanda adölesanlar kendi akranlarını diğer bireylere kıyasla daha fazla model olarak almaktadır (Haşimoğlu ve Aslandoğan, 2018; Talu, 2020). Bireylerin akranlarıyla kurdukları ilişkiler, bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimleri ve sağlıklı bir yetişkin yetişkin olmaları bakımından önemlidir. Bunun aksine arkadaşları arasında kabul görememe durumu bireyde saldırgan davranışlar sergileme ve zorbalık durumlarının gerçekleşmesine neden olabilmektedir (Haşimoğlu ve Aslandoğan, 2018; Talu, 2020). Yapılan çalışmalarda akran zorbalığının en fazla adölesan dönemde yapıldığı belirtilmektedir (Adalar Çelenk ve Yıldızlar, 2019; Waseem ve Nickerson, 2019).

2.2. Akran Zorbalığı

Zorbalık “karşısındaki kişiye göre daha güçsüz durumda olan bireyi, tek kişi veya birkaç kişinin ısrarlı ve devamlı şekilde olumsuz davranışlara uğratması” şeklinde tanımlanmaktadır (Olweus, 1995). Zorbalık kavramıyla paralel şekilde ortaya çıkan akran zorbalığı ise “bir öğrencinin, kendinden daha güçlü bir öğrenci ya da öğrenci grubu tarafından tekrarlayıcı, sistemli ve kasıtlı olarak zarar verici davranışlar görmesi” olarak ifade edilmektedir (Olweus, 1996; Sittichai ve Smith, 2015). Akran zorbalığı konusu ile ilgili ilk bilimsel çalışmaları yapan Olweus, hangi eylemin zorbalık olarak değerlendirilebileceği konusunda üç kriteri göz önünde bulundurmuştur. Bunlardan birincisi; yapılan davranışların kasıtlı olmasıdır. Diğer bir ifadeyle dürtüsel değil, kazanç sağlamak, eğlenmek, zevk almak amacıyla yapılmasıdır. İkincisi; ortada güç eşitsizliği

bulunmasıdır. Zorbalık eylemini gerçekleştiren bireyin kendisini karşısındakinden daha güçlü algılamasıdır. Üçüncüsü ise zorbalık içeren davranışların süreklilik göstermesidir. Zorbalık genellikle kendisini güçlü olarak hisseden birey tarafından aşağılama ya da yıldırma özelliğine sahip davranışların kasıtlı olarak uygulanması yoluyla karşısındaki bireyi tehdit edilmesi ve aşağılanmasıdır (Arslan ve Yeşilyurt, 2019; Gürhan, 2017; Olweus, 1994)

Zorbalık durumlarının daha iyi anlaşılması için zorbalığın gerçekleştiği ortamın özelliği de önemlidir. Akran zorbalığı daha çok okul çevresi, koridor, sınıf ve kantin gibi ortamlarda gerçekleşmektedir (Adalar Çelenk ve Yıldızlar, 2019; Kazancı ve İlci, 2018). Eğitim-öğretim nedeniyle bir arada bulunan bireyler, bulundukları okul ortamında kendilerine özgü farklı davranış biçimleri göstermektedir. Bu açıdan yaklaşıldığında sosyal yaşamın bir parçasını oluşturan okul atmosferi kaliteli ve sağlıklı bir eğitim-öğretim hizmetinin sağlanmasında öğrencilerin kendilerini güvende hissetmeleri, olumlu arkadaş ilişkileri kurabilmesi ve sürdürebilmesi önem taşımaktadır (Demir ve Küçük, 2020; Gökkaya ve Tekinsav, 2020; Karaca, 2019). Bununla birlikte bireyler büyüdükçe özellikle kendi yaş gruplarıyla daha fazla vakit geçirmektedir ve akranlarıyla sosyalleşme önem kazanmaktadır (Wolke ve Lereya, 2015). Ancak farklı nedenlerden dolayı öğrenciler arasında sağlıklı etkileşim ve iletişim kurulmasını engelleyen saldırganlık ve şiddet çeşitlerinin sistematik olarak birbirine karşı kullanımı şeklinde istenmeyen davranışlar meydana gelebilmektedir (Karaca, 2019). Bu durum, okul yıllarında görülen şiddetin en yaygın biçimi olan ve daha sonraki yıllarda öğrencileri çok yönlü etkileyen bir sorun olan akran zorbalığı olarak karşımıza çıkmaktadır (Karaca, 2019; Menesini ve Salmivalli, 2017).

Akran zorbalığı tüm okullarda görülmekle birlikte dünyada yaygın şekilde görülen ve üzerinde durulan bir halk sağlığı sorunudur (Garby, Hansson, Vilhjalmsen ve Kristjánssdóttir, 2019). Yapılan bir meta-analiz çalışmasında akran zorbalığı oranı % 34.6 olarak bulunmuştur (Piquart ve Pfeiffer, 2015). Maiano ve diğerlerinin (2016) yaptığı sistematik derlemede bu oran %36.3'dür. Ülkemizde ise yapılan bir çalışmada adolesanların % 56.6'sının zorba olduğu belirtilmiştir (Uludasdemir ve Kucuk, 2019). Türkiye'de yapılan bir başka çalışmada ise % 30.2 bulunmuştur (Pişkin, 2010). Asya ülkelerinde yapılan çalışmalarda zorbalık oranı yüksek bulunmuştur. Zorbalık yaygınlığı Çin'de % 42.9 ile % 2.2 arasında (Chen, Chen, Zhu, Chan ve Ip, 2018; Zhang, Zhou ve

Tao, 2019), Güney Asya'da % 22.3 ile % 46.5 arasında (Tang ve diğerleri, 2020) değiştiği belirtilmektedir. Bu oran Japonya'da % 26.7 (Hamada ve diğerleri, 2018), İran'da % 17.4 (Mohseny ve diğerleri, 2019), Kuveyt'te % 30.2 (Abdulsalam, Daihani ve Francis, 2017) olarak bulunmuştur. Akran zorbalığı Avrupa ülkelerinde yapılan çalışmalarda ise çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. İngiltere'de yapılan bir çalışmada (Przybylski ve Bowes, 2017) zorbalık oranı %27 bulunmuştur. İtalya'da erkek öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırmada (Baldry, Farrington ve Sorrentino, 2017) zorbalık oranı % 50.8 olarak bulunmuştur. İspanya'da (Sánchez ve diğerleri, 2016) bu oran % 62.2 bulunmuştur. ABD'de yapılan bir çalışmada zorbalık %37 olarak belirtilmiştir (Hicks ve diğerleri, 2018). Meksika'da ise zorbalık yaygınlığı %40 bulunmuştur (Sangalang, Tran, Ayers ve Marsiglia, 2016). Brezilya'da yapılan çalışmada (Waseem ve Nickerson, 2019) ise zorbalık %29.1 bulunmuştur.

Zorbalık içeren davranışlar adölesan döneminde zirveye ulaşmakta, yaş ve sınıf düzeyinin artmasıyla birlikte kademeli olarak azalmaktadır (Burnukara ve Uçanok, 2012; Waseem ve Nickerson, 2019). Adalar Çelenk ve Yıldızlar (2019), çalışmasında, dokuzuncu sınıf öğrencilerinin zorbalık puanlarının 10,11 ve 12. sınıf öğrencilerine göre daha fazla olduğunu belirtmiştir. Sınıf düzeyinin artmasıyla adölesanların zorbalığa karşı farkındalığının artmasına ve zorbalık içeren davranışların adölesanlar arasında tepkiyle karşılanmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle orta adölesan döneminde etkili müdahale programları önem taşımaktadır. Akran zorbalığı ile etkin baş etmede rehberlik çalışmalarının öğrencilerin gelişimsel dönemlerinin yanı sıra sınıf düzeyinin de dikkate alınarak yoğunlaştırılması önemlidir (Burnukara ve Uçanok, 2012; Waseem ve Nickerson, 2019).

2.3. Zorba, Kurban ve Gözlemcinin Özellikleri

Akran zorbalığı konusunda öğrenciler kurban, zorba ve seyirci olmak üzere 3 temel rol üstlenmektedir. Zorbalık davranışlarını sergileyen öğrenci zorba olarak tanımlanmaktadır. Bu rolü üstlenen öğrenci çeşitli zorbalık türleri etkin olarak kullanabilme becerisine sahiptir. Bununla birlikte bu öğrenciler diğer bir öğrenciyi zorbalık davranışlarını yapmaya teşvik etmekte, bazen de zorlama yoluna gitmektedir (Callaghan, Kelly ve Molcho, 2019; Goldbach, Sterzing ve Stuart, 2018; Mark, Värnik ve Sisask, 2019; Parris ve diğerleri, 2020). Zorba bireylerin genellikle iç görüleri yeterli düzeyde değildir ve kendini zorbalık

yoluyla ifade etmektedir. Zorbalık davranışlarını kötü rol model aldığı kişiler veya arkadaşlarından öğrenebilmektedir. Çoğu durumda olumlu yönde davranış değişikliği sağlanabilmesi için desteğe gereksinim duymaktadır. Gerekli yardımı alamadığı takdirde bu davranış biçimi tüm yaşamını etkileyebilmektedir (Goldbach ve diğerleri, 2018; Mark ve diğerleri, 2019).

Zorbalığa uğrayan bireyler mağdur veya kurban olarak tanımlanmaktadır. Zorbalık eylemlerinin hedefindeki bu öğrenciler çeşitli zorbalık türlerine maruz kalmaktadır. Atılganlık becerisine sahip değildir ve başkalarına “hayır” diyemez. Kurban rolündeki öğrenciler söyleneni yapan, sosyal açıdan deneyimsiz olma eğilimi gösteren, utangaç bireyler olması nedeniyle zorba öğrenci niteliklerinin tersine sahiptir. Zorbalığa maruz kalan bu öğrencilerin zorbalık durumlarıyla baş edebilmesi için yardıma ve desteğe ihtiyaçları vardır (Goldbach ve diğerleri, 2018; Koyanagi ve diğerleri, 2019; Mark ve diğerleri, 2019).

Zorbalık durumlarını gören ve şahit olan öğrenciler seyirci olarak tanımlanmaktadır. Bu öğrenciler başka bireylere verdiği zararın bilincinde değildir. Seyirci rolü; “katılımcı, pasif, savunucu ve pekiştirici” olmak üzere alt rollere ayrılmaktadır. (Callaghan ve diğerleri, 2019; Jenkins, Fredrick ve Nickerson, 2018; Menolascino ve Jenkins, 2018; Parris ve diğerleri, 2020). Pasif seyirciler zorbalık eylemleri üzerinde iyi veya kötü herhangi bir etki yaratmazlar. Zorbalık durumlarında ortamdan uzaklaşarak kendilerini olumsuz sonuçlardan korurlar. Bu bireyler hedef olmaktan çekindikleri için zorbalık davranışlarını sadece izleyerek görmezden gelirler. Çoğunlukla bu eylemlere pasif kalırlar ve müdahale içinde bulunmazlar. Seyirci öğrencilerin zorbalık yapan öğrenciyi desteklemesi ve olumsuz davranışlarını arttırması yönünde kışkırtması pekiştirici seyirci olarak tanımlanmaktadır. Bu roldeki öğrenciler zorbalık eylemlerine öncülük etmez veya bu eylemleri başlatmazlar, ancak zorbalığa katılabilirler (Forsberg ve diğerleri, 2018; Jenkins ve diğerleri, 2018). Zorbalığın gerçekleşmesine doğrudan yardım eden bireyler ise katılımcı seyirciler olarak adlandırılmaktadır. Zorbalarla birlikte hareket ederek aynı grupta yer alırlar. Zorbalığı durdurmak ve önlemek için faaliyette bulunan seyirciler savunucu olarak tanımlanmaktadır. Zorbalığın önlenmesinde etkili bir gruptur (Callaghan ve diğerleri, 2019; Forsberg ve diğerleri, 2018; Parris ve diğerleri, 2020).

2.4. Akran zorbalığı ile ilişkili risk faktörleri

Akran zorbalığının ortaya çıkması genetik yatkınlık, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, aile ve akran ilişkileri gibi pek çok faktörle ilişkilendirilmektedir.

Musci ve diğerleri (2018)'nin yaptıkları çalışmada akran zorbalığının meydana gelmesinde genetik etkinin olduğu yönünde kanıtlar elde edilmiştir. Erkeklerin ise Y kromozomu bulunması nedeniyle kızlardan daha fazla saldırgan davranmaya meyilli olduğu belirtilmektedir (Grant, Merrin, King ve Espelage, 2019; Öztürk, Tezel ve Öztürk, 2019). Erkeklerin daha saldırgan davranmaya yatkın olması testosteron hormonun artması ile de ilişkilendirilmektedir (Geniole ve diğerleri, 2019). Bununla birlikte özellikle adölesan dönemdeki erkeklerin fiziksel zorbalığı üstünlük ve güç olarak değerlendirmelerinden dolayı başta fiziksel zorbalık olmak üzere daha fazla türde zorbalık uyguladıkları, kızların sosyal çevresiyle kurduğu ilişkilere önem vermesi nedeniyle ilişkisel zorbalık içeren davranışlar sergilediği belirtilmektedir (Morkan ve Aral, 2020; Yelboğa ve Koçak, 2019).

Öğrencinin okul ortamında deneyimledikleri çeşitli durumlar saldırgan davranışların ortaya çıkmasında etkili olabilir (Olsson, Låftman ve Modin, 2017). Zorbalığın oluşmasında öğretmenin sahip olduğu tutum önemli bir yer tutmaktadır (Sezen ve Murat, 2018). Öğretmenin tutarsız disiplin anlayışı, öğrencilerden davranışa yönelik beklentilerinin açık ve net olmaması, özellikle adölesan dönemdeki öğrencinin kimlik gelişim sürecini göz ardı etmesi akran zorbalığına neden olabilir (Çarkıt ve Bacanlı, 2020; Yurtal ve Yaşar, 2018).

Sağlıklı bir bireyin yetişmesi için aile yapısının sağlıklı olması önemlidir. Şefkatli, mutlu, yapıcı, sevecen ve anlayışlı bireylerin toplumda var olması sadece sağlıklı aile ilişkilerinin bulunduğu ortamda büyüyen çocuklarda mümkündür. Sağlıklı iletişimin sağlanamadığı, aile üyelerinin birbirlerine karşı ilgi ve şefkat göstermediği, güvensiz aile ilişkilerinin olduğu, aile üyelerinin sorumluluklarını yerine getirmede ev ortamında yaşayan çocuk ve gençlerin zorba davranış sergileme ihtimali daha yüksektir (Gür, Eray, Makinecioğlu, Sığırlı ve Vural, 2020; Murphy, Laible ve Augustine, 2017; Shetgiri, 2013). Ayrıca ailesine karşı hayal kırıklığı ve kızgınlığı olan çocuk ve adölesanlar öfkelerini arkadaşlarına yansıtabilmektedirler (Kazancı ve İlci, 2018). Grant ve diğerleri (2019)'nin yaptıkları çalışmada aile içinde şiddet bulunan bireylerin akran zorbalığı içeren davranışları daha fazla sergilediği belirlenmiştir.

Adölesan dönemdeki öğrencilerin akran zorbalığı içeren davranışlar sergilemesinde akran çevresi oldukça etkili olabilmektedir (Calvete, Orue, Estévez, Villardón ve Padilla, 2010; Yurdakul ve Bütün Ayhan, 2022). Adölesan dönemine ait değişimlerin akranlar tarafından kabul görmemesi, akran tehdit ve zorlamalarının olması gibi durumlardan kaynaklı zorba davranışlar gösterme ve yapılan zorbalığa zorbalıkla cevap verme eğilimini artırmaktadır (Morkan ve Aral, 2020). Ayrıca adölesanların arkadaş çevresinde popüler olma isteği, yalnız ve arkadaşsız kalma endişesi, sergilemiş olduğu davranışların diğerleri tarafından onaylandığına inanmaları akran zorbalığı için risk faktörü olabilmektedir (Guo, 2016; Yurdakul ve Bütün Ayhan, 2022).

Küreselleşen ekonomilerde, gelir düzeyinde azalma ve ailede artan işsizlik durumları çocuklar ve yetişkinlerde morbidite, mortalite, psikosomatik hastalıklarda artışa ve algılanan sağlık durumunun bozulmasına neden olmaktadır (Atış Akyol, Yıldız ve Akman, 2018). Ayrıca yeme ve uyku bozuklukları da gençlerde negatif duygu duruma yol açmaktadır. Bu bireyler uyum güçlüğü yaşadıklarından dolayı akran zorbalığı içeren davranışlar sergileyebilmektedir (Demir ve Küçük, 2020).

2.5. Akran Zorbalığının Etkileri

Zorbalık durumları zorba, kurban ve izleyiciler üzerinde kısa ve uzun vadeli fiziksel ve psikososyal açıdan olumsuz etkileri bulunan ciddi bir travma olarak bilinmektedir. Zorbalığın bireyler üzerinde yarattığı olumsuz sonuçlar sadece okul dönemi süreci ile sınırlı kalmayıp yaşam boyu devam etmektedir (Doğan, 2022). Sürekli zorbalığa maruz kalan öğrenciler kendilerini savunma konusunda giderek güçsüzleşirken, zorbalar gücünü artırmaktadır. Bu durum kurban bireyin günlük yaşam aktivitelerini yerine getirmesini engellemekte ve psikososyal yönden uyumlarını bozabilmektedir. (Doğan, 2022; Özada ve Duyan, 2018). Yapılan çalışmalarda zorbalık eylemlerine maruz kalan bireylerde, baş ağrısı, uykusuzluk, yorgunluk, sindirim sistemi sorunları, idrar kaçırma, karın ağrısı, ağız sağlığında bozulma problemleri gibi fiziksel rahatsızlıklar görülebileceği belirtilmektedir (Doğan, 2022; Özada ve Duyan, 2018; Piquart ve Pfeiffer, 2015; Veiga da Silva Siqueira ve diğerleri, 2019; Wolke ve Lereya, 2015).

Akran zorbalığı bireyleri en çok psikososyal açıdan etkilemektedir. Öfke kontrol bozukluğu, yeme bozuklukları, yalnızlık, suça eğilim, anksiyete, stres, madde kullanımı

zorbalık durumlarına dahil olan bireylerde görülebilen psikolojik ve sosyal problemlerdir (Chen ve diğerleri, 2018; Day ve diğerleri, 2017; Garcia, Sousa, Varela ve Monteiro, 2019; Kim, Okumu, Small, Nikolova ve Mengo, 2018; Sugimura, Berry, Troop-Gordon ve Rudolph, 2017). Lie, Rø ve Bang (2019), yaptıkları meta-analiz çalışmasında, zorbalığa dahil olan kurbanlarda yeme bozuklukları görülebileceğini belirtmiştir. Başka bir çalışmada beden imajı bozukluğu ile zorbalık düzeyi arasında bir ilişki olduğu gösterilmiştir (Veiga ve diğerleri, 2019). Haraldstad, Kvarme, Christophersen ve Helseth (2019), yaptıkları çalışmasında kurban rolündeki adölesanların yaşam kalitesinin düştüğü tespit edilmiştir. 48 ülkede yapılan ve 12-15 yaş arası adölesanların katılımcı olduğu bir araştırmada, zorbalık sorununun kurbanlar üzerinde intihar girişimi için risk faktörü olduğu ifade edilmiştir (Koyanagi ve diğerleri, 2019). Bu nedenle adölesanlarda görülebilecek bu tür önemli sorunların önüne geçmek için acil olarak kanıta dayalı ve etkin müdahale planlamaları önemlidir.

Bireylerin özellikle adölesan dönemde yaşadığı ve uyumu zorlaştıran sorunlardan biri okul ile ilgili problemlerdir. Bu durumu etkileyen en önemli faktörlerden biri arkadaşlık ilişkileridir. Olumlu arkadaşlık ilişkileri ve sosyal ilişkiler adölesan dönemdeki birey için sağlıklı psikososyal gelişimi desteklerken, olumsuz kurulan arkadaş ilişkileri şiddet ve zorbalık durumlarının meydana gelmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte sanal ve fiziksel ortamlarda öğrencilerin akranları ile yaşadığı çatışmalar okul tükenmişliğine sebep olmaktadır (Uzun ve Karataş, 2019). Yapılan çalışmalarda zorbalık durumları nedeniyle öğrencilerin okula gitmek istemediği ve okuldan uzaklaştığı sonucuna ulaşılmıştır (Callaghan ve diğerleri, 2019; McAleavey, Lockard, Castonguay, Hayes ve Locke, 2015). Ayrıca zorbalık durumlarının kurbanların kaygı düzeyini arttırdığı ve zorbalığın daha çok yaşandığı soyunma odaları ve kantin gibi ortamlardan uzaklaşmasına neden olduğu belirtilmektedir (Kartal, Balantekin, Bilgin ve Soyuçok, 2019). Okulu sevmeme, arkadaşlık ilişkilerinin kötü olması ve zorbalık durumları, içselleştirme ve dışsallaştırma olarak psikolojik sorunlara da yol açabilmektedir. Bu sorunları engellemek ve sağlıklı gelişimi desteklemek için aile, okul ve öğrenci grubunun dahil olduğu çok paydaşlı çalışmaların yapılması gerekmektedir (Foody, Samara ve O'Higgins-Norman, 2019).

2.6. Akran Zorbalığı Türleri

Akran zorbalığını önlemek veya etkili müdahale stratejileri belirleyebilmek için zorbalık türlerinin bilinmesi gerekir. Zorbalığın genel olarak fiziksel, sözel, siber ve sosyal olmak üzere farklı türleri bulunmaktadır (Kim ve diğerleri, 2018).

Fiziksel zorbalık, diğer bireyin bedenine veya eşyalarına zarar verici eylemlerde bulunmaktır. Fiziksel zorba davranışlar; tekmeleme, vurma, yumruk atma, itme, başkasının eşyalarını alma, zarar verme veya gizleme şeklinde görülebilmektedir (Zych, Ttofi ve Farrington, 2019).

Sözel zorbalık, başkasına sözel olarak incitici ve kırıcı sözler söylenmesidir. Bağırarak, hakaret etmek, isim takmak, alay etmek, küfür etmek, tehdit etmek, kırıcı yorumlar yapmak yaygın olarak yapılan sözel zorbalık davranışlarındandır (Cho, Baek ve Shin, 2019).

Sosyal zorbalık bir başkasının itibarını zedeleyici ya da arkadaşlık ilişkilerine zarar verici davranışlar yapmaktır. Kurban rolündeki öğrencinin diğerleriyle arkadaş olmasını engellenmesi ve yalnızlaştırılması, kurbanı toplum içinde utandırmak, kurbanla ilgili söylenti ve yanlış bilgiler yaymak sosyal zorbalık içeren davranışlardandır (Zych ve diğerleri, 2019).

Siber zorbalık ise zorba davranışların sosyal medya, telefon, tablet, bilgisayar gibi elektronik iletişim teknolojileri aracılığıyla yapılmasıdır (Lee, Hong, Yoon, Peguero ve Seok, 2018).

2.7. Siber Zorbalık Tanımı

Teknolojinin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla özellikle son 20 yılda siber zorbalık ortaya çıkmıştır. İnternet ortamı üzerinden zorbalık olarak nitelendirilen eylemlerin yapılması siber zorbalık kavramının meydana gelmesine neden olmuştur. Siber zorbalık, elektronik iletişim çeşitlerini kullanarak, kendini savunmakta güçlük çeken mağdura karşı kasıtlı ve saldırganca bir davranış olarak tanımlanmaktadır (Arifin, Wedhatami, Alkadri ve Daniel, 2022; Marr ve Duell, 2021). Siber zorbalık farklı araştırmacılar tarafından internet zorbalığı, dijital zorbalık, sanal zorbalık, elektronik zorbalık, çevrimiçi zarar verme, çevrimiçi zorbalık gibi kelimelerle adlandırılmıştır (Aktepe, 2013; Marr ve Duell, 2021).

Siber zorbalık eylemlerini gerçekleştirenler siber zorba, siber zorbalığa maruz kalanlar siber mağdur olarak adlandırılmaktadır. (Marr ve Duell, 2021). Siber zorbalık genellikle aşağılamak, hakarat etmek, iftira atmak, siber taciz, kişiliğini gizleme, dışlama şeklinde görülmektedir (Saladino, Eleuteri, Verrastro ve Petruccelli, 2020).

Siber zorbalık, bir grup ya da birey tarafından sürekli tekrarlı şekilde elektronik ya da dijital medya yoluyla diğerlerine zarar verme veya konforunu bozma amacıyla saldırgan içerikli mesajlar göndermeye yönelik eylemlerde bulunma olarak ifade edilebilmektedir (Lee ve diğerleri, 2018; Tokunaga, 2010). Literatürde bulunan tanımlarla değerlendirildiğinde, internetin çok fazla kullanıldığı bilgisayar, akıllı telefon ya da diğer elektronik cihazlar aracılığıyla sohbet odaları, e- posta, sosyal paylaşım siteleri, anlık mesajlaşma veya mesajlar yoluyla zarar verme amaçlı ve tekrarlı şekilde gerçekleşen davranışlar olarak tanımlanabilmektedir (Hinduja ve Patchin, 2013; Taştekin ve Bayhan, 2018). Dolayısıyla siber zorbalık, iletişim ve bilgi teknolojileri yoluyla kasten diğerlerini incitmeyi veya zarar vermeyi hedef alan yeni bir tür şiddet olarak görülmektedir (Baştürk Akca ve Sayımer, 2017).

Siber zorbalığın, geleneksel olarak uygulanan zorbalıktan bazı farkları bulunmakta ve kimi zaman geleneksel zorbalıktan daha fazla yıkıcı ve tehlikeli zararlara yol açmaktadır (Cartwright, 2017). Yüz yüze uygulanan zorbalıktan en önemli farkları ise güç dengesizliği gerektirmemesi, gizli kalabilme, anonimlik, teknolojik araçlar yoluyla yapılabilmesi ve günün her saatinde tüm bireyler tarafından erişilebilir olmasıdır (Sharma, Kishore, Sharma, ve Duggal, 2017). Geleneksel olarak uygulanan, akran zorbalığı içeren davranışlar çoğunlukla okulla ilişkilendirilip eğitimcilerin kontrolü ile çerçevelenirken, sanal ortamlardaki zorbalık, kurbanlar tarafından deneyimlenen mağduriyeti okul ortamı dışına taşıyarak günün her saatinde meydana gelmesine izin vermektedir. Bu nedenle, akran zorbalığının mekan ve zamandan bağımsız olarak yaygın olarak ve kesintisiz şekilde gerçekleşmesini sağlar (Baştürk Akca ve Sayımer, 2017).

Ülkemizde ve yurt dışında yapılan çalışmalarda, siber zorbalık ve siber mağduriyetin adolesan dönemindeki bireyler arasında yaygın bir sorun olduğu görülmektedir (Baldry, Farrington ve Sorrentino, 2017; Craig ve diğerleri, 2020; Sezer Efe, Erdem ve Vura, 2021). Calmaestra, Rodríguez-Hidalgo, Mero-Delgado ve Solera, (2020) yaptıkları çalışmada her dört adolesandan birinin siber zorbalık durumlarına dahil olduğunu belirtmişlerdir. Kanada

ve Amerika’da yapılan çalışmalarda da siber zorbalığın adölesanlar arasında yaygın olduğunu ortaya koymaktadır (Baldry ve diğerleri, 2017). Garaigordobil (2015) tarafından 15-18 yaş aralığında olan adölesanlarla yürütülen çalışmada, adölesanların % 15.5’nin siber zorba olduğunu belirtmiştir. Siber zorbalık durumları adölesan dönemde fazla görülmekle birlikte literatürde siber zorbalık yaygınlığının geleneksel zorbalık yaygınlığına göre düşük olduğu, fakat günümüzde gençler arasında teknolojik araçların kullanımının artması nedeniyle siber zorbalık oranının da arttığı belirtilmektedir (Bushrow ve diğerleri, 2015; Modecki ve diğerleri, 2014; Uludaşdemir ve Küçük, 2019).

2.8. Siber Zorbalık ile İlişkili Risk Faktörleri

Teknolojinin ilerlemesi ile eğlenceli vakit geçirmek, sosyal etkileşim kurmak ve bilgi edinmek amacıyla kullanılan internet çocuk ve adölesanların günlük yaşamında önemli bir yere sahip olan, kolay erişilebilir ve ucuz bir seçenektir (Meral ve Çağlar, 2021; Tsitsika ve diğerleri, 2015). Siber zorbalık ve mağduriyet yönünden okul çocuğunun ve adölesanların kendi bireysel gelişimsel dönemlerine ait riskleri bulunmaktadır. Okul çağındaki çocuklar genellikle tehlikenin farkında değilken, adölesanlar risk alma eylemlerini daha fazla gerçekleştirebilmektedir. Bununla birlikte riskli eylemlerin tehlikelerinin sınırlı şekilde anlaşılması ile ön plana çıkan ergenlik döneminde, adölesanlar çevrimiçi ortam ilişkileri ve çevrimiçi içeriği güvenilirliğinin değerlendirmesini yapmada yeterli kapasiteye sahip olmadığı bilinmektedir (Ahern, Kemppainen ve Thacker, 2016; Meral ve Çağlar, 2021; Uludaşdemir ve Küçük, 2019). Literatürde siber zorbalığın yaş ile ilişkisi konusunda farklı sonuçlar bulunmaktadır (Aboujaoude, Savage, Starcevic ve Salame, 2015; Ouytsel, Walrave ve Vandebosch, 2015; Pelfrey ve Weber, 2013; Uludaşdemir ve Küçük, 2019). Bu durum her yaş döneminin kendine özgü siber zorba ve mağdur olma yönünden risklerinin olduğunu ve bu risklere karşı önlem alınmasının önemli olduğunu göstermektedir.

Siber zorbalık cinsiyete bağlı olmaksızın tüm gençleri etkilemektedir. Tsitsika ve diğerleri (2015), yaptıkları çalışmada siber mağduriyetin kızlarda daha sık görüldüğünü belirtirken, Peker (2015)’in çalışmasında siber zorbalığın erkeklerde daha fazla görüldüğünü belirtmektedir. Yapılan başka çalışmalarda da, cinsiyete göre siber kurban ya da zorba olma açısından çelişkili sonuçlar bulunmaktadır (Carter ve Wilson, 2015; Nixon, 2014; Ortega ve diğerleri, 2012; Ouytsel ve diğerleri, 2015; Uludaşdemir ve Küçük, 2019).

Dünya Sağlık Örgütü, gençlerin internet kullanımı esnasında ailelerin denetleme ve koruma hususunda aktif rol almalarının önemli olduğunu belirtmektedir. Çocukların ve adölesanların internette karşılaşılabilecekleri riskler veya tehlikeler konusunda bilgilendirmeleri, internetin verimli ve güvenli kullanılmasına yol açmaktadır (Karakuş, Çağıltay, Kaşıkçı, Kurşun ve Ogan, 2014; Keeley ve Little, 2017). Yapılan çalışmalarda da ebeveynler tarafından gençlerin internet kullanımlarının denetlenmesinin ve önlem alınmasının siber zorbalık açısından risk azalttığı gösterilmiştir (Chang ve diğerleri, 2015; Peker, 2015). Buna karşın yapılan bir çalışmada ailelerin sadece %20'sinin çocuklarının ve adölesanların internet kullanımını denetlediği bildirilmiştir (Ahern ve diğerleri, 2016). Ayrıca olumsuz aile işlevlerinin olması, aile memnuniyetsizliği ve çocuk ve anne-baba ilişkisinin kötü olması siber zorbalık riskini artıran faktörler olarak gösterilmektedir (Chang ve diğerleri, 2015).

Yapılan çalışmalarda siber zorbalığın DSM-V'de bulunan internet bağımlılığı ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Chang ve diğerleri, 2015; Peker, 2015; Pelfrey ve Weber, 2013; Ouytsel ve diğerleri, 2015). Bu sonuç adölesan ve çocukların internete erişim sıklığının ve internette harcadıkları zamanın fazla olmasının siber zorbalık durumlarına yol açabileceğini göstermektedir. Ayrıca sosyal medya hesabı bulunan gençlerin daha çok risk altında olduğu bildirilmektedir (Carter ve Wilson, 2015; Ouytsel ve diğerleri, 2015). Sosyal medya hesaplarında yaş, cinsiyet, gerçek isim bilgilerinin paylaşımı siber zorba olma riskini; internet hesaplarının şifrelerini başkaları ile paylaşma, çevrimiçi kim olduğu bilinmeyen kişilerle konuşma gibi eylemler ise siber kurban olma riskini artırmaktadır (Ouytsel ve diğerleri, 2015; Uludaşdemir ve Küçük, 2019).

Başkalarına yönelik kasıtlı şekilde zarar verme dürtüsü, empati becerisinin düşük olması ile ilişkilendirilmektedir (Savage ve Tokunaga, 2017). Yalnızlık olarak da tanımlanan sosyal izolasyon, sosyalleşme sorunu olan ve sosyal becerinin yetersiz olan bireylerde siber zorbalık riskinin daha yüksek olduğu bildirilmektedir (Brewer ve Kerslake, 2015; Meral ve Çağlar, 2021; Peker, 2015). Buna ek olarak geleneksel zorbalığa yönelimi bulunan, alkol problemleri veya madde bağımlılığı bulunan adölesan ve çocuklar siber zorbalık yönünden de riskli görülmektedir (Meral ve Çağlar, 2021; Peker, 2015; Pelfrey ve Weber, 2013). Siber zorba rolü olma yönünden en güçlü güdünün öfke duygusu olduğu bilinse de daha önce zorbalık yapmış olmak ya da siber kurban olma deneyimi, teknoloji alanında sahip olunan beceri ve yeteneği gösterme isteği veya eğlenmek bazen de güçlü hissetmek

amacıyla da adölesanlar ve çocuklar siber zorbalık davranışları gerçekleştirebilirler (Kowalski, Giumetti, Schroeder ve Lattanner, 2014).

Kimlik gelişiminin evrelerinden biri olan adölesan döneminde benlik saygısı çok önemlidir. Düşük benlik saygısı diğerlerine zarar verme eylemi ile ilişkili olduğu gibi adölesanların benlik saygısını siber zorbalığın olumsuz şekilde etkilediği de belirtilmektedir (Brewer ve Kerslake, 2015; Savage ve Tokunaga, 2017). Siber kurbanların benlik saygısının düşük olduğu bilinmektedir. Bu sonuç siber zorbalığın adölesan dönemdeki bireyin öz güvenini azaltması nedeniyle olabileceği gibi adölesan bireyin öz güveninin yetersiz olduğu için de siber mağdur olabileceği düşünülmektedir (Meral ve Çağlar, 2021). Depresyon, okuldan hoşlanmama, anksiyete, akademik performansın düşük olması, konsantrasyon problemleri siber zorbalık yönünden risk faktörüdür. Buna ek olarak siber zorbalık nedeniyle oluşabilecek problemler arasındadır (Kowalski ve diğerleri, 2014). Güvenli ve pozitif okul ikliminin sağlanamaması ise gençlerde hayal kırıklığı hissine yol açmakta olup sosyal destek yönünden yetersizliğine neden olarak siber zorbalık riskini artırabilir (Kowalski ve diğerleri, 2014; Meral ve Çağlar, 2021).

2.9. Siber Zorbalığın Etkileri

Siber zorbalık adölesanlarda ve çocuklarda stres, kızgınlık, utanç, üzüntü, korku, acı, hayal kırıklığı kendini suçlamaya neden olmaktadır (Meral ve Çağlar, 2021; Nixon, 2014). Özellikle zorbanın anonim olması mağdurun kontrol eksikliği, umutsuzluk ve güvensizlik yaşamasıyla ilişkilidir (Vaillancourt, Faris ve Mishna, 2017). İspanya, İtalya ve İngiltere'deki öğrenciler ile yakın zamanlarda yapılan bir araştırmada öğrencilerin siber zorbalık konusunda en çok endişe, üzüntü, korku ve kızgınlık duygularını belirttikleri, en az ise savunmasızlık duygusunu belirttiklerini bildirmiştir (Ortega ve diğerleri, 2012). Mağdur rolündeki adölesan ve çocuklar cep telefonu, bilgisayar veya diğer teknolojik aletleri kullanmayı azaltabilirler, mesaj ya da e-posta aldığı anda ise tedirgin davranışlar sergileyebilir, bilgisayar kullanımı konusundaki konuşmalardan ve sosyal etkinliklere katılmaktan kaçınabilirler (Meral ve Çağlar, 2021). Bununla birlikte sosyal medya hesaplarının birden kapatılıp farklı hesapların açılması, telefon ve bilgisayar ekranlarını gizlenme isteği de siber zorbalık kurbanlarının gösterebileceği davranışlardandır (Keeley ve Little, 2017). Adölesan ve çocukların siber zorbalık nedeniyle gösterdikleri tepkiler farklı sebeplerle ile ilişkili olup gençlerin sosyal, ruhsal ve fiziksel sağlığını kötü

etkilemektedir (Gaffney ve diğerleri, 2019; Nixon, 2014; Ouytsel ve diğerleri, 2015; Tanrıku, 2018). Siber zorbalık genellikle okul dışında gerçekleşse bile okul huzurunun bozulmasına, öğrencilerin okulu güvensiz ortamlar olarak algılamalarına, devamsızlık yapmalarına, okul reddine ve okul korkusuna yol açmaktadır (Carter ve Wilson, 2015; Meral ve Çağlar, 2021). Yapılan çalışmalarda siber zorbalık kurbanlarında, sosyal ilişkilerde zorluklar, kızgınlık, uyku problemleri, yalnızlık, depresyon, mutsuzluk, psikosomatik belirtiler, davranış sorunları, intihar düşünceleri, sosyal anksiyete, madde ve alkol kullanımı durumlarının arttığı, akademik performansın azaldığı, fiziksel ve ruhsal sağlığın olumsuz etkilendiği, benlik saygısı ve özgüvenin düştüğü belirlenmiştir (Kowalski ve diğerleri, 2014; Nixon, 2014). Hem zorba hem kurban olan çocuk ve adölesanlarda bu belirtiler görülebilmekte olup önemli sorunlara yol açabileceği ileri sürülmektedir (Meral ve Çağlar, 2021).

2.10. Akran Zorbalığı ve Siber Zorbalığının Önlenmesi ve Hemşirenin Rolü

Zorbalığın önlenmesinde iletişim becerilerini geliştirmeye dayalı, benlik saygısını geliştirici ve öfke kontrolünü sağlayabilen eğitimler ve uygulamalar etkili olabilmektedir (Avşar ve Ayaz-Alkaya, 2018). Okullarda yapılacak bu tür müdahale uygulamaları öğrencilerin atılgan, kendisinin hak ve sorumluluklarının bilincinde olan ve bu hakları kullanan, diğerlerinin haklarına da saygı duyan bireyler olmasını desteklemektedir (Akhan, Çiçek ve Hilal, 2019; Avşar ve Ayaz-Alkaya, 2018). Ders dışı zamanlarda akran zorbalığını ölemeye yönelik yapılan bu programlar %80 oranında zorbalık sorunlarını azaltabilmektedir (Weston, 2010). Bir meta-analiz çalışmasında ise siber zorbalığı önleme uygulamaları ile siber zorbalık sürekliliğinin %10-15 oranında ve siber mağduriyetinin ise %14 oranında azaltılabildiği belirlenmiştir (Gaffney ve diğerleri, 2019). Yapılan çalışmalarda zorbalığı önlemede okul temelli programların etkisinin genellikle düşük olduğu bulunmuştur (Albayrak, Yıldız ve Erol, 2016; Bradshaw, 2015; Buils ve diğerleri, 2020; Dolgun, 2018; Dos- Santos ve diğerleri, 2019; Espelage, King ve Colbert, 2018; Gaffney ve diğerleri, 2019; Polanin, Espelage ve Pigott, 2012). Okullarda zorba öğrencilerin belirlenmesi ve gerekli müdahalelerin uygulanmasında öğretmenler, okul yöneticileri, okul hemşiresi, okul rehberlik servisi ve gerektiğinde hekimin de yer aldığı çok disiplinli ekip yaklaşımı önemlidir (Avşar ve Ayaz-Alkaya, 2018; Garcia, 2019).

Okul sağlığı hemşiresi zorbalık durumlarında, zorba ve kurban rolündeki öğrencilerin belirlenmesinde anahtar bir konumdadır (Törüner ve Büyükgönenç, 2017). Okul sağlığı hemşiresi savunucu, eğitici, değişim ajanı, danışman olma gibi çeşitli rollerini kullanarak zorbalığın önlenmesinde rehber pozisyonundadır (Avşar ve Ayaz-Alkaya, 2018). Ayrıca, öğrencilere öğrenmenin sağlıklı şekilde desteklenmesi için gerekli ortamı sağlayarak; öğretmen, öğrenci, okul çevresi ve ailelerin de dahil olduğu bütüncül nitelikte programlar hazırlayabilir, saldırganlık ve şiddet durumlarına karşı programlar planlamaya ya da yaygınlaştırmaya liderlik edebilir (Törüner ve Büyükgönenç, 2017).

Akran zorbalığı ve siber zorbalığın yaygınlığının küresel çapta olması ve öğrencilerin sağlığı üzerinde yıkıcı ve ciddi olumsuz etkilerinden dolayı çocuk ve adölesanları geleneksel akran zorbalığı ve siber zorbalıktan korumak amacıyla yapılacak stratejiler önemlidir (Avşar ve Ayaz- Alkaya, 2018; Tanrıkuu, 2018). Öncelikle sağlıklı akran ve siber davranış için tutarlı ve açık normlar sunan okul ortamına ve siber ortamlara ve bunların denetime ihtiyaç duyulmaktadır (Türkileri, Soydaş ve Uçanok, 2021). Bu bağlamda okul temelli programlar, internet ve medya eğitimi, ebeveyn gözetimi ve katılımı, sağlık profesyonelleri işbirliğinde yürütölen tarama ve kanıt temelli müdahalelerin bulunduğu çok yönlü yaklaşımlar akran zorbalığı ve siber zorbalıkla mücadelede gerekli ve önemli stratejilerdendir (Aboujaoude ve diğerleri, 2015). Bununla birlikte okul ortamlarında öğrencilere zorba davranışları durdurmak için yeni, pratik ve etkili programlar uygulanmalıdır. Bu nedenle akran zorbalığı ve siber zorbalığının azaltılması ve önlenmesi için motivasyonel görüşme stratejileri gibi programlar uygulanabilir (Zych ve diğerleri, 2019).

2.11. Motivasyonel Görüşme

Motivasyonel görüşme, “danışanın ambivalansı keşfedip çözümlemesine yardımcı olarak davranış değişikliğini çıkartmak için kullanılan direktif ve danışan merkezli bir yaklaşım” olarak tanımlanmaktadır. Motivasyonel görüşmede bireylerin problemlerini anlamalarını ve değişim için eyleme geçmelerini desteklemeye yönelik yapılan yardımın özel yöntemidir. Diğer standart yaklaşımlardaki gibi problemin çözümüne yoğunlaşmak yerine danışanın kaygılarına odaklanmaktadır. Hedefleri danışana vermek değil, hedeflerin ve seçeneklerin birlikte oluşturulması önemlidir (Miller ve Rollnick, 2002; Ögel, 2009).

Motivasyonel görüşme bir danışmanlık yaklaşımıdır ve bu yaklaşımda bireyin ambivalansını keşfetmelerini ve çözmelerini sağlayarak davranış değişikliği gerçekleştirmesi hedeflenmektedir. Aynı zamanda iş birliği gerektiren bu görüşme biçiminde bireyin kendi değişimine bağlılığını ve motivasyonunu güçlendirmesi amaçlanmaktadır (Miller ve Rollnick, 2013). Ambivalans, kişinin bir davranışı sergileme ile sergilememe konusundaki kararsızlığıdır. Kişinin değişmek ve değişmemek için gerekçeleri bulunmaktadır. Ambivalans, bir bireyin deneyimidir ve değişim sürecinin normal bir parçasıdır (Rollnick, Miller, Butler ve Aloia, 2008).

Motivasyonel görüşme günümüzde çok çeşitli alanlarda uygulanmaktadır. Bununla birlikte motivasyonel görüşme uygulanan bireyler; öğrenciler, süpervizörler, suçlular, tüketiciler, hastalar olabilmektedir. Motivasyonel görüşme sağlayan görüşmeciler ise; hemşireler, terapistler, pratisyenler, klinisyenler, eğitimciler olabilmektedir (Miller ve Rollnick, 2013). Motivasyonel görüşme özellikle değişim konusunda isteksiz olan veya değişimle ilgili ambivalan olan kişilerde etkili bir yöntemdir. Bununla birlikte bireyin kendi içsel motivasyonunu ve değişime konusundaki bağlılığını güçlendirmeyi hedefleyen iş birliğine dayalı bir yaklaşımdır. Ambivalans ise bir süre için kişinin takılıp kalabileceği bir yer olup, değişim için hazırlanmanın sıradan bir parçasıdır (Miller ve Rollnick, 2013; Ögel, 2009).

Motivasyonel görüşme, ülkemizde ve diğer tüm ülkelerde giderek yaygınlaşan bir danışmanlık biçimidir. İçerdiği hümanistik yaklaşım, bu yöntemin günümüz şartlarında uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Motivasyonel görüşme yaklaşımı dört temel prensibin kullanılmasını gerektirmektedir: empati ifade etme, çelişki geliştirme, dirençle yuvarlanma ve öz-yeterliliği desteklemedir. Geniş çapta kullanımı artan bir yöntem olan motivasyonel görüşme yaklaşımı, bilimi ve uygulamayı içermektedir. Çeşitli klinik uygulamanın ötesinde, motivasyonel görüşmenin altında yatan mekanizmayı araştırmak ve davranış değişikliğini nasıl sağladığını anlamak için çalışmalar yapılmaktadır (Çelik Örüçü, 2020; Miller ve Rollnick, 2012).

2.11.1. Motivasyonel görüşmenin etkililiği

Araştırmalar motivasyonel görüşme yaklaşımının farklı yaşam tarzı problemlerinde etkili olduğunu, sorunun psikolojik veya fizyolojik olmasının önemli olmadığını göstermiştir

(Akçay ve Emiroğlu, 2020; Nijs ve diğerleri, 2020; Ruiz Hernández ve diğerleri, 2021) . Motivasyonel görüşme davranış sorunlarına sahip geniş ve farklı gruplarda ve sorunlarda uygulanabilirliği kanıtlanmıştır. Bunlar arasında, saldırganlık durumları (Akçay ve Emiroğlu, 2020; Santirso, Gilchrist, Lila ve Gracia, 2020), kronik ağrı (Nijs ve diğerleri, 2020), madde bağımlılığı (Oveisi, Stein, Babaeepour ve Araban, 2020), kazaları önleme (Kiyoshi-Teo ve diğerleri, 2020), alkol bağımlılığı (Harder, Musau, Musyimi, Ndeti ve Mutiso, 2020), kilo verme (Makin, Chisholm, Fallon ve Goodwin, 2021), HIV/AIDS korunma (Frieson-Bonaparte ve diğerleri, 2020), diyabet (Coumans, Bolman, Friederichs, Oenema ve Lechner, 2020), depresyon (Berhe, Gebru ve Kahsay, 2020), anksiyete bozukluğu (Ruiz Hernández ve diğerleri, 2021) sayılabilir.

Motivasyonel görüşme yaklaşımının adölesanlarda yetişkinlere benzer biçimde etkin olduğu da gösterilmiştir. Motivasyonel görüşme, beceri ve “motivasyonel görüşme ruhu” olarak ifade edilen bir dizi değer içermektedir. Bu değerler çağrışım, işbirliği, kabul ve şefkati içermektedir (Cross ve diğerleri, 2018; Miller ve Rollnick, 2012). Bu özelliğiyle motivasyonel görüşme, adölesanların otonomilerine, bireysel özelliklerine ve bakış açılarına saygı duyar. Özellikle özerklik konusu, adölesanlarda oldukça önemli bir konu olduğu için motivasyonel görüşmenin adölesan dönem gibi karmaşık bir geçiş aşamasında uygulanması uygundur (Brennan, 2016; Idalski Carcone ve diğerleri, 2016).

Motivasyonel görüşme adölesan dönemdeki bireyin ambivalans düşüncelerini ve bireysel tercihlerini kabul ederek değişim konusunda motivasyon sağlar. Bireyin gelişimsel değişimlerini, sahip olduğu otonomisi ve olumlu davranışları kabul ederek istenmeyen riskli davranışlar konusunda değişimi destekler. Aynı zamanda gerçek ve ulaşılabilir hedefler belirlenerek değişime yönelik uyumu artırır ve olumsuz davranışın azalmasını sağlar (Binning, Woodburn, Bus ve Barn, 2019; Yıldız ve Bayat, 2018). Yapılan çalışmalar motivasyonel görüşmenin adölesanlarda davranış değişikliği sağlamada olumlu sonuçlar elde edildiğini göstermektedir (Binning ve diğerleri, 2019; Caccavale ve diğerleri, 2019; Ceylan ve Törüner, 2020; Wu ve diğerleri, 2017).

2.12. Adölesanlarda Akran Zorbalığı ile Başetmede Motivasyonel Görüşme ve Hemşirenin Rolü

Motivasyonel görüşme yaklaşımı, özellikle danışanın değişim gereksiniminin farkında olmadığı veya kararsız olduğu durumlarda etkilidir (Cross ve diğerleri, 2018).

Uygulayıcının, adölesan dönemindeki bireyi dinlemesine ve hedef davranışa yönelik kendi nedenlerini keşfetmesine ve ergenin kendi değişimine dair nedenler uyandırmasına yardımcı olabilir. Motivasyonel görüşme, "dirençli, kızgın, savunmacı ve inkarcı" olarak tanımlanan danışanlara yapıcı yanıt verme çabalarından kaynaklanmıştır (Cross ve diğerleri, 2018; Naar-King ve Suarez, 2011). Adölesanlar ve genç yetişkinler bu nitelikleri rutin olarak sergileyebilmektedirler. Zorbalığa karışan adölesanların, değişim sürecine katılma konusunda dirençli ve isteksiz olmaları olasıdır ve bu nedenle motivasyonel görüşmenin, zorbalığa ilk müdahale olarak düşünülebilir (Cross ve diğerleri, 2018).

Motivasyonel görüşme; danışanı dinlemek, doğrultma refleksine direnmek, danışanı güçlendirmek ve danışanın motivasyonunu anlamak şeklinde dört temel ilkeye sahiptir. Bu ilkeler, yardım arayan bireye hedeflerine ulaşmak ve davranışlarını değiştirmek amacıyla öz yeterlilik duygusu yaratmaya çalışır (Miller ve Rollnick, 2013; Rosengren, 2009). Bu bağlamda motivasyonel görüşme, öğrencinin otonomi ihtiyacına saygı duyulması yönünden, zorbalık yapan adölesanlarla çalışmak için kabul edilebilir ve yararlı bir yaklaşım olma potansiyeline de sahiptir. Motivasyonel görüşmenin dört ilkesi özerklik, çağrışım ve iş birliği içeren motivasyonel görüşme ruhunun esaslarını da yansıtır (Cross ve diğerleri, 2018; Miller ve Rollnick, 2013; Rosengren, 2009). Bu durum adölesanların özerkliklerini destekleyecek şekilde çalışmayı hedefler, onlarla gerçek bir işbirliği sağlar ve değişiminin argümanlar sunmaktan veya adölesana ne yapması gerektiğini söylemekten kaçınır. Bu açıdan motivasyonel görüşme oldukça değerlidir, çünkü özerkliğe ulaşmak adölesan dönemin kilit bir gelişimsel özelliğidir. Adölesan dönemde bireyler, duygusal ve davranışsal özerklik oluşturmaya çalışırlar (Rice ve Dolgin, 2008). Kendi hayatlarıyla ilgili bireysel karar verme fırsatları ararlar. Motivasyonel görüşme uygulayıcısı, adölesanın mevcut davranışı ile daha büyük hedefleri ve değerleri arasındaki tutarsızlıkları uyandırmaya çalışır. Zorbalık durumunda, zorbalık davranışını besleyen duygusal ihtiyaçların ve sosyal hedeflerin ele alınmasını gerektirir (Cross ve diğerleri, 2018).

Okullarda akran zorbalarının belirlenmesi ve etkili müdahalelerin uygulanması bir ekip yaklaşımını gerektirmektedir. Okul sağlığı hemşiresi bu ekibin önemli bir parçası ve üyesidir. Okul sağlığı hemşiresi eğitici, savunucu, değişim ajanı olma ve danışman gibi farklı rollerini aktif şekilde kullanmaktadır. Böylece okul ortamında yaygın olan akran zorbalığı durumlarına sistematik yaklaşabilir (Avşar ve Ayaz Alkaya; 2018). Motivasyonel görüşmenin hemşirelik alanında kullanımı açısından, hemşireler eğitimleri boyunca

motivasyonel görüşme olarak özel bir eğitim süreci alabilmektedir. Bununla birlikte aldıkları temel eğitimlerinin içeriği bakımından, motivasyonel görüşmenin temel ilkelerini profesyonel mesleki yaşamında uygulamaya geçirmeye yönelik temel beceriye ve bilgiye büyük oranda sahip oldukları belirtilmektedir (Kahraman ve Akgün, 2022; Kızılırmak ve Demir, 2018). Motivasyonel görüşme konusundaki beceri ve bilgilerini geliştirmek isteyen hemşireler; yurt içinde veya yurt dışında motivasyonel görüşme uzmanlarınca düzenlenen motivasyonel görüşme temel kurslarına katılabilirler. Özellikle danışmanlık sürecine uyumun sağlanmasında, kronik danışmanlıklarda, tedavi ve bakımın beklenen seviyede sürdürülmesi konularında motivasyon sağlamada hemşireler tarafından kullanılan motivasyonel görüşme yaklaşımının etkili olacağı belirtilmektedir (Beckwith ve Beckwith, 2020; Kahraman ve Akgün, 2022; Kızılırmak ve Demir, 2018). Yapılan çalışmalarda da motivasyonel görüşme eğitime sahip hemşirelerin uygulamada etkili sonuçlar elde edildiğine yönelik çalışmalar (Chen ve diğerleri, 2018; Dobber ve diğerleri, 2019; Sokalski, Hayden, Bouchal, Singh ve King-Shier, 2020) bulunmaktadır. Bireylerin sağlıklı şekilde davranış değişikliği gerçekleştirmesinde ve değişimin sürekliliğinin sağlanmasında önemli rolleriyle kilit konumda bulunan hemşireler, motivasyonel görüşmenin eğitimini alarak farklı alanlarda etkili şekilde kullanabilirler.

Sonuç olarak adölesanlarda davranış değişikliğinde motivasyonel görüşmenin kullanılması olumlu sonuçlar sağlamaktadır ve hemşireler tarafından kullanılması adölesanlarda zorbalığın önlenmesinde yardımcı olacaktır.

Çizelge 2.1. Akran zorbalığı ve siber zorbalık ile ilgili müdahale araştırmaları

Sıra	Yazar, yıl	Amaç	Katılımcı	Müdahale	Sonuç
1.	Garandeau ve diğerleri, 2022	KiVa'nın zorbalıkta duygusal ve bilişsel empatideki değişikliklere etkilerini incelemek	Müdahale grubu: 9.562 Kontrol grubu: 7.629	KiVa	KiVa müdahalesinin zorbalıkta duygusal empati üzerinde olumlu bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.
2.	Palladino ve diğerleri, 2016	NoTrap! müdahalesinin zorbalık konusundaki etkisini değerlendirmek	Müdahale grubu: 451 Kontrol grubu: 171	NoTrap!	NoTrap! uygulanan müdahale grubunun zorbalık ve siber zorbalık davranışlarında azalma olduğu tespit edilmiştir.
3.	Shinde ve diğerleri, 2020	SEHER müdahalesinin zorbalığa etkisini incelemek	Müdahale grubu: 8.570 Kontrol grubu: 4.465	SEHER	Okul iklimi ve adölesan sağlığı üzerinde profesyonel danışman tarafından sağlanan SEHER müdahalesinin daha etkili olduğu tespit edilmiştir.
4.	Ferrer Cascales ve diğerleri, 2019	TEI Programının zorbalığa etkisini değerlendirmek	Müdahale grubu: 987 Kontrol grubu: 1.070	TEI Program	TEI programının, zorbalık ve siber zorbalık davranışlarının azaltılmasında ve aynı zamanda okul ikliminin iyileştirilmesinde etkili olduğu tespit edilmiştir.
5.	Gradinger ve diğerleri, 2016	ViSC'nin siber zorbalığı ve siber mağduriyeti sürdürülebilir bir şekilde önleyip önlemediğini incelemek	Müdahale grubu: 1.377 Kontrol grubu: 665	ViSC	ViSC programının siber zorbalığı ve siber mağduriyeti önlemede etkili olduğu tespit edilmiştir.
6.	Del Rey, Casas ve Ortega, 2016	“ConRed” müdahalesinin siber zorbalığa etkisini değerlendirmek	Müdahale grubu: 586 Kontrol grubu: 289	“ConRed”	ConRed müdahalesi sonrasında siber kurbanların, siber saldırganların ve siber zorba/mağdurların siber zorbalığa katılımlarının azaldığı tespit edilmiştir.
7.	Zambuto ve diğerleri, 2022	NoTrap! müdahalesinin zorbalık ve mağduriyet ile mücadelede etkisini değerlendirmek	Müdahale grubu: 1094 Kontrol grubu: 476	NoTrap!	NoTrap! müdahalesinin zorbalık ve mağduriyeti azaltmada etkili olduğu tespit edilmiştir.
8.	Ortega-Barón ve diğerleri, 2019	Prev@cib'in zorbalık üzerindeki etkinliğini değerlendirmek	Müdahale grubu: 434 Kontrol grubu: 236	Prev@cib	Siber zorbalık düzeyinde önemli bir azalma olduğu tespit edilmiştir.
9.	Sorrentino, Baldry ve Farrington, 2018	TIPIP programının siber zorbalık ve mağduriyeti azaltmadaki etkisini incelemek	Müdahale grubu: 253 Kontrol grubu: 369	Tabby Improved Prevention and Intervention (TIPIP)	Müdahale alan öğrencilerin hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet davranışlarının önemli ölçüde azaldığı tespit edilmiştir.

Çizelge 2.1. (devam) Akran zorbalığı ve siber zorbalık ile ilgili müdahale araştırmaları

Sıra	Yazar, yıl	Amaç	Katılımcı	Müdahale	Sonuç
10.	Del Rey ve diğerleri, 2018	Asegúrate'in siber zorbalık ve zorbalıkta saldırganlık üzerindeki etkisinin yanı sıra cinsel içerikli mesajlaşma ve internet ve sosyal ağların kötüye kullanımına etkisini incelemek	Müdahale grubu: 292 Kontrol grubu: 187	Asegúrate programı	Cinsel içerikli mesajlaşma, internet ve sosyal ağların kötüye kullanımının yanı sıra siber saldırganlık yaygınlığını azaltmak için etkili olduğu tespit edilmiştir.
11.	Vivolo-Kantor ve diğerleri, 2021	Dating Matters'in siber zorbalık ve siber zorbalık mağduriyetine etkisini incelemek	Müdahale grubu: 1662 Kontrol grubu: 1639	Strategies to Promote Healthy Teen Relationships (Dating Matters)	Müdahale programının fiziksel şiddet, zorbalık ve siber zorbalık üzerinde koruyucu etkilere sahip olduğu tespit edilmiştir.
12.	Ossa ve diğerleri, 2021	Olweus Zorbalığı Önleme Programının (OBPP) zorbalığa etkisini değerlendirmek	Müdahale grubu: 4753 Kontrol grubu: 1006	Olweus Zorbalığı Önleme Programını (OBPP)	OBPP'nin okullarda zorbalık yaygınlığını önemli ölçüde azalttığı tespit edilmiştir.
13.	Schultze-Krumbholz, Schultze, Zagorscak, Wölfer ve Scheithauer, 2016	Media Heroes Programının siber zorbalığa etkisini değerlendirmek	Müdahale grubu: 232 Kontrol grubu: 354	Media Heroes	Media Heroes programının siber zorbalığı azaltmada ve duygusal empatiyi teşvik etmede etkili olduğu tespit edilmiştir.
14.	Garaigordobil and Martínez-Valderrey, 2016	Cyberprogram 2.0 programının adolesan dönemde görülen siber zorbalığı önlemedeki etkisini incelemek	Müdahale grubu: 93 Kontrol grubu: 83	Cyberprogram 2.0	Cyberprogram 2.0 programının zorbalığı ve siber zorbalığı azaltmada etkili olduğu tespit edilmiştir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tasarımı

Araştırma, adölesanlarda motivasyonel görüşmenin akran zorbalığı ve siber zorbalığa etkisini incelemek amacıyla paralel grup randomize kontrollü deneysel tasarım olarak yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Özellikleri

Araştırma Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Şehit Muhammet Onur Demir Anadolu Lisesi'nde yürütülmüştür. Okulun öğrenim süresi dört yıldır ve hafta içi her gün 08:40-16:05 saatleri arasında eğitim verilmektedir. 2021-2022 eğitim-öğretim yılı kayıtlarına göre, okul yaklaşık olarak 1000 öğrenci kapasitesine sahiptir. Okulun her yıl dokuzuncu sınıf için 204 öğrenci kontenjanı bulunmaktadır ve öğrencileri sınavsız almaktadır. Dokuzuncu sınıflar toplam beş şubedir ve her şubede yaklaşık 40 öğrenci bulunmaktadır. Okulda iki rehber öğretmen bulunmaktadır. Okulda psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri kapsamında akran zorbalığı ve siber zorbalığa yönelik herhangi bir eğitim verilmemiştir.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini Sivas il merkezinde bulunan Şehit Muhammet Onur Demir Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 9. sınıf öğrencileri (N= 200) oluşturmuştur. Araştırmada G* Power 3.1.9.7 programı kullanılarak müdahale ve kontrol gruplarında yer alacak katılımcı sayısını belirlemek için güç analizi yapılmıştır. Benzer bir çalışmanın (Peker ve İskender, 2015) siber zorbalık düzeyi temel alınarak örneklem büyüklüğü 0.05 alfa değeri, %95 güven aralığı (1- α), d= 1.11 etki büyüklüğü ve %95 güç ile en az toplam 44 kişi olarak belirlenmiştir (Ek-1). Adölesan dönemde kimlik oluşturma ve bağımsızlık kazanma çabası ile iletişim problemleri ve çatışmaların yoğun yaşanması nedeniyle (Kliegman ve St Geme, 2019) kayıpların fazla olabileceği öngörülmüştür. Bu nedenle, %30 olası kayıplar dikkate alınarak, araştırmaya dahil edilme kriterlerine uyan 56 öğrenci örnekleme dahil edilmiştir. Adölesanlar müdahale (n= 28) ve kontrol (n= 28) grubuna tabakalı randomizasyon ile atanmıştır.

Müdahale grubunda dört öğrenci, kontrol grubunda dört öğrenci çalışmadan kendi istekleriyle ayrılmışlardır (Şekil 3.1). Araştırma, müdahale grubunda 24, kontrol grubunda 24 olmak üzere toplam 48 adölesan ile tamamlanmıştır. Araştırma sonrası yapılan güç analizinde, araştırmanın 0,05 alfa, %95 güven aralığında siber zorbalık için etki büyüklüğünün 0.509, gücünün 0.999, akran zorbalığı için etki büyüklüğünün 0.758, gücünün 0.999 olduğu belirlenmiştir. Bu değerler örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu göstermektedir. Ayrıca, araştırmadan ayrılan adölesanlar Intention to Treat (ITT) analizine dahil edilmiştir.

Araştırmaya dahil edilme kriterleri

- Dokuzuncu sınıf öğrencisi olma
- Değişim aşaması değerlendirme formuna göre niyet veya niyet öncesi aşamasında olma
- “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği” ölçeğinden yüksek puan alma
- Aile onayının olması
- Araştırmaya katılmaya gönüllü olmasıdır.

Araştırmadan dışlanma kriterleri

- Herhangi bir fiziksel ve ruhsal rahatsızlığı olma
- “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği” ölçeğinden düşük puan almadır.

Araştırmadan çıkarılma kriterleri

- Araştırmadan kendi isteği ile ayrılma
- Motivasyonel görüşmeye en az iki oturum katılmama
- Veri toplama formunu eksik ve hatalı yanıtlamadır.

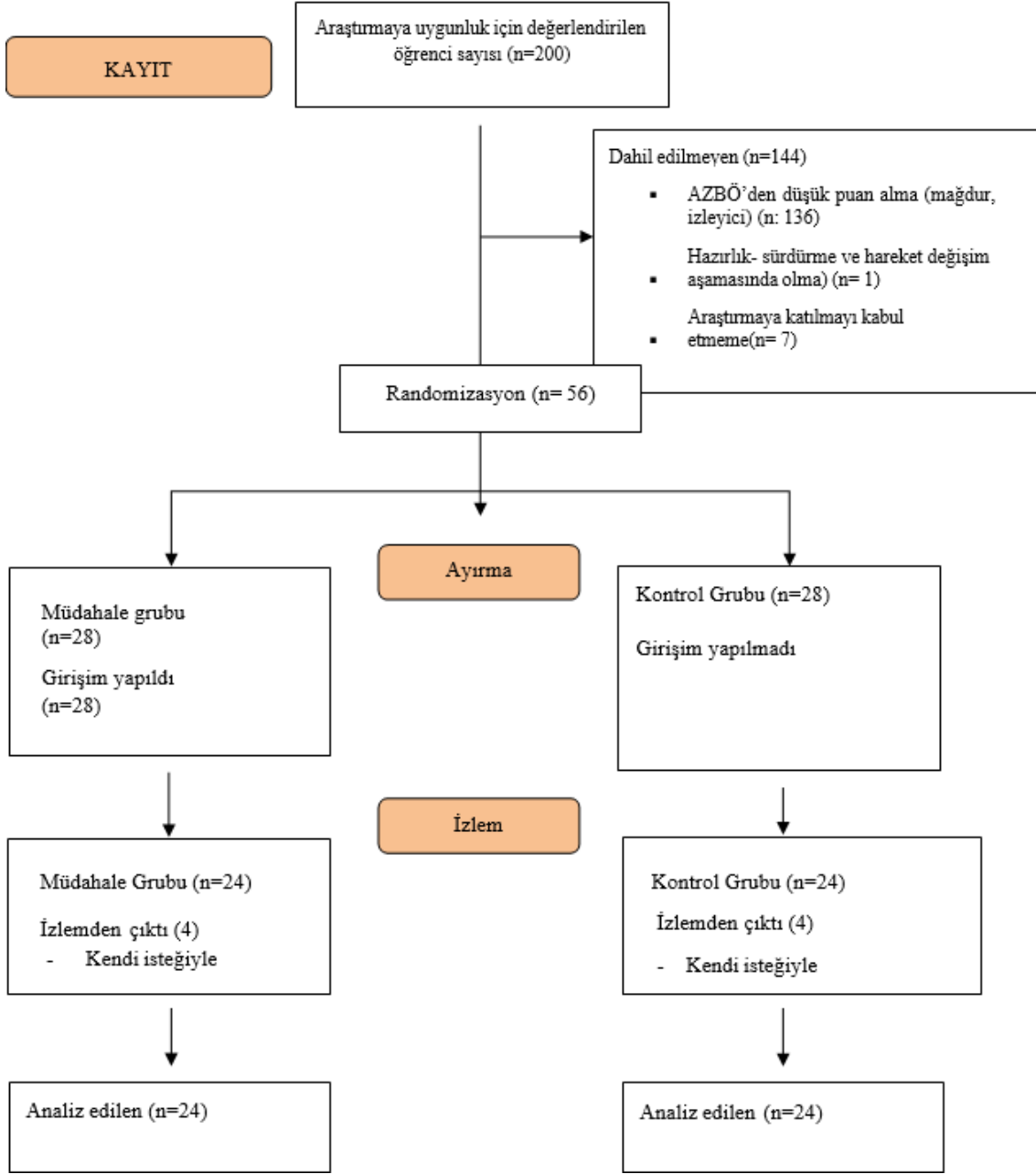
3.4. Randomizasyon ve Yanlılığın Önlenmesi

Araştırmaya dahil edilen adölesanların müdahale ve kontrol gruplarına atanması tabakalı randomizasyon yöntemi ile yapılmıştır. Gruplar arasında homojenliğin sağlanması amacıyla değişim aşaması ve cinsiyet dikkate alınmıştır. Değişim aşamasını değerlendirme

formuna göre adölesanların tamamının niyet öncesi aşamada olduğu belirlenmiştir. Adölesanlar cinsiyete (kız, erkek) göre iki tabakaya ayrılmıştır. Hangi grubun müdahale ya da kontrol grubu olacağı atama öncesi kura yöntemiyle belirlenmiştir. “A” harfi motivasyonel görüşme grubunu, “B” harfi kontrol grubunu temsil etmiştir. Seçim yanlılığını önlemek için araştırmadan bağımsız bir biyoistatistik uzmanı tarafından bilgisayar ortamında random tam sayılar dizisi oluşturulmuştur. Adölesanlar basit randomizasyon ile müdahale (n= 28) ve kontrol (n= 28) gruplarına atanmıştır (Çizelge 3.1). Araştırmada katılımcı ve araştırmacı körlemesi yapılamamıştır.

Çizelge 3.1. Gruplara atanan katılımcıların randomizasyon listesi

Cinsiyet	Değişim aşaması	Müdahale	Kontrol
K	Niyet Öncesi	27	48
K	Niyet Öncesi	20	35
K	Niyet Öncesi	15	40
K	Niyet Öncesi	36	7
K	Niyet Öncesi	14	42
K	Niyet Öncesi	5	1
K	Niyet Öncesi	24	49
K	Niyet Öncesi	10	44
K	Niyet Öncesi	32	22
K	Niyet Öncesi	17	6
K	Niyet Öncesi	16	37
K	Niyet Öncesi	21	8
K	Niyet Öncesi	29	3
K	Niyet Öncesi	51	39
E	Niyet Öncesi	2	19
E	Niyet Öncesi	43	56
E	Niyet Öncesi	45	41
E	Niyet Öncesi	54	4
E	Niyet Öncesi	38	52
E	Niyet Öncesi	12	26
E	Niyet Öncesi	50	18
E	Niyet Öncesi	30	31
E	Niyet Öncesi	28	33
E	Niyet Öncesi	34	47
E	Niyet Öncesi	13	46
E	Niyet Öncesi	25	23
E	Niyet Öncesi	9	55
E	Niyet Öncesi	11	53

Şekil 3.1. CONSORT akış şeması

3.5. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri Katılımcı Bilgi Formu (EK-2), Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği (EK-3) ve Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (EK-4) ile toplanmıştır.

3.5.1. Katılımcı bilgi formu

Katılımcı bilgi formu araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda (Avşar ve Ayaz Alkaya, 2017; Günay ve Can, 2018) hazırlanmıştır. Form öğrencilerin yaş, cinsiyet,

ebeveyn eğitim düzeyi, aile ilişkileri, gelir durumu, akademik başarı, akranlarla sosyal ilişkileri, günlük internet kullanım süresi ve amacını belirlemeye yönelik toplam 10 sorudan oluşmaktadır.

3.5.2. Değişim aşaması değerlendirme formu

Değişim aşaması değerlendirme formu araştırmacı tarafından literatür (Arabacı, Doğru ve Yıldırım, 2018; Kızıllırmak ve Demir, 2018) doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu form motivasyonel görüşmede danışanın değişim aşamasını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir.

3.5.3. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği (AZBÖ) 11-16 yaş öğrencilerin zorbalığa uğrama durumlarını belirleyebilmek için Mynard ve Joseph (2000) tarafından geliştirilmiştir. Üçlü likert tipte oluşturulan ölçeğin madde puanlaması; birden fazla= 2 puan, bir kere= 1 puan, hiç bir zaman= 0 puan olarak belirlenmiştir. Ölçek 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe versiyonun geçerlilik ve güvenirlik çalışması Gültekin ve Sayıl (2005) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanmış şekli 27 maddeden oluşmakta ve her maddenin iki alt sorusu bulunmaktadır. Bu sorular “a” ve “b” olarak nitelendirilmiştir. Ölçekte 1a'dan 27a'ya kadar olan sorular kişilerin akran zorbalığına ne kadar maruz kaldıklarını; 1b ve 27b arasındaki sorular ise kişilerin ne kadar zorba davranışlar gösterdiklerini belirtmektedir. Ölçekten alınabilecek toplam en yüksek puan 54, en düşük puan ise “0”dır. Ölçekten alınan puanın yükselmesi akran zorbalığını yapma durumlarının arttığına işaret etmektedir. AZBÖ kurban boyutu ön test-son test Cronbach alfa değerleri sırasıyla 0.93 ve 0.90; zorba boyutu 0.94 ve 0.88 olarak belirlenmiştir (Gültekin ve Sayıl, 2005). Araştırmada ölçeğin zorba boyutu değerlendirilmiştir.

3.5.4. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği lise öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma ve siber zorbalık deneyimlerini belirlemek için Çetin, Yaman ve Peker (2011) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek iki alt form ve 22 sorudan oluşmaktadır. Ölçekte siber zorbalık deneyimi “Ben Yaptım” kısmında, siber zorbalığa maruz kalma deneyimi “Bana Yapıldı” kısmında yer alan ve “5”(daima)'den “1”(asla)'e kadar uzanan 5'li likert tipi derecelendirme aracılığıyla belirlenmektedir. Ölçekten her bir formundan alınabilecek

toplam en yüksek puan “110”, en düşük puan ise “22”dir. Siber Mağduriyet Formu’nda puanların yükselmesi siber zorbalığa maruz kalma, Siber Zorbalık Formu’nda puanların yükselmesi ise siber zorbalık yapma durumlarının arttığına işaret etmektedir. İç tutarlık katsayısı Siber Mağduriyet Formu için 0.89 olarak bulunmuştur. Siber Zorbalık Formu iç tutarlık katsayısı 0.89 olarak saptanmıştır (Çetin, Yaman ve Peker, 2011). Araştırmada ölçeğin Siber Zorbalık Formu kullanılmıştır.

3.6. Araştırmanın Uygulama Süreci

3.6.1. Araştırmacının hazırlığı

Araştırmacı motivasyonel görüşme kursuna katılmıştır (EK-7).

3.6.2. Motivasyonel görüşme planı içeriğinin oluşturulması

Motivasyonel görüşme planı (Ek-6) içeriği literature uygun olarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır (Akçay ve Emiroğlu, 2020; Ardıç, Ünsal Barlas ve Karaca, 2021; Özcan ve Balcı, 2021). Motivasyonel görüşme oturumlarının yapılandırılmasında beş uzman görüşü (Ruh sağlığı ve hastalıkları hemşireliği öğretim üyeleri, uzman psikolog) alınmıştır. Görüşme içeriğinin uygunluğunun değerlendirilmesinde Uzman Görüşü Formu (Ek 12) kullanılmıştır. Uzman görüşünde dörtlü likert tipi derecelendirmede her bir madde (1=uygun değil, 2=maddenin uygun şekle getirilmesi gerekiyor, 3=uygun ancak ufak değişiklik gerekiyor, 4=çok uygun şekilde) değerlendirilmiştir. Maddelerin anlaşılabilirlik düzeyi kapsam geçerlik analizine göre değerlendirilmiştir. Kapsam Geçerlilik İndeksinin elde edilmesinde Davis tekniği kullanılmıştır. Maddelerden elde edilen “3” ve “4” puanlarının toplamı, toplam uzman sayısına bölünerek Kapsam Geçerlilik İndeksi elde edilmiştir.

Uygunluk puanı ortalamasının her bir maddede 0.80 üzerinde olması beklenmektedir (Davis, 1992). Bu araştırmada uzman görüş puanlarının her bir madde için 1 olduğu belirlenmiştir. Kapsam Geçerlilik Oranı (KGO) minimum değerleri $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyi için tablo oluşturulmuştur. Beş uzman görüşü alınarak oluşturulan minimum değer 0.99’dir (Çizelge 3.2). Veneziano ve Hooper (1997)’in tablosuna göre değerlendirildiğinde, bu çalışmada kapsam geçerlik indeksi belirlenen değerin üzerinde bulunmuştur.

Çizelge 3.2. Kapsam geçerlilik oranları (KGO) için minimum değerler ($\alpha=0,05$)

Uzman sayısı	Minimum değer	Uzman sayısı	Minimum değer
5	0.99	13	0.54
6	0.99	14	0.51
7	0.99	15	0.49
8	0.78	20	0.42
9	0.75	25	0.37
10	0.62	30	0.33
11	0.59	35	0.31
12	0.56	40 ⁺	0.29

Çizelge 3.3. Uzman görüşlerinin toplanması ve kapsam geçerlik oranlarının elde edilmesi

Maddeler	Uygun değil (1)	Uygun şekle getirilmesi gerek (2)	Uygun ancak ufak değişiklikler gerekiyor (3)	Çok uygun (4)	KapsamGeçerlik Oranları
Madde 1	0	0	0	5	1,00 ⁺
Madde 2	0	0	0	5	1,00 ⁺
Madde 3	0	0	0	5	1,00 ⁺
Madde 4	0	0	0	5	1,00 ⁺
Madde 5	0	0	0	5	1,00 ⁺
Madde 6	0	0	1	4	0,80 ⁺
Uzman Sayısı			5		
Kapsam Geçerlik İndeksi			1,00 ⁺		

3.7. Ön Uygulama

Araştırmanın ön uygulaması il merkezinde bulunan Halis Güllü Anadolu Lisesi'nde yürütülmüştür. 20 Aralık 2021- 21 Ocak 2022 tarihleri arasında Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeğinden yüksek puan alan öğrencilere (n=7) beş oturum motivasyonel görüşme uygulaması yapılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerden alınan geri bildirimler ve araştırmacının deneyimleri doğrultusunda uygulama sürecine yönelik (oturum sürelerinin 40 dakika olarak belirlenmesi ve seanslar öncesi bilgilendirme için whatsapp grubu oluşturulması) gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

3.8. Araştırmanın Uygulanması

Araştırmanın uygulaması Mart-Nisan 2022 tarihlerinde yürütülmüştür. Araştırmanın etik kurul ve kurum izinleri tamamlandıktan sonra çalışma takvimi belirlenmiştir. Öğrencilerin ailelerine bilgilendirilmiş onam formu kapalı zarf ile öğrenciler aracılığıyla gönderilmiştir. Onam formları kapalı zarf içinde öğretmenler aracılığıyla öğrencilerden geri alınmıştır. Ailesi tarafından onam verilen öğrencilere çalışmanın amacı ve süreci ile ilgili bilgi verilerek bilgilendirilmiş gönüllü olur formunu doldurmaları istenmiştir.

Adölesanların araştırmacı gözetiminde veri toplama araçları (“Katılımcı Bilgi Formu”, “Değişim Aşaması Değerlendirme Formu”, “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği”, “Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği”) doldurmaları sağlanmıştır (ön test). Öğrenciler ile hazırlık oturumu sonrası beş hafta boyunca haftada bir kez motivasyonel görüşme yapılmıştır. Beşinci motivasyonel görüşme oturumu sonunda veri toplama araçları (son test) (6. hafta) tekrar uygulanmıştır. Bunu takiben, Temmuz 2022 tarihinde ilk izlem (3. ay) ve Ekim 2022 tarihinde ikinci izlem (6. ay) yapılmış ve öğrencilere veri toplama araçları tekrar uygulanmıştır.

3.9. Müdahale

Araştırmada motivasyonel görüşme müdahalesi yapılmıştır. Motivasyonel görüşme, danışanların problemlerini anlamalarını, değişime inanmalarını ve değişim yönünde harekete geçmelerini sağlamak için ambivalansın keşfedilmesi ve çözülmesi yoluyla davranış değişikliği ortaya çıkarmada kullanılan direktif ve danışan merkezli özel bir yaklaşımdır (Miller ve Rollnick, 2012). Motivasyonel görüşme iki aşamadan oluşmaktadır. İlk olarak bireylerde motivasyon sağlamak gerekmektedir. Bu aşamada motivasyonel görüşmenin dört ilkesi ön planda yer almaktadır; empati göstermek, çelişki geliştirmek, direnci çözmek ve öz yeterliliği desteklemektir (Miller ve Rollnick, 2012; Ögel, 2009). Ayrıca önemlilik parametresiyle kişinin konuya verdiği önem değerlendirilirken, güven yeterlilik konusunda kendini değerlendirmesi güven-yeterlilik parametresiyle sağlanmaktadır. İkinci aşama ise değişim taahhüdünü güçlendirmektir. Bu aşamada görüşmelere değerlendirme, problem ve değişim konusunda gelinen noktayı özetleme ile başlanır (Cangöl ve Şahin, 2017; Yangöz, 2020).

Motivasyonel görüşme oturumları (Çizelge 3.4) aşağıdaki gibi yürütülmüştür:

- Hazırlık Oturumu: Tanışmanın gerçekleştirilmesi, grubun araştırmanın amacı ve süreci hakkında bilgilendirilmesi, beklentilerin paylaşılması, grup kurallarının oluşturulması, geribildirim alma, oturumun özetlenmesi yapılmıştır.
- Birinci Oturum: Bu oturumda, hazırlık oturumunun yeniden özetlenmesi, öğrencilerin akranlarıyla iletişim becerilerinin ve davranış biçimlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca bu oturum için akran ilişkilerini olumlu hale getirecek durumlara ilişkin direncinin belirlenmesi, öğrenciyi değişime hazırlama, zorbalıkla ilgili farkındalık sağlama amaçlanmıştır. Bununla ilgili olarak öğrencilerin deneyimlerinin paylaşılması, görüşlerinin değerlendirilmesi ve etkileşim kurmada uyum sorunları gibi durumların belirlenerek öğrencilerin kabullenmeme, inkar ile ilgili duygu ve düşüncelerin ortaya çıkarılması planlanmıştır.
- İkinci Oturum: Bu oturumda akran ilişkileri deneyimlerinin paylaşılması, akran ilişkilerini olumlu ve olumsuz etkileyen durumların tartışılması, akran ilişkilerini etkileyen davranışlar konusunda öğrencilerin ambivalan duygularının ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.
- Üçüncü Oturum: İkinci oturum görüşmesinde akran ilişkilerini olumlu hale getirmeye yönelik uyum, etkili iletişim becerilerini artırma yönünde davranış değişikliğini destekleme amaçlanmıştır. Akran ilişkilerine yönelik davranış biçimleri ile ilgili soruların cevaplanması, bireylerin geçmiş deneyimleri ele alınarak davranışların olumlu ve olumsuz etkilerinin tartışılması ve davranış değişikliği için cesaretlendirilmesi ve değişim konusunda açık ve net bir şekilde anlaşmalar yapılması planlanmıştır.
- Dördüncü Oturum: Bu görüşmede öğrencilerin davranış değişikliği konusunda uyumlarını sürdürmede kendi etkililiğini desteklemek, başarılı eylemlere odaklanarak öğrencinin kararlarını yeniden onaylamak, içsel başarı hissetmelerine yardımcı olmak ve öz-yeterlilik değerlendirmelerini desteklemek amaçlanmıştır.
- Beşinci Oturum: Son oturumda ilerlemeyi onaylama, güven oluşturma, duraksamaların öncülleri olabilecek riskli durumları açığa çıkarma, zorlukları aşabilme konusunda yeni stratejiler ve davranışlar belirleme, değişim ile ilgili inancı koruma, değişimle ilgili yeterliliğini destekleme, değişimi pekiştirecek motivasyonu sağlama, tüm görüşme sürecini özetleme yapılmıştır. Görüşme sürecinin sonlanmasına yönelik duygu ve düşüncelerin paylaşılması, bireysel amaçların değerlendirilmesi, öğrencilerin

görüşmelerden edindikleri kazanımların ve değişimlerin paylaşılması planlanmıştır (Chen ve diğerleri, 2018; Dobber ve diğerleri, 2019; Miller ve Rollnick, 2012; Ögel, 2009; Sokalski, Hayden, Bouchal, Singh ve King-Shier, 2020).

Çizelge 3.4. Motivasyonel görüşme basamakları

Görüşme Aşaması	Amaç	Hedef	Kullanılan teknikler
Düşünme Öncesi	-Öğrenciyi değişime hazırlamak -Zorbalıkla ilgili farkındalık sağlamak	-Akranlarla kurulan ilişkinin özelliğini farkedebilme -Akran zorbalığının olumsuz etkilerini anlayabilme	Empati, açık uçlu sorular sorma, yansıtma dinleme, iş birliği yapmak, açığa çıkarmak, empatik atmosfer, sorumluluk vermek, yol açmak, önemlilik güven ölçeği, kendine yeterliliği desteklemek, ortaya çıkartıcı sorular sorma, özetleme
Düşünme	-Öğrencinin değişime yönelik ambivalansını ortaya çıkarmak	-Zorbalığın olumsuz etkilerini farkedebilme -Davranış değişikliğinin getireceği faydaları bilme	Empati, açık uçlu sorular sorma, yansıtma dinleme, iş birliği yapmak, açığa çıkarmak, empatik atmosfer, sorumluluk vermek, yol açmak, önemlilik güven ölçeği, kendine yeterliliği desteklemek, ortaya çıkartıcı sorular sorma, özetleme
Karar Verme	-Değişime yönelik ambivalansı ortaya çıkarmak -Değişim konusunda açık ve net bir şekilde anlaşmalar yapmak	-Davranış değişikliği sağlamasını engelleyen faktörleri ve bunlarla nasıl baş edebileceğini bilmesi -Davranış değişimini sağlayan motivasyonu hissetmesi	Empati, açık uçlu sorular sorma, yansıtma dinleme, iş birliği yapmak, açığa çıkarmak, empatik atmosfer, sorumluluk vermek, yol açmak, kendine yeterliliği desteklemek, ortaya çıkartıcı sorular sorma, özetleme
Eylem	-Başarılı eylemlere odaklanarak öğrencinin kararlarını yeniden onaylamak -İçsel başarı hissetmelerine yardımcı olmak -Öz-yeterlilik değerlendirmelerini desteklemek	-Açık bir eylem taahhütünde bulunması -Hedef davranışı sürdürme konusunda daha fazla öz-yeterlilik kazanması	Empati, açık uçlu sorular sorma, yansıtma dinleme, iş birliği yapmak, açığa çıkarmak, empatik atmosfer, sorumluluk vermek, yol açmak, kendine yeterliliği desteklemek, ortaya çıkartıcı sorular sorma, özetleme
Sürdürme	-İlerlemeyi onaylamak -Güven oluşturmak -Duraksamaların öncülleri olabilecek riskli durumları açığa çıkarmak -Zorlukları aşabilme konusunda yeni stratejiler ve davranışlar belirleme -Değişim ile ilgili inancı korumak -Değişimle ilgili yeterliliğini desteklemek -Değişimi pekiştirecek motivasyonu sağlamak	-Değişimi sağlayan hedef davranışı sürdürmesi -Değişimle ilgili motivasyonun artması	Empati, açık uçlu sorular sorma, yansıtma dinleme, iş birliği yapmak, açığa çıkarmak, empatik atmosfer, sorumluluk vermek, yol açmak, kendine yeterliliği desteklemek, ortaya çıkartıcı sorular sorma, özetleme

3.10. Müdahale Grubu

Müdahale grubuna hazırlık dahil altı oturumdan oluşan motivasyonel görüşme uygulaması yapılmıştır. Oturumlar her hafta aynı gün ve saatte olacak şekilde yapılmıştır. Oturumun her biri ortalama 40 dakika sürmüştür. Literatürde, 5-8 kişilik gruplarla yapılan motivasyonel görüşme oturumları yeterli ve etkili olarak değerlendirilmiştir (Karaçar ve Demirkıran, 2019). Bu çalışmada motivasyonel görüşme oturumları müdahale grubunda yedi kişiden oluşan dört farklı grupla yürütülmüştür. Birinci grup ile pazartesi öğleden önce, ikinci grup ile pazartesi öğleden sonra, üçüncü grup ile salı öğleden önce, dördüncü grup ile salı öğleden sonra görüşmeler yapılmıştır. Her oturumdan bir gün önce öğrencilere telefon yoluyla oturumun zamanı ile ilgili hatırlatma yapılmıştır. Görüşmeler, okul yönetimi tarafından belirlenen bir sınıfta ve daire oturma düzenine göre yapılmıştır.

3.11. Kontrol Grubu

Kontrol grubundaki öğrencilere günlük yaşamda uyguladıkları bireysel baş etme yöntemleri dışında araştırmacı tarafından herhangi bir girişim yapılmamıştır. Bu gruptaki öğrencilere veri toplama araçları müdahale grubu oturumu ile eş zamanlı olarak müdahale öncesinde, 6. haftada uygulanmıştır. Daha sonra ilk izlem (3. ay) ve ikinci izlem (6. ay) yapılmış ve veri toplama araçları uygulanmıştır. Çalışma sonunda öğrencilere akran zorbalığıyla baş etme becerisine yönelik seminer (webinar), talepte bulunan öğrenciler için çevrimiçi motivasyonel görüşme yapılması planlanmıştır. Ancak çalışma sonunda Webinar ve motivasyonel görüşme talebinde bulunan öğrenci olmamıştır.

3.12. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin değerlendirilmesinde IBM SPSS 25.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni motivasyonel görüşme, bağımlı değişkenleri akran zorbalığı ve siber zorbalık düzeyidir. Tanımlayıcı istatistikler için sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, kategorik değişkenlerinin karşılaştırılması için ki-kare testi kullanılmıştır. Verilerin normallik dağılımı basıklık ve çarpıklık ± 2 değerleri ile değerlendirilmiş ve normal dağılıma uygun oldukları belirlenmiştir. İkili grup verilerin karşılaştırılması bağımsız gruplarda t testi ile yapılmıştır. Müdahale ve kontrol gruplarına ait ölçümlerin grup, zaman ve grup*zaman etkileşimini incelemek için tekrarlı ölçümlerde

karma desenli ANOVA testi kullanılmıştır. Birinci faktör gruplar (müdahale ve kontrol), ikinci faktör zaman (ölçümler) olarak alınmıştır. Etki büyüklüğünün hesaplanmasında kısmi eta kare değeri kullanılmıştır (Cohen, 1992). Araştırmadan ayrılan katılımcılara ait verilerin değerlendirilmesi için ITT analizi ve per-protokol analizi yapılmıştır. Müdahale grubundaki eksik veriler interpolation tekniği ile tamamlanmıştır. Anlamlılık seviyesi olarak $p < 0.05$ değeri kabul edilmiştir.

3.13. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın uygulanabilmesi için Gazi Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik izin alınmıştır (Tarih ve Sayı: 21.10.2021-E. 197001) (EK-8). Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğünün ilgili birimlerinden yazılı izin alınmıştır (Ek-9). Araştırmaya katılan öğrencilere araştırmanın amacı, uygulama sürecine ilişkin açıklamalar yapıldıktan sonra yazılı bilgilendirilmiş onam alınmıştır (Ek-5). Araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerin velilerine araştırmanın amacı, uygulama sürecine ilişkin açıklamalar yapıldıktan sonra yazılı bilgilendirilmiş onam alınmıştır (Ek-5).

4. BULGULAR

Adölesanlarda motivasyonel görüşmenin akran zorbalığı ve siber zorbalığa etkisini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 4.1. Müdahale ve kontrol grubunun sosyodemografik özellikleri

Sosyodemografik Özellikler	Müdahale grubu (n= 24)		Kontrol grubu (n= 24)		İstatistiksel Analiz
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
Cinsiyet					
Kız	12	50.0	12	50.0	$\chi^2 = 0.000$
Erkek	12	50.0	12	50.0	p= 1.000
Anne öğrenim durumu					
İlköğretim mezunu	17	70.8	12	50.0	$\chi^2 = 2.178$
Lise ve üzeri mezunu	7	29.2	12	50.0	p= 0.140
Baba öğrenim durumu					
İlköğretim mezunu	7	29.2	6	25.0	$\chi^2 = 0.105$
Lise ve üzeri mezunu	17	70.8	18	75.0	p= 0.745
Aile gelir durumu					
Gelir giderden az	5	20.8	6	25.0	$\chi^2 = 0.118$
Gelir gidere denk/fazla	19	79.2	18	75.0	p= 0.731
Akademik başarı					
Orta	20	83.3	21	87.5	$\chi^2 = 0.167$
İyi	4	16.7	3	12.5	p= 0.683

χ^2 = Ki-kare testi

Müdahale ve kontrol grubundaki öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine ilişkin bulgular çizelge 4.1’de sunulmuştur. Müdahale grubundaki öğrencilerin %50’sinin kız, %79.2’sinin aile gelirinin gidere denk olduğu ve %83.3’ünün akademik başarısını orta olarak tanımladığı belirlenmiştir. Kontrol grubundaki öğrencilerin ise %50’sinin kız olduğu %75’inin aile gelirinin gidere denk olduğu ve %87.5 ‘inin akademik başarısını orta olarak tanımladığı saptanmıştır.

Müdahale ve kontrol grubu arasında sosyodemografik özellikler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (p>0,05).

Çizelge 4.2. Müdahale ve kontrol grubunun akran zorbalığı ve siber zorbalık ön test ortalama puanları

Ölçekler	Müdahale grubu (n= 24)	Kontrol grubu (n= 24)	t	p
	Ort. (SS)	Ort. (SS)		
Akran zorbalığı	53.33 (0.87)	53.54 (0.51)	1.014	0.316
Siber zorbalık	105.63 (9.77)	107.71 (6.38)	0.875	0.386

t= Bağımsız gruplarda t testi, Ort. = Ortalama, SS = Standart Sapma

Müdahale ve kontrol grubundaki öğrencilerin akran zorbalığı ve siber zorbalık ön test ortalama puanlarına ilişkin bulgular çizelge 4.2’de sunulmuştur. Müdahale grubundaki öğrencilerin akran zorbalığı ön test ortalama puanının 53.33 ± 0.87 , siber zorbalık ön test ortalama puanının 105.63 ± 9.77 olduğu bulunmuştur. Kontrol grubundaki öğrencilerin akran zorbalığı ön test ortalama puanının 53.54 ± 0.51 , siber zorbalık ön test ortalama puanının 107.71 ± 6.38 olduğu bulunmuştur. Müdahale ve kontrol grubu arasında akran zorbalığı ve siber zorbalık ön test puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$).

Çizelge 4.3. Müdahale ve kontrol grubunun akran zorbalığı ve siber zorbalık ortalama puanları ve karma desenli varyans analizi sonuçları

Ölçekler ve ölçümler	Müdahale grubu (n=24)	Kontrol grubu (n=24)		Grup	Zaman	Grup* Zaman etkileşimi
	Ort. (SS)	Ort. (SS)				
Akran zorbalığı						
Ön test	53.33 (0.86) ^a	53.57 (0.51) ^a	F	71.137	62.765	26.435
Son test (6. hafta)	45.17 (3.58) ^b	51.04 (3.10) ^a	p	<0.001	< 0.001	< 0.001
Birinci izlem (3. ay)	45.33 (4.28) ^b	52.25 (2.21) ^a	η ²	0.607	0.577	0.365
İkinci izlem (6. ay)	43.92 (3.63) ^b	51.70 (2.90) ^a				
Siber zorbalık						
Ön test	105.63 (9.77) ^a	107.70 (6.38) ^a	F	28.393	22.305	11.943
Son test (6. hafta)	92.92 (9.64) ^b	104.33 (6.56) ^a	p	<0.001	<0.001	<0.001
Birinci izlem (3. Ay)	94.21 (9.11) ^b	105.42 (7.23) ^a	η ²	0.382	0.327	0.206
İkinci izlem (6. ay)	90.38 (10.29) ^b	106.17 (5.81) ^a				

F= Karma desenli varyans analizi, η^2 = Kısmi eta kare

Ort. = Ortalama, SS = Standart Sapma

^{a,b} Her sütundaki farklı harfler istatistiksel olarak anlamlı grupları gösterir.

Müdahale ve kontrol grubundaki öğrencilerin akran zorbalığı ve siber zorbalık ortalama puanları ve karma desenli varyans analizi (ANOVA) sonuçları çizelge 4.3’te sunulmuştur.

Karma desenli ANOVA, gruplar (müdahale ve kontrol) ($p < 0.001$), akran zorbalığı ölçümleri ($p < 0.001$) ve iki faktör arasındaki etkileşimin ($p < 0.001$) anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Müdahale grubundaki adölesanların akran zorbalığı ortalama puanlarının ön testte 53.33 ± 0.86 , son testte (6. hafta) 45.17 ± 3.58 , birinci izlem (3.ay) 45.33 ± 4.28 ve ikinci izlem (6. ay) 43.92 ± 3.63 olduğu bulunmuştur. Puan değişimine ilişkin güç düzeyinin (%99.9) ve etki büyüklüğünün %95 güven aralığında yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur ($\eta^2 = 0.365$) Eta kare, $\geq 0,01$ küçük etki, $\geq 0,06$ orta etki, $\geq 0,14$ büyük etki olarak değerlendirilmektedir (Cohen, 1992). Kontrol grubundaki adölesanların akran zorbalığı ortalama puanlarının sırasıyla ön testte 53.57 ± 0.51 , son test (6. hafta) 51.04 ± 3.10 , birinci izlem (3.ay) 52.25 ± 2.21 ve ikinci izlem (6. ay) 51.70 ± 2.90 olduğu bulunmuştur. Müdahale grubunda motivasyonel görüşme sonrası akran zorbalığı ortalama puanlarının kontrol grubuna göre anlamlı şekilde düştüğü belirlenmiştir ($p < 0.001$).

Karma desenli ANOVA, gruplar (müdahale ve kontrol) ($p < 0.001$), siber zorbalık ölçümleri ($p < 0.001$) ve iki faktör arasındaki etkileşimin ($p < 0.001$) anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Müdahale grubundaki adölesanların siber zorbalık ortalama puanlarının ön testte 105.63 ± 9.77 , son testte (6. hafta) 92.92 ± 9.64 , birinci izlemde (3.ay) 94.21 ± 9.11 ve ikinci izlemde (6. ay) 90.38 ± 10.29 olduğu bulunmuştur. Puan değişimine ilişkin güç düzeyinin (%99.9) ve etki büyüklüğünün %95 güven aralığında orta düzeyde olduğu bulunmuştur ($\eta^2 = 0.206$). Eta kare, $\geq 0,01$ küçük etki, $\geq 0,06$ orta etki, $\geq 0,14$ büyük etki olarak değerlendirilmektedir (Cohen, 1992). Kontrol grubundaki adölesanların siber zorbalığı ortalama puanlarının sırasıyla ön testte 107.70 ± 6.38 , son testte (6. hafta) 104.33 ± 6.56 , birinci izlem (3.ay) 105.42 ± 7.23 ve ikinci izlem (6. ay) 106.17 ± 5.81 olduğu bulunmuştur. Müdahale grubunda motivasyonel görüşme sonrası siber zorbalığı ortalama puanlarının kontrol grubuna göre anlamlı şekilde düştüğü belirlenmiştir ($p < 0.001$).

Çizelge 4.4. ITT Analizi ile müdahale ve kontrol grubunun akran zorbalığı ve siber zorbalık ortalama puanları ve karma desenli varyans analizi sonuçları

Ölçekler ve ölçümler	Müdahale grubu (n=28) Ort. (SS)	Kontrol grubu (n=28) Ort. (SS)		Grup	Zaman	Grup* Zaman etkileşimi
Akran zorbalığı						
Ön test	53.39 (0.83) ^a	53.57 (0.50) ^a	F	59.320	80.484	24.820
Son test (6. hafta)	45.57 (3.46) ^b	50.61 (3.06) ^a	p	<0.001	< 0.001	< 0.001
Birinci izlem (3. Ay)	45.33 (4.14) ^b	51.79 (2.35) ^a	η^2	0.523	0.598	0.315
İkinci izlem (6. ay)	44.49 (3.65) ^b	51.20 (2.97) ^a				
Siber zorbalık						
Ön test	106.25 (9.15) ^a	107.50 (6.41) ^a	F	22.714	28.845	12.273
Son test (6. hafta)	94.12 (9.40) ^b	103.59 (6.48) ^a	p	<0.001	<0.001	<0.001
Birinci izlem (3. Ay)	95.37 (8.91) ^b	104.74 (6.97) ^a	η^2	0.296	0.348	0.185
İkinci izlem (6. ay)	91.89 (10.26) ^b	105.27 (5.89) ^a				

F= Karma desenli varyans analizi, η^2 = Kısmi eta kare Ort. = Ortalama, SS = Standart Sapma

^{a,b} Her sütundaki farklı harfler istatistiksel olarak anlamlı grupları gösterir

Araştırmada yanlılığı önlemek, müdahale grubundan ayrılan adölesanların araştırmayı etkileyip etkilemediğini belirlemek için yapılan ITT (n= 56) analiz sonuçlarını içeren bulgular Çizelge 4.4'te verilmiştir. ITT analizi ve per-protokol analiz ile elde edilen bulguların benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Araştırma öncesinde Değişim Aşaması Değerlendirme Formu'na göre tüm adölesanların niyet öncesi aşamada olduğu, motivasyonel görüşme sonrası müdahale grubunun tamamının sürdürme aşamasına geçtiği, kontrol grubunun değişim aşamasının değişmediği (niet öncesi) belirlenmiştir.

5. TARTIŞMA

Adölesanlarda motivasyonel görüşmenin akran zorbalığı ve siber zorbalığa etkisini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, motivasyonel görüşmenin akran zorbalığı ve siber zorbalık davranışlarını azalttığı ortaya konmuştur. Zorbalığa yönelik yapılan müdahaleler doğası gereği genellikle önleyici niteliktedir. Buna karşın, çoğu kez yapılan bu müdahalelerin adölesanlarda etkisiz olduğu gözlenmektedir (Cross ve diğerleri, 2018). Zorbalığın adölesanlar üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar giderek artmasına karşın, etkili ve kanıta dayalı müdahale programları oluşturma gerekliliği de artmaktadır (Ng, Chua ve Shorey, 2022; Wasserman, Carli, Iosue, Javed ve Herrman, 2021; Zambuto, Stefanelli, Palladino, Nocentini ve Menesini, 2022). Zorbalık, okul ortamında sık görülen önemli bir halk sağlığı problemidir. Sağlıklı okul ortamı öğrencilerin duygusal ve sosyal açıdan gelişimini teşvik ederek pozitif yönde davranış özelliklerinin meydana gelmesini desteklemektedir. Bu nedenle, zorbalığın önlenmesine yönelik etkili programlar sağlıklı bir okul ortamına önemli katkılar sunmaktadır (Bear, 2020; Pennel ve diğerleri, 2018).

Zorbalık eylemlerine dahil olan öğrencilerin okul ortamında etkili uygulamalara erişebilmeleri önemlidir (Koşir ve diğerleri, 2020; Pennel ve diğerleri, 2018; Thornberg ve diğerleri, 2020). Bu nedenle, mevcut çalışmada şiddet ve saldırganlık gibi olumsuz davranışların çözümünde kullanılan motivasyonel görüşme, zorbalık davranışlarının önlenmesi ve en aza indirilmesi için uygulanmıştır. Akran zorbalığı ve siber zorbalığı önlemeye yönelik motivasyonel görüşmenin etkisini inceleyen bu çalışmada müdahale grubunun motivasyonel görüşme sonrası akran zorbalığı ve siber zorbalık ortalama puanlarının kontrol grubuna göre anlamlı şekilde azaldığı belirlenmiştir. Bu bulgu “H₀₋₁” ve “H₀₋₂” hipotezlerinin red edildiğini göstermektedir. Motivasyonel görüşmenin hem akran zorbalığı hem de siber zorbalığı önleme ve zorbalıkla mücadele etmede etkili bir yöntem olduğu görülmektedir. Bu çalışmada zorbalık ile mücadele için farklı bir yöntem olarak motivasyonel görüşme, değişim konusunda kararsız veya isteksiz olan adölesanlarda davranış değişimi sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Davranış değişimi aşamalarına göre niyet öncesi olduğu belirlenen adölesanın ambivalan duygularının çözümlemesi ve kendi değişim nedenini ortaya çıkarması desteklenerek, içsel motivasyonu sağlanmıştır. Motivasyonel görüşme ile adölesanın akran zorbalığı ve siber zorbalık içeren davranışının değişimi konusunda niyet öncesi aşamadan, sürdürme aşamasına kadar geçişi için kendi bireysel hedeflerine ulaşması sağlanmıştır. Böylece, planlı ve düzenli uygulanan oturumlar

sonucunda motivasyonel görüşmenin adölesanların akran zorbalığı ve siber zorbalık davranışlarının azalmasına olumlu etkileri olduğu düşünülmektedir.

Literatürde, zorbalıkla mücadelede motivasyonel görüşmenin kullanılmasının etkili olabileceğine işaret eden nitel (Pennell ve diğerleri, 2020) ya da derleme (Cross ve diğerleri, 2018) çalışmaları mevcuttur. Ancak, akran zorbalığı ve siber zorbalık ile mücadelede motivasyonel görüşmenin uygulandığı bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Adölesanlarda motivasyonel görüşmenin saldırganlığa etkisinin incelendiği bir çalışmada, motivasyonel görüşme sonrası akran saldırganlığı ve şiddetle ilişkili durumları azaldığı ve müdahalenin 12 ay kadar etkili olabildiği bildirilmiştir (Cunningham ve diğerleri, 2012). Ayrıca, motivasyonel görüşmenin adölesanlarda alkol ve madde kullanımına yönelik davranış değişimi sağlamadaki başarısını destekleyen çalışmalar (Dickerson, Brown, Johnson, Schweigman ve D'Amico, 2016; Feldstein-Ewing ve diğerleri, 2021; Gilder ve diğerleri, 2017) da bulunmaktadır. Bu bağlamda, motivasyonel görüşmenin okullardaki danışmanlık hizmeti veya diğer destek hizmetlerinde uygulanabilecek güçlü bir çözüm olabileceği düşünülmektedir. Adölesanların sağlığını ve öğrenmeyi olumsuz etkileyen durumları belirlemede, güvenli ve destekleyici ortamların sağlanmasında önemli bir konuma sahip olan hemşireler, danışman rolünü kullanarak akran zorbalığının önlenmesine yönelik müdahalelerde aktif bir rol alabilir (Avşar ve Alkaya, 2017; Avşar ve Alkaya, 2018).

Zorbalığın bir türü olan siber zorbalık, okul ortamlarından bağımsız olarak her yerde ve her zaman görülebileceğinden dolayı önlenmesi için sinerjik bir müdahale oluşturmak önemlidir (Tozzo, Cuman, Moratto ve Caenazzo, 2022). Literatürde siber zorbalık yaygınlığının akran zorbalığına göre daha düşük olduğu belirtilse de, son yıllarda özellikle adölesanlar arasında teknolojik araçların kullanımının cazip olması ve bilinçsiz kullanımı nedeniyle siber zorbalık oranının daha da artacağı öngörülmektedir (Bushrow ve diğerleri, 2015; Uludaşdemir ve Küçük, 2019). Bu durum adölesanların siber zorba olma riskini artırması nedeniyle adölesan dönemde siber zorbalıkla ilgili etkili müdahale programları önem taşımaktadır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular motivasyonel görüşmenin adölesanların sanal ortamlarda da olumlu davranışları teşvik ettiğini ve siber zorbalıkta mücadelede etkili olduğunu göstermektedir. Literatürde siber zorbalıkla mücadelede “TEI” (Ferrer Cascales ve diğerleri, 2019), “VISC” (Gradinger ve diğerleri, 2016), No Trap! (Palladino, Nocentini ve Menesini, 2016), “ConRed” (Del Rey, Casas ve

Ortega, 2016), “The Cyber Friendly Schools” (Cross ve diğerleri, 2016) gibi yöntemleri inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Ayrıca, siber zorbalığın küresel yaygınlığı ve olumsuz etkileri göz önünde bulundurularak bireylerin siber zorbalık tehdidinden uzak durabilmeleri için sorunlarla başa çıkma stratejileri (Wang, Yogeeswaran, Andrews, Hawi ve Sibley, 2019; Zhu ve diğerleri, 2021) tartışılmıştır. Tüm bunlara karşın, siber zorbalığın önlenmesinde motivasyonel görüşmenin etkisini inceleyen çalışmaya ulaşılmamıştır. Motivasyonel görüşme ile içsel motivasyonu geliştirerek ve kişinin yeteneğine olan güveni arttırarak davranış değişiklikleri sağlanması hedeflenmektedir (Armitage, 2021; Cross ve diğerleri, 2018). Akran zorbalığı ve siber zorbalık durumlarına karışan adölesanların, değişim yönündeki müdahale programlarına katılma konusunda dirençli ve isteksiz olmaları muhtemeldir. Bu nedenle motivasyonel görüşme, akran zorbalığı ve siber zorbalığı önlemeye yönelik ilk yaklaşım olarak değerli olabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, motivasyonel görüşmenin adölesanlarda akran zorbalığını ve siber zorbalığı önlemede etkili olduğu, bu müdahalenin zorbalıkla mücadelede olumlu yönde davranış değişikliği sağlayarak adölesanlar arasında zorbalık durumlarını azalttığı ileri sürülebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Adölesanlarda motivasyonel görüşmenin akran zorbalığı ve siber zorbalığa etkisini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmadan aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

1. Müdahale ve kontrol grubunun sosyodemografik özellikler açısından benzer olduğu bulunmuştur ($p>0,05$)(Çizelge 4.1)
2. Müdahale ve kontrol grubu arasında akran zorbalığı ve siber zorbalık ön test ortalama puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$) (Çizelge 4.2).
3. Motivasyonel görüşme sonrası son testte müdahale grubunun akran zorbalığı ve siber zorbalık ortalama puanlarının kontrol grubuna göre anlamlı şekilde azaldığı belirlenmiştir ($p < 0,001$) (Çizelge 4.3).
4. Üçüncü ve altıncı ayda yapılan izlemlerde müdahale grubunun akran zorbalığı ve siber zorbalığı ortalama puanlarının kontrol grubuna göre anlamlı şekilde azaldığı belirlenmiştir ($p < 0,001$) (Çizelge 4.3).

6.2. Öneriler

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda;

1. Motivasyonel görüşmenin adölesanlarda akran zorbalığı ve siber zorbalık sorununu önlemek için kullanılması,
2. Okul sağlığı hemşiresi tarafından geçerli ve güvenilir ölçüm araçlarıyla zorbalıkla ilgili risk gruplarının belirlenmesi ve takip edilmesi,
3. Motivasyonel görüşmenin pozitif okul iklimi oluşturabilmek için özellikle adölesanlar arasında kullanımının yaygınlaştırılması,
4. Akran zorbalığı ve siber zorbalığın azaltılmasında motivasyonel görüşmenin en az 6 oturum olarak uygulanması,
5. Motivasyonel görüşmelerin mümkün olduğunca her hafta aynı gün ve saatte yapılması,
6. Akran zorbalığı ve siber zorbalıkla mücadelede okul-aile işbirliğinin artırılması,

7. Akran zorbalığı ve siber zorbalıkla mücadelede motivasyonel görüşmenin yer aldığı politikaların düzenlenmesi ve yaygınlaştırılarak okulların destek hizmetlerinde yer alması,
8. Akran zorbalığı ve siber zorbalık ile mücadele motivasyonel görüşme ve farklı bir girişim uygulanarak iki yöntemin üstünlüğünü inceleyen deneysel araştırmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Abdulsalam, A.J., Daihani, A.E. Al and Francis, K. (2017). Prevalence and associated factors of peer victimization (bullying) among grades 7 and 8 middle school students in Kuwait. *International Journal of Pediatrics*, 4(1), 5-30.
- Aboujaoude, E., Savage, M.W., Starcevic, V. and Salame, W.O. (2015). Cyberbullying: Review of an old problem gone viral. *Journal of Adolescent Health*, 57(1), 10-18.
- Adalar Çelenk, T. ve Yıldızlar, O. (2019). Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve mağduriyetinin incelenmesi. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1: 24-31.
- Ahern, N.R., Kemppainen, J. ve Thacker, P. (2016). Awareness and knowledge of child and adolescent risky behaviors: A parent's perspective. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 29(1), 6-14.
- Akçay, D. ve Emiroğlu, O. N. (2020). The effect of motivational interviewing with mothers on media interaction and aggression behaviours of preschool-aged children. *Comprehensive Child and Adolescent Nursing*, 43(3), 217-232.
- Akhan, N. E., Çiçek, S. ve Hilal, M. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler öğretim programlarında değişen “iyi vatandaşlık” algısı. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 9-19.
- Aktepe, E. (2013). Ergenlerde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet. In *Yeni Symposium*, 51, 1.
- Al Ksir, K., Wood, D. L., Hasni, Y., Sahli, J., Quinn, M. and Ghardallou, M. (2022). Motivational interviewing to improve self-management in youth with type 1 diabetes: A randomized clinical trial. *Journal of Pediatric Nursing*, 66, e116-e121.
- Albayrak, S., Yıldız, A. ve Erol, S. (2016). Assessing the effect of school bullying prevention programs on reducing bullying. *Children and Youth Services Review*, 63, 1- 9.
- Arabacı, Z., Doğru, A. ve Yıldırım, J. G. (2018). Kronik hastalıklarda transteoretik modele dayandırılarak motivasyonel görüşme tekniğinin kullanılması. *Sağlık Akademisi Kastamonu*, 3(2) , 136-147.
- Ardıç, E., Ünsal Barlas, G. ve Karaca, S. (2021). Hemşirelik öğrencilerinde motivasyonel görüşmenin kilo verme üzerine etkisi. *Journal of Health Sciences and Management*, 1(2), 1-6.
- Arı Ünal, S., ve Küçük, S. (2022). Adölesanlarda sosyal medya kullanımı, siber zorbalık, yalnızlık ilişkisi ve hemşirelik. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 5 (2) , 34-44. DOI: 10.51536/tusbad.988020.
- Arifin, R., Wedhatami, B., Alkadri, R. Ve Daniel, N. (2022). The internet gang of violence: Trend of cyberbullying on the internet. *AIP Conference Proceedings*, 2573, 040012-1– 040012-5.

- Armitage, R. (2021). Bullying in children: impact on child health. *BMJ Paediatr Open*, 5(1), e000939. doi:10.1136/bmjpo-2020-000939.
- Arnarsson, A., Nygren, J., Nyholm, M., Torsheim, T., Augustine, L., Bjereld, Y., ... and Bendtsen, P. (2020). Cyberbullying and traditional bullying among Nordic adolescents and their impact on life satisfaction. *Scandinavian Journal Of Public Health*, 48(5), 502-510.
- Arslan, S. ve Yeşilyurt, F. (2019). Ergenlerin sanal zorbalık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18), 27-42.
- Atış Akyol, N., Yıldız, C. ve Akman, B. (2018). Öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin görüşleri ve zorbalıkla baş etme stratejileri. *H. Ü. Journal Education*, 33, 439-45.
- Avşar, F. ve Alkaya, S.A. (2018). Akran zorbalığının önlenmesinde okul sağlığı hemşiresinin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 5(1), 78-84.
- Avşar, F. ve Ayaz Alkaya, S. (2017). The effectiveness of assertiveness training for school- aged children on bullying and assertiveness level. *Journal of Pediatric Nursing*, 36: 186- 190.
- Ayas, T. ve Horzum, M.B. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumu. *İlköğretim Online*, 11(2), 369-380.
- Ayaz Alkaya ve S., Avşar, F. (2017). Okul çağı çocuklarının akran zorbalığı durumları ile atılma düzeyleri ve ilişkili faktörlerin incelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 14(3): 185-191.
- Aydenk Köseoğlu, S.Z. ve Çelebi Tayfur, A. (2017). Adölesan dönemi beslenme ve sorunları nutrition and issues in adolescence period. *Güncel Pediatri*, 15(2), 44-57.
- Baldry, A.C., Farrington, D.P. and Sorrentino, A. (2017). School bullying and cyberbullying among boys and girls: roles and overlap. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 26(9), 937-951.
- Barkoukis, V., Lazuras, L., Ourda, D. And Tsorbatzoudis, H. (2016). Tackling psychosocial risk factors for adolescent cyberbullying: Evidence from a school-based intervention. *Aggressive Behavior*, 42(2), 114-22.
- Başbuğ Andıç, S. (2013). Ergenlik döneminde zihni meşgul eden konularla ilişkili değişkenler: Bağlanma tarzları, öz-şefkat ve psikolojik belirtiler. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Baştürk Akca, E. ve Sayımer, İ. (2017). Siber zorbalık kavramı, türleri ve ilişkili olduğu faktörler: Mevcut araştırmalar üzerinden bir değerlendirme. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 8(30): 1-20.
- Bean, M.K., Ingersoll, K.S., Powell, P., Stern, M., Evans, R.K., Wickham III, E.P. and Mazzeo, S.E. (2018). Impact of motivational interviewing on outcomes of an adolescent obesity treatment: results from the MI Values randomized controlled pilot trial. *Clinical Obesity*, 8(5), 323-326. doi: 10.1111/cob.12257.

- Bear, G.G. (2020). *Improving school climate: Practical strategies to reduce behavior problems and promote social and emotional learning*. (A. Soltys, Contributor). Routledge: Taylor & Francis Group.
- Beckwith, V. Z. and Beckwith, J. (2020). Motivational interviewing: A communication tool to promote positive behavior change and optimal health outcomes. *NASN School Nurse*, 35(6), 344-351.
- Berhe, K.K., Gebru, H.B. and Kahsay, H.B. (2020). Effect of motivational interviewing intervention on HgbA1C and depression in people with type 2 diabetes mellitus (systematic review and meta-analysis). *PloS one*, 15(10), e0240839.
- Binning, J., Woodburn, J., Bus, S. A. and Barn, R. (2019). Motivational interviewing to improve adherence behaviours for the prevention of diabetic foot ulceration. *Diabetes/Metabolism Research And Reviews*, 35(2), e3105.
- Bjerelda, Y., Augustineb, Y. and Thornbergc, R. (2020). Measuring the prevalence of peer bullying victimization: Review of studies from Sweden during 1993–2017. *Children and Youth Services Review*, 119(1): 1-20.
- Bozzola, E., Spina, G., Agostiniani, R., Barni, S., Russo, R., Scarpato, E., ... and Staiano, A. (2022). The use of social media in children and adolescents: Scoping review on the potential risks. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(16), 9960.
- Bradshaw, C.P. (2015). Translating research to practice in bullying prevention. *American Psychologist*, 70(4), 322-332.
- Brennan, L. (2016). Does motivational interviewing improve retention or outcome in cognitive behaviour therapy for overweight and obese adolescents? *Obesity Research & Clinical Practice*, 10(4), 481-486.
- Brewer, G., and Kerslake, J. (2015). Cyberbullying, self-esteem, empathy and loneliness. *Computers in Human Behavior*, 48, 255–260.
- Buils, R.F., Miedes, A.C., and Oliver, M.R. (2020). Effect of a cyberbullying prevention program integrated in the primary education curriculum. *Revista de Psicodidáctica*, 25(1), 23-29.
- Burnukara, P., ve Uçanok, Z. (2012). İlk ve orta ergenlikte akran zorbalığı: gerçekleştiği yerler vebaş etme yolları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 15, 68-8.
- Bushrow, A.E.C., Johnson, A.D., Peters, R.M., Burmeister, C. and Joseph, C.L.M. (2015). Time spend on the internet and adolescent blood pressure. *The Journal of School Nursing*, 31(5): 374- 384.
- Caccavale, L.J., Corona, R., LaRose, J. G., Mazzeo, S. E., Sova, A. R. and Bean, M. K. (2019). Exploring the role of motivational interviewing in adolescent patient-provider communication about type 1 diabetes. *Pediatric Diabetes*, 20(2), 217-225.

- Callaghan, M., Kelly, C. and Molcho, M. (2019). Bullying and bystander behaviour and health outcomes among adolescents in Ireland. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 73(5), 416-421.
- Calmaestra, J., Rodríguez-Hidalgo, A.J., Mero-Delgado, O., and Solera, E. (2020). Cyberbullying in adolescents from ecuador and spain: Prevalence and differences in gender, school year and ethnic-cultural background. *Sustainability*, 12(11), 4597.
- Calvete, E., Orue, I., Estévez, A., Villardón, L., and Padilla, P. (2010). Cyberbullying in adolescents: Modalities and aggressors' profile. *Computers in Human Behavior*, 26: 1128– 1135.
- Cangöl, E., ve Şahin, N.H. (2017). Emzirmenin desteklenmesinde bir model: pender'in sağlığı geliştirme modeline dayalı motivasyonel görüşmeler. *Hemşirelikte Eğitim Ve Araştırma Dergisi*, 14 (1): 98-103.
- Carter, J.M., and Wilson, F.L. (2015). Cyberbullying: A 21st century health care phenomenon. *Pediatric Nursing*, 41(3).
- Cartwright, B. (2017). Cyberbullying and the law of the horse: A Canadian viewpoint. *Journal of Internet Law*, 14-26.
- Ceylan, Ç. ve Kılıçarslan Törüner, E. (2020). Adolesanlarda sağlık davranışı değişikliğinde motivasyonel görüşmenin kullanılması: Sistematik derleme. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2 (1), 39-51.
- Champassak, S. L., Miller, M. and Goggin, K. (2015). Motivational Interviewing for Adolescents in the Emergency Department. *Clinical Pediatric Emergency Medicine*, 16(2), 102-112.
- Chang, F.C., Chiu, C.H., Miao, N.F., Chen, P.H., Lee, C.M., Chiang, J.T. and Pan, Y.C. (2015). The relationship between parental mediation and Internet addiction among adolescents, and the association with cyberbullying and depression. *Comprehensive Psychiatry*, 57, 21-28.
- Chen, J., Zhao, H., Hao, S., Xie, J., Ouyang, Y., and Zhao, S. (2018). Motivational interviewing to improve the self-care behaviors for patients with chronic heart failure: A randomized controlled trial. *International Journal of Nursing Sciences*, 5(3), 213-217.
- Chen, Q.Q., Chen, M.T., Zhu, Y.H., Chan, K.L., and Ip, P. (2018). Health correlates, addictive behaviors, and peer victimization among adolescents in China. *World Journal Of Pediatrics*, 14, 454-460.
- Cheung, A. T., Li, W. H. C., Ho, L. L. K., Chan, G. C. F., Lam, H. S., and Chung, J. O. K. (2022). Efficacy of mobile instant messaging–delivered brief motivational interviewing for parents to promote physical activity in pediatric cancer survivors: A randomized clinical trial. *JAMA Network Open*, 5(6), e2214600-e2214600.

- Cho, M.K., Baek, H.C., and Shin, G. (2019). Gender-based experiences of verbal bullying in adolescents: Application of Giorgi's method. *Journal of Psychosocial Nursing And Mental Health Services*, 57(6), 45–51.
- Choia, J.K., Teshomeb, T., and Smith, J. (2021). Neighborhood disadvantage, childhood adversity, bullying victimization, and adolescent depression: A multiple mediational analysis. *Journal of Affective Disorders*, 279, 554–562.
- Cohen, Jacob. (1992) "A power primer", *Psychological Bulletin*, 1992, Vol. 112. No. 1, pages: 155-159.
- Coumans, J. M., Bolman, C. A., Friederichs, S. A., Oenema, A., and Lechner, L. (2020). Development and testing of a personalized web-based diet and physical activity intervention based on motivational interviewing and the self-determination theory: Protocol for the My Lifestyle Coach randomized controlled trial. *JMIR Research Protocols*, 9(2), e14491.
- Craig, W., Boniel-Nissim, M., King, N., Walsh, S. D., Boer, M., Donnelly, P. D., ... and Pickett, W. (2020). Social media use and cyber-bullying: A cross-national analysis of young people in 42 countries. *Journal of Adolescent Health*, 66(6), S100-S108.
- Cross, D., Shaw, T., Hadwen, K., Cardoso, P., Slee, P., Roberts, C., and Barnes, A. (2016). Longitudinal impact of the Cyber Friendly Schools program on adolescents' cyberbullying behavior. *Aggressive Behavior*, 42(2), 166-180.
- Cross, D.S., Runions, K.C., Resnicow, K.A., Britt, E.F., and Gray, C. (2018). Motivational interviewing as a positive response to high-school bullying. *Psychology in the Schools*, 55(1), 464–475.
- Cunningham, R. M., Chermack, S. T., Zimmerman, M. A., Shope, J. T., Bingham, C. R., Blow, F. C., and Walton, M. A. (2012). Brief motivational interviewing intervention for peer violence and alcohol use in teens: One-year follow-up. *Pediatrics*, 129(6), 1083- 1090.
- Çalık, M. (2020). Analyzing of the factors affecting the exposure of adolescents to peer bullying. *The Universal Academic Research Journal*, 3(2), 70-76.
- Çankaya, İ. (2011). İlköğretimde akran zorbalığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24 (1), 81-92.
- Çarkıt, E., ve Bacanlı, F. (2020). Okullarda akran zorbalığı: Öğretmen görüşlerine göre nitel bir çalışma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(24), 2545-2583.
- Çelen, F.K., Çelik, A., ve Seferoğlu, S.S. (2011). Çocukların internet kullanımları ve onları bekleyen çevrimiçi riskler. *Akademik Bilişim*, 2-4.
- Çelik Örucü, M. (2020). Değişime hız kazandıracak bir yöntem: Motivasyonel Görüşme. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(37), 20-34.
- Çetin, B., Yaman, E., and Peker, A. (2011). Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability. *Computers & Education*, 57(4), 2261-2271.

- Çopur, E.Ö. (2019). Çözüm odaklı kısa süreli yaklaşımın akran zorbalığı ile baş etme becerileri üzerine etkisinin belirlenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Davis, L.L. (1992). Instrument review: Getting the most from a panel of experts. *Applied Nursing Research*, 5, 194-197.
- Day, K.L., Lieshout, R.J.V., Vaillancourt, T., Saigal, S., Boyle, M.H., and Schmidt, L.A. (2017). Long-term effects of peer victimization on social outcomes through the fourth decade of life in individuals born at normal or extremely low birthweight. *British Journal of Developmental Psychology*, 35(3), 334-348.
- Del Rey, R., Casas, J. A., and Ortega, R. (2016). Impact of the ConRed program on different cyberbullying roles. *Aggressive behavior*, 42(2), 123-135.
- Del Rey, R., Lazuras, L., Casas, J. A., Barkoukis, V., Ortega-Ruiz, R., and Tsorbatzoudis, H. (2016). Does empathy predict (cyber) bullying perpetration, and how do age, gender and nationality affect this relationship? *Learning and Individual Differences*, 45, 275-281.
- Del Rey, R., Mora-Merchán, J. A., Casas, J. A., Ortega-Ruiz, R., and Elipe, P. (2018). 'Asegúrate'Program: Effects on Cyber-Aggression and Its Risk Factors. *Comunicar: Media Education Research Journal*, 26(56), 39-48.
- Demir, K., ve Küçük, S. (2020). Akran zorbalığı önleme ve müdahale programlarına güncel yaklaşımlar ve hemşirelik rolleri. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 3, 87- 10.
- Demircioğlu, H. ve Yoldaş, C. (2019). Çocukluk ve ergenlik döneminde psikososyal risk faktörleri ve koruyucu unsurlar. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 18 (1) , 40-48.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim. *Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi*, 63(1), 19-21.
- Dickerson, D.L., Brown, R.A., Johnson, C.L., Schweigman, K., and D'Amico, E.J. (2016). Integrating motivational interviewing and traditional practices to address alcohol and drug use among urban american indian/alaska native youth. *Journal Of Substance Abuse Treatment*, 65, 26-35.
- Dicle, A.N. (2019). Televizyon bağımlısı ilkökul öğrencilerinin bağımlılık düzeylerine motivasyonel görüşme psiko-eğitim programının etkisi. *Milli Eğitim Dergisi Temel Eğitim Özel Sayısı*, (48)1, 665-684.
- Dobber, J., Latour, C., Snaterse, M., Van Meijel, B., Ter Riet, G., Scholte op Reimer, W., and Peters, R. (2019). Developing nurses' skills in motivational interviewing to promote a healthy lifestyle in patients with coronary artery disease. *European Journal of Cardiovascular Nursing*, 18(1), 28-37.
- Doğan, Ş. (2022). Okul temelli zorbalık önleme programlarının incelenmesi. *Journal of Social Research and Behavioral Sciences*, 8(16), 661-679.

- Dolgun, G. (2018). Akran zorbalığını önlemede hemşirenin rolü / Role of nurse in peer bullying prevention. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 5(1), 95-101.
- Dos Santos, K.B., Murta, S.G., Do Amaral Vinha, L.G., and De Deus, J.S. (2019). Efficacy of a bystander intervention for preventing dating violence in Brazilian adolescents: Short- term evaluation. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 32(1), 20.
- Doumas, D.M., Midgett, A., and Watts, A.D. (2019). A pilot evaluation of the social validity of a bullying bystander program adapted for high school students. *Psychology in the Schools*, 56(7), 1101-1116.
- Dursun, A., ve Akkaya, M. (2022). Kabul ve kararlılık terapisi odaklı deneysel araştırmalar: Sistemik bir gözden geçirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar - Current Approaches in Psychiatry*. 14(3), 340-352.
- Elgar, F. J., McKinnon, B., Walsh, S. D., Freeman, J., Donnelly, P. D., de Matos, M. G., ... and Currie, C. (2015). Structural determinants of youth bullying and fighting in 79 countries. *Journal of Adolescent Health*, 57(6), 643-650.
- Engin, E. (2021). *Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Psikiyatri Hemşireliği*. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi.
- Ergün, N. (2020). Kimlik gelişimi: Anlatı kimliği ve kuşaklararası anlatı kimliği. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12(4), 455-475.
- Erickson, S.J., Gerstle, M., and Feldstein, S.W. (2005). Brief interventions and motivational interviewing with children, adolescents, and their parents in pediatric health care settings: A review. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 159 (12), 1173- 1180.
- Ertuğrul, F., ve Eker, E. (2019). Ön ergenlik döneminde zorbalık davranışı ile bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 5(2), 117-140.
- Espelage, D. L., King, M. T., and Colbert, C. L. (2018). Emotional intelligence and school-based bullying prevention and intervention. *Emotional Intelligence In Education: Integrating Research With Practice*, 217-242.
- Estévez, E., Cañas, E., Estévez, J. F., and Povedano, A. (2020). Continuity and overlap of roles in victims and aggressors of bullying and cyberbullying in adolescence: A systematic review. *International Journal of Environmental Research And Public Health*, 17(20), 7452.
- Evangelio, C., Rodriguez-Gonzalez, P., Fernandez-Rio, J., and Gonzalez-Villora, S. (2022). Cyberbullying in elementary and middle school students: A systematic review. *Computers & Education*, 176, 104356.
- Eyuboglu, M., Eyuboglu, D., Pala, S. C., Oktar, D., Demirtas, Z., Arslantas, D., and Unsal, A. (2021). Traditional school bullying and cyberbullying: Prevalence, the effect on mental health problems and self-harm behavior. *Psychiatry Research*, 297, 113730.

- Feldstein Ewing, S., Bryan, A. D., Dash, G. F., Lovejoy, T. I., Borsari, B., and Schmiege, S. J. (2022). Randomized controlled trial of motivational interviewing for alcohol and cannabis use within a predominantly Hispanic adolescent sample. *Experimental and Clinical Psychopharmacology*, 30(3), 287–299.
- Ferrer-Cascales, R., Albaladejo-Blázquez, N., Sánchez-SanSegundo, M., Portilla-Tamarit, I., Lordan, O., and Ruiz-Robledillo, N. (2019). Effectiveness of the TEI program for bullying and cyberbullying reduction and school climate improvement. *International Journal of Environmental Research And Public Health*, 16(4), 580.
- Foody, M., Samara, M., and O'Higgins Norman, J. (2019). Bullying by siblings and peers: Poly-setting victimization and the association with problem behaviours and depression. *British Journal of Educational Psychology*, 87(1), 1-20.
- Forsberg, C., Wood, L., Smith, J., Varjas, K., Meyers, J., Jungert, T., and Thornberg, R. (2018). Students' views of factors affecting their bystander behaviors in response to school bullying: A cross-collaborative conceptual qualitative analysis. *Research Papers in Education*, 33(1), 127-142.
- Frieson Bonaparte, K. S., Graves, C. C., Farber, E. W., Gillespie, S. E., Hussen, S. A., Thomas-Seaton, L., Chakraborty, R., and Camacho-Gonzalez, A. F. (2020). Metropolitan atlanta community adolescent rapid testing initiative: The impact of motivational interviewing and intensive case management on the psychosocial and clinical care outcomes of adolescents and young adults with HIV. *Psychotherapy (Chicago, Ill.)*, 57(1), 97–106.
- Gaffney, H., Farrington, D.P., Espelage, D.L., and Ttofi, M.M. (2019). Are cyberbullying intervention and prevention programs effective? A systematic and meta-analytical review. *Aggression and Violent Behavior*, 45,134-153.
- Garaigordobil, M. (2015). Cyberbullying in adolescents and youth in the Basque Country: Prevalence of cybervictims, cyberaggressors, and cyberobservers. *Journal of Youth Studies*, 18(5), 569–582.
- Garaigordobil, M., and Martínez-Valderrey, V. (2018). Technological resources to prevent cyberbullying during adolescence: The cyberprogram 2.0 program and the cooperative cybereduca 2.0 videogame. *Frontiers in psychology*, 9, 745.
- Garandeau, C. F., Laninga-Wijnen, L., and Salmivalli, C. (2022). Effects of the KiVa anti-bullying program on affective and cognitive empathy in children and adolescents. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 51(4), 515-529.
- Garcia, A.C., Sousa, R., Varela, A., and Monteiro, L. (2019). Bullying, physical activity, andbody image among Brazilian students. *Journal of Health Psychology*, 24(13), 1-13.
- Garcimartín, P., Astals-Vizcaino, M., Badosa, N., Linas, A., Ivern, C., Duran, X., and Comín-Colet, J. (2022). The impact of motivational interviewing on self-care and health-related quality of life in patients with chronic heart failure. *Journal of Cardiovascular Nursing*, 37(5), 456-464.

- Garmy, P., Hansson, E., Vilhjalmsson, R., and Kristjánsdóttir, G. (2019). Bullying and pain in school-aged children and adolescents: a cross-sectional study. *SAGE Open Nursing*, 5, 2377960819887556.
- Geniole, S. N., Procyshyn, T. L., Marley, N., Ortiz, T. L., Bird, B. M., Marcellus, A. L., ..., and Carré, J. M. (2019). Using a psychopharmacogenetic approach to identify the pathways through which—and the people for whom—testosterone promotes aggression. *Psychological Science*, 30(4), 481-494.
- Gilder, D. A., Geisler, J. R., Luna, J. A., Calac, D., Monti, P. M., Spillane, N. S., Lee, J. P., Moore, R.S., and Ehlers, C. L. (2017). A pilot randomized trial of Motivational Interviewing compared to Psycho-Education for reducing and preventing underage drinking in American Indian adolescents. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 82, 74–81.
- Goldbach, J.T., Sterzing, P.R., and Stuart, M.J. (2018). Challenging conventions of bullying thresholds: Exploring differences between low and high levels of bully-only, victim-only, and bully-victim roles. *Journal of Youth And Adolescence*, 47(3), 586- 600.
- Gökkaya, F. ve Tekinsav-Sütcü, S. (2020). Akran zorbalığının ortaokul öğrencileri arasındaki yaygınlığının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 40-54.
- Gradinger, P., Yanagida, T., Strohmeier, D., and Spiel, C. (2016). Effectiveness and sustainability of the ViSC Social Competence Program to prevent cyberbullying and cyber-victimization: Class and individual level moderators. *Aggressive Behavior*, 42(2), 181-193.
- Grant, N., Merrin, G.J., King, M.T., and Espelage, D.L. (2019). Examining within-person and between-person associations of family violence and peer deviance on bullying perpetration among middle school students. *Psychol Violence*, 9, 18-27.
- Guo, S. (2016). A meta-analysis of the predictors of cyberbullying perpetration and victimization. *Psychology in the Schools*, 53(4): 432-453.
- Güdek, K., Yetim, A., Baş, F., ve Kılıç, A. (2016). Ergenlik ve sosyal çalışma. *Çocuk Dergisi*, 16(3-4), 92-97.
- Gültekin, Z., ve Sayıl, M. (2005). Akran zorbalığını belirleme ölçeği geliştirme çalışması [A study of the reliability and validity of the Peer Victimization Scale]. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(15), 47–61.
- Günay, Ş., ve Can, G. (2018). Zorbalık. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(51), 266-294.
- Gür, N., Eray, Ş., Makinecioğlu, İ., Sığırlı, D., ve Vural, A.P. (2020). Akran zorbalığı ile aile duygu dışı vurumu ve psikopatoloji arasındaki ilişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21, 77-8.
- Gürhan, N. (2017). Her yönü ile akran zorbalığı. *Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatric Nurs-Special Topics*, 3(2), 175-81.

- Halliday, S., Gregory, T., Taylor, A., Digenis, C., and Turnbull, D. (2021). The impact of bullying victimization in early adolescence on subsequent psychosocial and academic outcomes across the adolescent period: A systematic review. *Journal Of School Violence*, 20(3), 351-373.
- Hamada, S., Kaneko, H., Ogura, M., Yamawaki, A., Mazezono, J., Sillanmaki, L., Sourander, A., and Honko, S. (2018). Association between bullying behavior, perceived school safety, and self- cutting: A Japanese population-based school survey. *Child and Adolescent Mental Health*, 23(3), 141-147.
- Hansson, E., Garmy, P., Vilhjalmsson, R., and Kristjansdottir, G. (2019). Bullying, health complaints, and self- rated health among school-aged children and adolescents. *Journal of International Medical Research*, 48(2), 1–9.
- Haraldstad, K., Kvarme, L. G., Christophersen, K. A., and Helseth, S. (2019). Associations between self-efficacy, bullying and health-related quality of life in a school sample of adolescents: A cross-sectional study. *BMC Public Health*, 19(1), 2-9.
- Harder, V. S., Musau, A. M., Musyimi, C. W., Ndeti, D. M., and Mutiso, V. N. (2020). A randomized clinical trial of mobile phone motivational interviewing for alcohol use problems in Kenya. *Addiction*, 115(6), 1050-1060.
- Haşimoğlu, A., ve Aslandoğan, A. (2018). Lise öğrencilerinin ergenlik dönemi sorunları ve duygu düzenleme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *ARHUSS*, 1(2), 71-83.
- Hicks, J., Jennings, L., Jennings, S., Berry, S., and Green, D.A. (2018). Middle school bullying: Student reported perceptions and prevalence. *Journal of Child and Adolescent Counseling*, 4(3), 195-208.
- Hinduja, S., and Patchin, J.W. (2013). Social influences on cyberbullying behaviors among middle and high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 42, 711–722.
- Hysing, M., Askeland, K. G., La Greca, A. M., Solberg, M. E., Breivik, K., and Sivertsen, B. (2021). Bullying involvement in adolescence: implications for sleep, mental health, and academic outcomes. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(17-18), NP8992-NP9014.
- Idalski Carcone, A., Barton, E., Eggly, S., Brogan Hartlieb, K. E., Thominet, L., and Naar, S. (2016). Exploring ambivalence in motivational interviewing with obese African American adolescents and their caregivers: A mixed methods analysis. *Patient Education and Counseling*, 99(7), 1162-1169.
- İnternet: UNESCO. (2018). Web: <http://www.unesco.org.tr> adresinden 07 Temmuz 2022’de alınmıştır.
- İnternet: UNİCEF. (2022). Web: <https://data.unicef.org/topic/adolescents>. Erişim: 01 Mart 2022’de alınmıştır.
- Jadambaa, A., Thomas, H.J., Scott, J.G., Graves, N., Brain, D., and Pacella, R. (2019). Prevalence of traditional bullying and cyberbullying among children and adolescents in Australia: A systematic review and meta-analysis. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 53(9), 878-888.

- Jenkins, L.N., Fredrick, S.S., and Nickerson, A. (2018). The assessment of bystander intervention in bullying: Examining measurement invariance across gender. *Journal of School Psychology*, 69, 73-83.
- Kahraman, N., ve Akgün, B. M. (2022). Hemşirelik öğrencilerinin profesyonel hemşirelik bakımı sunmasında motivasyonel görüşme. *Göbeklitepe Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(9), 50-59.
- Karaca, K. (2019). Ortaokullarda akran zorbalığının yaygınlığının ve zorbamağdurların depresyon ve anksiyete düzeylerinin incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 23(78), 315-330.
- Karaçar, Y., ve Demirkıran, P. D. F., (2019). *KOAH Hastalarında Özyönetim Eğitimi ve Motivasyonel Görüşmenin Öz-Etkililik Üzerine Etkisi*. 5. Ulusal ve 1. Uluslararası Temel Hemşirelik Bakımı Kongresi (pp.95). Antalya, Turkey.
- Karakuş, T., Çağıltay, K., Kaşıkçı, D., Kurşun, E., and Ogan, C. (2014). Türkiye ve Avrupa'daki çocukların internet alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı. *Eğitim ve Bilim*, 39(171), 230-243.
- Kartal, H., Balantekin, Y., Bilgin, A., ve Soyuçok, M. (2019). Ev ve okul yaşantılarında zorbalığa etki eden faktörler: Bir karma yöntem araştırması. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 7(1), 50-85.
- Kazancı, F., ve İlci, B.H. (2018). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde spor yapma durumlarına göre atılganlık ve akran zorbalığı özelliklerinin incelenmesi: Bitlis ili örneği. *Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi*, 1, 25-3.
- Keeley, B., and Little, C. (2017). *The State of the Worlds Children 2017: Children in a Digital World*. UNICEF. 3 United Nations Plaza, New York, NY 10017.
- Kınık, A.M. (2014). Aile ve çocuk ilişkisinde internetin yeri: Nitel bir araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 337-347.
- Kızılırmak, M. ve Demir, S. (2018). Motivasyonel görüşme ve hemşirelikte kullanımı. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7 (4) , 103-109.
- Kim, J., Lee, Y., and Jennings, W. G. (2022). A path from traditional bullying to cyberbullying in South Korea: Examining the roles of self-control and deviant peer association in the different forms of bullying. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(9-10), 5937-5957.
- Kim, Y. K., Okumu, M., Small, E., Nikolova, S. P., and Mengo, C. (2018). The association between school bullying victimization and substance use among adolescents in Malawi: The mediating effect of loneliness. *International Journal Of Adolescent Medicine And Health*, 32(5), 20170229.
- Kiyoshi-Teo, H., Northrup-Snyder, K., Robert Davis, M., Garcia, E., Leatherwood, A., and Izumi, S. (2020). Qualitative descriptions of patient perceptions about fall risks, prevention strategies and self-identity: Analysis of fall prevention Motivational Interviewing conversations. *Journal of Clinical Nursing*, 29(21-22), 4281-4288.

- Kliegman, R.M., and St Geme, J. (2019). *Nelson Textbook of Pediatrics*, 21th Edition. Canada: Elsevier.
- Košir, K., Klasinc, L., Špes, T., Pivec, T., Cankar, G., and Horvat, M. (2020). Predictors of self-reported and peer-reported victimization and bullying behavior in early adolescents: The role of school, classroom, and individual factors. *European Journal Of Psychology Of Education*, 35, 381-402.
- Kowalski, R.M., Giumetti, G.W., Schroeder, A.N., and Lattanner, M.R. (2014). Bullying in the digitalage: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin Journal*, 140(4), 1073-1137.
- Koyanagi, A., Oh, H., Carvalho, A. F., Smith, L., Haro, J. M., Vancampfort, D., ... and DeVylder, J. E. (2019). Bullying victimization and suicide attempt among adolescents aged 12–15 years from 48 countries. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 58(9), 907-918.
- Kurtyılmaz, Y., Şahan, M., ve Ceyhan, E. (2022). Arkadaşlık ilişkilerinde ilişkisel saldırganlık ölçeği ergen formu. *Turkish Journal Of Child And Adolescent Mental Health*, 29(2),116-24.
- Lee, B., Jeong, S., and Roh, M. (2018). Association between body mass index and health outcomes among adolescents: The mediating role of traditional and cyber bullying victimization. *BMC Public Health*, 18, 1-12.
- Lee, C., and Shin, N. (2017). Prevalence of cyberbullying and predictors of cyberbullying perpetration among Korean adolescents. *Computers in Human Behavior*, 68, 352-358.
- Lee, J. M., Hong, J. S., Yoon, J., Peguero, A. A., and Seok, H. J. (2018). Correlates of adolescent cyberbullying in South Korea in multiple contexts: A review of the literature and implications forresearch and school practice. *Deviant Behavior*, 39(3), 293-308.
- Lie, S. Ø., Rø, Ø., and Bang, L. (2019). Is bullying and teasing associated with eating disorders? A systematic review and meta-analysis. *The International Journal of Eating Disorders*, 52(5), 497–514.
- Maiano, C., Aime, A., Salvas, M. C., Morin, A. J., and Normand, C. L. (2016). Prevalence and correlates of bullying perpetration and victimization among school-aged youth with intellectual disabilities: A systematic review. *Research In Developmental Disabilities*, 49, 181-195.
- Makin, H., Chisholm, A., Fallon, V., and Goodwin, L. (2021). Use of motivational interviewing in behavioural interventions among adults with obesity: A systematic review and meta-analysis. *Clinical obesity*, 11(4), e12457.
- Mark, L., Värnik, A., and Sisask, M. (2019). Who suffers most from being involved in bullying—bully, victim, or bully-victim?. *Journal of School Health*, 89(2), 136-144.
- Marr, K.L., and Duell, M.N. (2021). Cyberbullying and cybervictimization: Does gender matter?. *Psychological Reports*, 124(2), 577–595.

- Martínez, J., Rodríguez-Hidalgo, A. J., and Zych, I. (2020). Bullying and cyberbullying in adolescents from disadvantaged areas: Validation of questionnaires; prevalence rates; and relationship to self-esteem, empathy and social skills. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 17(17), 6199.
- McAleavey, A. A., Lockard, A. J., Castonguay, L. G., Hayes, J. A., and Locke, B. D. (2015). Building a practice research network: Obstacles faced and lessons learned at the Center for Collegiate Mental Health. *Psychotherapy Research*, 25(1), 134-151.
- McKillop, A., Grace, S.L., Ghisi G.L.M., Allison, K.R., Bank L., Kovacs, A.H., Schneiderman, J.E., and McCrindle, B.W. (2018). Adapted Motivational Interviewing to promote exercise in adolescents with congenital heart disease: A pilot trial. *Pediatric Physical Therapy*, 30(4), 326-334.
- Menesini, E., and Salmivalli, C. (2017). Bullying in schools: The state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine*, 22(1), 240-254.
- Menolascino, N., and Jenkins, L.N. (2018). Predicting bystander intervention among middle school students. *School Psychology Quarterly*, 33(2), 305-313.
- Meral, B. ve Çağlar, S. (2021). Siber zorbalık: Çocuklarda zorbalığın yeni dönemi ve hemşirelik yaklaşımları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi-DEUHFED*, 14(3), 261- 267.
- Miller, W. R., and Rollnick, S. (2012). *Motivational interviewing: Helping people change*. New York: Guilford Press.
- Miller, W.R. (1983). Motivational interviewing with problem drinkers. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 11(2), 147-172.
- Miller, W.R., and Rollnick, S. (2002). *Motivational Interviewing, Preparing People To Change Addictive Behavior. What Is Motivational Interviewing?* (33- 43). New York: NY, Guilford.
- Miller, W.R., and Rollnick, S. (2013). *Motivational Interviewing: Preparing People for Change*. New York: Guilford Press
- Modecki, K.L., Minchin, J., Harbaugh, A.G., Guerra, N. G., and Runions, K.C. (2014). Bullying prevalence across contexts: A meta-analysis measuring cyber and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health*, 55(5), 602-611.
- Mohseny, M., Zamani, Z., Basti, S. A., Sohrabi, M. R., Najafi, A., Zebardast, J., and Tajdini, F. (2019). Bullying and victimization among students bears relationship with gender and emotional and behavioral problems. *Iranian Journal of Psychiatry*, 14(3), 211.
- Mohseny, M., Zamani, Z., Basti, S. A., Sohrabi, M. R., Najafi, A., and Tajdini, F. (2020). Exposure to cyberbullying, cybervictimization, and related factors among junior high school students. *Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences*, 14(4).
- Morkan, M., ve Aral, N., (2020). Peer Bullying. *Advances in Health Sciences Research*, (271-285), St Kliment Ohridski University Press.

- Murphy, T. P., Laible, D., and Augustine, M. (2017). The influences of parent and peer attachment on bullying. *Journal of Child And Family Studies*, 26, 1388-1397.
- Musci, R. J., Bettencourt, A. F., Sisto, D., Maher, B., Uhl, G., Ialongo, N., and Bradshaw, C.P. (2018). Evaluating the genetic susceptibility to peer reported bullying behaviors. *Psychiatry Research*, 263, 193-198.
- Mynard, Helen and Joseph, Stephen. (2000). Development of the Multidimensional Peer-Victimization Scale. *Aggressive Behavior*, 26, 169-178.
- Naar-King, S., and Suarez, M. (2011). *Motivational Interviewing With Adolescents And Young Adults*. New York: Guilford Press.
- Nelson, H. J., Kendall, G. E., Burns, S., and Schonert-Reichl, K. (2015). Protocol for the design of an instrument to measure preadolescent children's self-report of covert aggression and bullying. *BMJ Open*, 5(11), e009084.
- Ng, E. D., Chua, J. Y. X., and Shorey, S. (2022). The effectiveness of educational interventions on traditional bullying and cyberbullying among adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(1), 132-151.
- Nijs, J., Wijma, A. J., Willaert, W., Huysmans, E., Mintken, P., Smeets, R., ... and Donaldson, M. (2020). Integrating motivational interviewing in pain neuroscience education for people with chronic pain: A practical guide for clinicians. *Physical Therapy*, 100(5), 846-859.
- Nixon, C. L. (2014). Current perspectives: the impact of cyberbullying on adolescent health. *Adolescent Health, Medicine And Therapeutics*, 143-158.
- OECD (2017). PISA (2015). *Results: Students' Well-Being*. PISA: OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264273856-en>.
- Olsson, G., Låftman, S. B., and Modin, B. (2017). School collective efficacy and bullying behaviour: A multilevel study. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 14(12), 1607.
- Olweus, D. (1994). Bullying at school: Basic facts and effects of a school based intervention program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(7), 1171-1190.
- Olweus, D. (1995). Bullying or peer abuse at school: Facts and interventions. *Current Directions in Psychological Science*, 4(6), 196-200.
- Olweus, D. (1996). Bully/victim problems in school. *Prospects*, 26(2), 331-359.
- Ortega, R., Elipe, P., Mora-Merchán, J. A., Genta, M. L., Brighi, A., Guarini, A., ... and Tippet, N. (2012). The emotional impact of bullying and cyberbullying on victims: A European cross-national study. *Aggressive Behavior*, 38(5), 342-356.
- Ortega-Barón, J., Buelga, S., Ayllón, E., Martínez-Ferrer, B., and Cava, M. J. (2019). Effects of intervention program Prev@cib on traditional bullying and cyberbullying. *International journal of environmental research and public health*, 16(4), 527.

- Ossa, F. C., Jantzer, V., Eppelmann, L., Parzer, P., Resch, F., and Kaess, M. (2021). Effects and moderators of the Olweus bullying prevention program (OBPP) in Germany. *European child & adolescent psychiatry*, 30, 1745-1754.
- Ouytsel, V.J., Walrave, M., and Vandebosch, H. (2015). Correlates of cyberbullying and how school nurses can respond. *NASN School Nurse*, 30(3), 162-170.
- Oveisi, S., Stein, L. A. R., Babaeepour, E., and Araban, M. (2020). The impact of motivational interviewing on relapse to substance use among women in Iran: A randomized clinical trial. *BMC Psychiatry*, 20, 1-7.
- Ögel, K. (2009). Motivasyonel görüşme tekniği. *Türkiye Klinikleri Journal Psychiatry-Special Topics*, 2(2), 41-44.
- Örücü, M. Ç. (2020). Değişime hız kazandıracak bir yöntem: Motivasyonel Görüşme. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(37), 20-34.
- Özada, A., ve Duyan, V. (2018). Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve zorbalık. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 12(1), 49-55.
- Özcan, K. ve Balcı Çelik, S. (2021). Motivasyonel görüşme tekniğine dayalı psiko-eğitim programının lise öğrencilerinin çevrimiçi oyun bağımlılığı düzeylerine etkisi. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 40(1), 257-274.
- Öztürk, A., Tezel, A., ve Öztürk, F. Ö. (2019). Bir ortaöğretim kurumunda akran zorbalığının değerlendirilmesi. *Konuralp Medical Journal*, 11(1), 82-88.
- Paat, Y. F., and Markham, C. (2021). Digital crime, trauma, and abuse: Internet safety and cyber risks for adolescents and emerging adults in the 21st century. *Social Work in Mental Health*, 19(1), 18-40.
- Pala, G., Keklik, İ., ve Demirbaş Çelik, N. (2021). Ergenlerin kimlik gelişimi ile akademik güdülenme/ umudun ilişkisinde psikolojik ihtiyaçların aracı rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, 50 (231) , 241-262.
- Palladino, B. E., Nocentini, A., and Menesini, E. (2016). Evidence-based intervention against bullying and cyberbullying: Evaluation of the NoTrap! program in two independent trials. *Aggressive Behavior*, 42(2), 194-206.
- Parris, L., Jungert, T., Thornberg, R., Varjas, K., Meyers, J., Grunewald, S., and Shriberg, D. (2020). Bullying bystander behaviors: The role of coping effectiveness and the moderating effect of gender. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61(1), 38-46.
- Peker, A. (2015). Analyzing the risk factors predicting the cyberbullying status of secondary school students. *Eğitim ve Bilim*, 40(181), 57-75.
- Peker, A. (2015). Ergenlerin saldırganlık ve siber zorbalık davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 61(61), 323-336.
- Peker, A. (2015). Negatif duygunun siber zorbalık ve mağduriyete ilişkin yordayıcı rolünün incelenmesi. *K. Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(4), 1633-1646.

- Peker, A. ve İskender, M. (2015). İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının siber zorbalık üzerindeki etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 11-22.
- Pelfrey Jr, W. V., and Weber, N. L. (2013). Keyboard gangsters: Analysis of incidence and correlates of cyberbullying in a large urban student population. *Deviant Behavior*, 34(1), 68-84.
- Pennell, D., Campbell, M., Tangen, D., Runions, K., Brooks, J., and Cross, D. (2020). Facilitators and barriers to the implementation of motivational interviewing for bullying perpetration in school settings. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61(1), 143–150.
- Pervanidou, P., Makris, G., Bouzios, I., Chrousos, G., Roma-Giannikou, E.R., and Chouliaras, G. (2019). Bullying victimization: Associated contextual factors in a Greek sample of children and adolescents. *Psychiatrike= Psychiatriki*, 30(3), 216-225.
- Pinquart, M., and Pfeiffer, J.P. (2015). Solving developmental tasks in adolescents with a chronic physical illness or physical/sensory disability: A meta-analysis. *International Journal of Disability, Development and Education*, 62(3), 249-264.
- Piskin, M. (2010). Examination of peer bullying among primary and middle school children in Ankara. *Turkey. Egitim ve Bilim*, 35(156), 1-15.
- Polanin, J.R., Espelage, D.L., and Pigott, T.D. (2012). A meta-analysis of school-based bullying prevention programs' effects on bystander intervention behavior. *School Psychology Review*, 41(1), 47-65.
- Przybylski, A.K. and Bowes, L. (2017). Cyberbullying and adolescent well-being in England: A population-based cross-sectional study. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 1(1), 19-26.
- Rao, J., Wang, H., Pang, M., Yang, J., Zhang, J., Ye, Y., ... and Dong, X. (2019). Cyberbullying perpetration and victimisation among junior and senior high school students in Guangzhou, China. *Injury Prevention*, 25(1), 13-19.
- Rice, F. P., and Dolgin, K. G. (2005). *The Adolescent: Development, Relationships And Culture*. New Zealand: Pearson Education.
- Rollnick, S., Miller, W. R., Butler, C. C., and Aloia, M. S. (2008). *Motivational interviewing in health care: helping patients change behavior*.
- Rosengren, D. B. (2009). *Building Motivational Interviewing Skills: A Practitioner Workbook*. New York: NY, The Guilford Press.
- Rubak, S., Sandbæk, A., Lauritzen, T., and Christensen, B. (2005). Motivational interviewing: A systematic review and meta-analysis. *British Journal of General Practice*, 55(513), 305-312.

- Ruiz Hernández, C., Gómez-Urquiza, J. L., Pradas-Hernández, L., Vargas Roman, K., Suleiman-Martos, N., Albendín-García, L., and Cañadas-De la Fuente, G. A. (2021). Effectiveness of nursing interventions for preoperative anxiety in adults: A systematic review with meta-analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 77(8), 3274-3285.
- Saladino, V., Eleuteri, S., Verrastro, V., and Petruccelli, F. (2020). Perception of cyberbullying in adolescence: A brief evaluation among Italian students. *Frontiers in Psychology*, 11, 607225.
- Sánchez, F.C., Falcon, M., Navarro-Zaragoza, J., and Ruiz-Cabello, A. (2016). Prevalence and patterns of traditional bullying victimization and cyber-teasing among college population in Spain. *BMC Public Health*, 16(1), 2-10.
- Sangalang, C. C., Tran, A. G., Ayers, S. L., and Marsiglia, F. F. (2016). Bullying among urban Mexican-heritage youth: Exploring risk for substance use by status as a bully, victim, and bully-victim. *Children and Youth Services Review*, 61, 216-221.
- Santirso, F. A., Gilchrist, G., Lila, M., and Gracia, E. (2020). Motivational strategies in interventions for intimate partner violence offenders: A systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. *Psychosocial Intervention*, 29(3), 175–190.
- Sarı, B., ve Demirbağ, B.C. (2019). İlk ve ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığının sosyodemografik değişkenler açısından değerlendirilmesi: İlçe örneği. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 1, 119-13.
- Savage, M.W., and Tokunaga, R.S. (2017). Moving toward a theory: Testing an integrated model of cyberbullying perpetration, aggression, social skills, and Internet self-efficacy. *Computers in Human Behavior*, 71, 353-361.
- Schultze-Krumbholz, A., Schultze, M., Zagorscak, P., Wölfer, R., and Scheithauer, H. (2016). Feeling cybervictims' pain—The effect of empathy training on cyberbullying. *Aggressive behavior*, 42(2), 147-156.
- Sezen, M.F., ve Murat, M. (2018). Ergenlerde akran zorbalığı, internet bağımlılığı ve duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16, 162- 18.
- Sezer Efe, Y., Erdem, E., ve Vura, B. (2021). Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve internet bağımlılığı. *Bağımlılık Dergisi*, 22(4), 465-473.
- Sharma, D., Kishore, J., Sharma, N., and Duggal, M. (2017). Aggression in schools: Cyberbullying and gender issues. *Asian Journal of Psychiatry*, 29, 142–145.
- Shetgiri, R. (2013). Bullying and victimization among children. *Advances in Pediatrics*, 60, 33-5.
- Shinde, S., Weiss, H. A., Khandeparkar, P., Pereira, B., Sharma, A., Gupta, R., ... and Patel, V. (2020). A multicomponent secondary school health promotion intervention and adolescent health: an extension of the SEHER cluster randomised controlled trial in Bihar, India. *Plos Medicine*, 17(2), e1003021.

- Sittichai, R., and Smith, P. K. (2015). Aggression and violent behavior bullying in South-East Asian countries: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 23, 22–35.
- Smith, P.K. (2016). Bullying: Definition, types, causes, consequences and intervention. *Social and Personality Psychology Compass*, 10(9), 519-532.
- Sokalski, T., Hayden, K. A., Bouchal, S. R., Singh, P., and King-Shier, K. (2020). Motivational interviewing and self-care practices in adult patients with heart failure: A systematic review and narrative synthesis. *Journal of Cardiovascular Nursing*, 35(2), 107- 115.
- Sorrentino, A., Baldry, A. C., and Farrington, D. P. (2018). The efficacy of the Tabby improved prevention and intervention program in reducing cyberbullying and cybervictimization among students. *International journal of environmental research and public health*, 15(11), 2536.
- Stein, L. A. R., Martin, R., Clair-Michaud, M., Lebeau, R., Hurlbut, W., Kahler, C. W., ... and Rohsenow, D. (2020). A randomized clinical trial of motivational interviewing plus skills training vs. Relaxation plus education and 12-Steps for substance using incarcerated youth: Effects on alcohol, marijuana and crimes of aggression. *Drug and Alcohol Dependence*, 207, 107774.
- Sugimura, N., Berry, D., Troop-Gordon, W., and Rudolph, K. D. (2017). Early social behaviors and the trajectory of peer victimization across the school years. *Developmental Psychology*, 53(8), 1447.
- Şahin, Ş., ve Çöven Özçelik, Ç. (2016). Ergenlik dönemi ve sosyalleşme. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 5 (1) , 42-49.
- Talu, E. (2020). Ergenlerde beden imajı algısının kimlik gelişimi sürecine etkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 1116-1135.
- Tang, J. J., Yu, Y., Wilcox, H. C., Kang, C., Wang, K., Wang, C., ... and Chen, R. (2020). Global risks of suicidal behaviours and being bullied and their association in adolescents: School-based health survey in 83 countries. *EClinical Medicine*, 100253.
- Tanrıkulu, I. (2018). Cyberbullying prevention and intervention programs in schools: A systematic review. *School Psychology International*, 39(1), 74-91.
- Taştekin, E., ve Bayhan, P. (2018). Ergenler arasındaki siber zorbalığın ve mağduriyetin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 5(2), 21-45.
- Tetik, G., ve Aktan, Z.D. (2021). Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumu ve duygusal zeka arasındaki ilişkide, dijital oyun bağımlılığının aracı rolünün incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 24, 181-190.
- Thornberg, R., Hunter, S. C., Hong, J. S., and Rönnerberg, J. (2020). Bullying among children and adolescents. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61(1), 1-5.

- Tokunaga, R. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26, 277–287.
- Townsend MC. (2016). *Ruh Sağlığı Ve Psikiyatri Hemşireliğinin Temelleri: Kanıta Dayalı Uygulama Bakım Kavramları*. (Çeviri Ed: CT. Özcan, N. Gürhan). Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
- Tozzo, P., Cuman, O., Moratto, E., and Caenazzo, L. (2022). Family and educational strategies for cyberbullying prevention: A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(16), 10452.
- Törüner, E., ve Büyükgönenç, L. (2017). *Çocuk Sağlığı: Temel Hemşirelik Yaklaşımları*. Ankara: Nobel Tıp Kitabevi.
- Tsitsika, A., Janikian, M., Wójcik, S., Makaruk, K., Tzavela, E., Tzavara, C., ... and Richardson, C. (2015). Cyberbullying victimization prevalence and associations with internalizing and externalizing problems among adolescents in six European countries. *Computers in Human Behavior*, 51, 1-7.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (2022). *Ergenlik* kelimesi. Erişim tarihi 26.11.2022. Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (2022). *Saldırganlık* kelimesi. Erişim tarihi 26.11.2022. Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/>.
- Türkileri, N., Soydaş, D. K., ve Uçanok, Z. (2021). Algılanan ebeveyn izlemesi, siber zorbalık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiler ergenin cinsiyetine göre farklılaşıyor mu?. *Psikoloji Çalışmaları*, 41(3), 959-989.
- Uludasdemir, D., ve Kucuk, S. (2019). Cyber bullying experiences of adolescents and parental awareness: Turkish example. *Journal of Pediatric Nursing*, 44, e84-e90.
- Uysal Toraman, A., Dağhan, Ş., ve Kısa, Ö. (2021). Akran zorbalığını önlemede okul tabanlı müdahale programları: Sistematik derleme. *Humanistic Perspective*, 3(2), 359-399.
- Uzun, K., ve Karataş, Z. (2019). Okul tükenmişliğinin yordayıcısı olarak akran zorbalığı ve siber mağduriyet. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, 12(62), 1109-1118.
- Vaillancourt, T., Faris, R., and Mishna, F. (2017). Cyberbullying in children and youth: Implications for health and clinical practice. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 62(6), 368-373.
- Veiga da Silva Siqueira, D., Dos Santos, I. M., Pereira, L. L., Leal Tosta dos Santos, S.C., Cristino, P.S., Pena Messias de Figueiredo Filho, C. E., and Figueiredo, A. L. (2019). Impact of oral health and body image in school bullying. *Special Care in Dentistry*, 39(4), 375- 379.
- Veneziano L. and Hooper J. (1997). A method for quantifying content validity of health-related questionnaires. *American Journal of Health Behavior*, 21 (1), 67-70.

- Vivolo-Kantor, A. M., Niolon, P. H., Estefan, L. F., Le, V. D., Tracy, A. J., Latzman, N. E., ... and Tharp, A. T. (2021). Middle school effects of the Dating Matters® comprehensive teen dating violence prevention model on physical violence, bullying, and cyberbullying: A cluster-randomized controlled trial. *Prevention science*, 22, 151-161.
- Wang, M. J., Yogeewaran, K., Andrews, N. P., Hawi, D. R., and Sibley, C. G. (2019). How common is cyberbullying among adults? Exploring gender, ethnic, and age differences in the prevalence of cyberbullying. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 22(11), 736-741.
- Waseem, M. and Nickerson, A.B. (2019) *Bullying*. Web: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK441930/> Son Erişim Tarihi: 02.03.2020.
- Wasserman, D., Carli, V., Iosue, M., Javed, A., and Herrman, H. (2021). Suicide prevention in childhood and adolescence: a narrative review of current knowledge on risk and protective factors and effectiveness of interventions. *Asia-Pacific Psychiatry*, 13(3), e12452.
- Weston, F. (2010). Working with children who have been bullied. *British Journal of School Nursing*, 5(4), 172-176.
- WHO (Dünya Sağlık Örgütü). (2019). https://www.who.int/maternal_child_adolescent/adolescence/en/, Erişim tarihi: 07.01.2019.
- Wolke, D., and Lereya, S.T. (2015). Long-term effects of bullying. *Archives of Disease In Childhood*, 100(9), 879–885.
- Wu, L., Gao, X., Lo, E.C.M., Ho, S.M.Y., McGrath, C., and Wong, M.C.M. (2017). Motivational interviewing to promote oral health in adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 61(3), 378-384.
- Xu, M., Marcynikola, N., Waseem, M., and Miranda, R. (2020). Racial and ethnic differences in bullying: Review and implications for intervention. *Aggression and Violent Behavior*, 50, 101340.
- Yaman, E., ve Sönmez, Z. (2015). Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri. *Online Journal of Technology Addiction and Cyber Bullying*, 2, 18-31.
- Yang, B., Wang, B., Sun, N., Xu, F., Wang, L., Chen, J., ... and Sun, C. (2021). The consequences of cyberbullying and traditional bullying victimization among adolescents: Gender differences in psychological symptoms, self-harm and suicidality. *Psychiatry Research*, 306, 114219.
- Yangöz, Ş.T. (2020). Watson insan bakım kuramına temellendirilmiş motivasyonel görüşmenin ve eğitimin hemodiyaliz uygulanan bireylerin tedaviye uyumuna, memnuniyetine ve yaşam kalitesine etkisinin incelenmesi. Yayımlanmış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Ye, L., Wang, L., Ferdinando, H., Seppänen, T., and Alasaarela, E. (2020). A video-based DT–SVM school violence detecting algorithm. *Sensors*, 20(7), 2018.

- Yelboğa, N. ve Koçak, O. (2019). Ergenlerde akran zorbalığını yordayan bazı faktörlerin zorba ve mağdur bireyler açısından değerlendirilmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 13(19), 2286-2320.
- Yeşilfidan, D. ve Adana, F. (2019). Halk sağlığı hemşireliği bakış açısı ile ergenlerde obezite. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 2(2) 38-44.
- Yıldız, İ. ve Bayat, M. (2018). Motivasyonel görüşmenin çocuk ve adölesanlarda kullanımı. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(4), 249-257.
- Yurdakul, Y. ve Ayhan, A.B. (2022). The effect of the cyberbullying awareness program on adolescents' awareness of cyberbullying and their coping skills. *Current Psychology*, 3,1-15.
- Yurtal, F. ve Yaşar, M. (2018). Öğretmenlerin sınıf yönetimi profillerine göre sınıflarında görülen akran zorbalığı. *SDU International Journal of Educational Studies*, 5(2), 64-75.
- Yüksel, K. ve Çekiç, A. (2019). The effect of the cognitive behavioral therapy based cyberbullying prevention program. *International Journal of Human and Behavioral Science*, 5(2), 18-31.
- Zambuto, V., Stefanelli, F., Palladino, B. E., Nocentini, A. and Menesini, E. (2022). The effect of the NoTrap! Antibullying program on ethnic victimization: When the peer educators' immigrant status matters. *Developmental Psychology*, 58(6), 1176.
- Zhang, H., Zhou, H. and Tao, T. (2019). Bullying behaviors and psychosocial adjustment among school-aged children in China. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(11), 2363- 2375.
- Zhu, C., Huang, S., Evans, R. and Zhang, W. (2021). Cyberbullying among adolescents and children: A comprehensive review of the global situation, risk factors, and preventive measures. *Frontiers in Public Health*, 9, 634909.
- Zych, I., Ttofi, M.M., and Farrington, D.P. (2019). Empathy and callous-unemotional traitsin different bullying roles: A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 20(1), 3-21.

EKLER

EK-1. Örneklem Büyüklüğü için yapılan Güç Analizi

t tests - Means: Difference between two independent means (two groups)

Analysis: A priori: Compute required sample size

Input:	Tail(s)	=	Two
	Effect size d	=	1.1135924
	α err prob	=	0.05
	Power (1- β err prob)	=	0.95
	Allocation ratio N2/N1	=	1
Output:	Noncentrality parameter δ	=	3.6933682
	Critical t	=	2.0180817
	Df	=	42
	Sample size group 1	=	22
	Sample size group 2	=	22
	Total sample size	=	44
	Actual power	=	0.9502936

EK-2. Katılımcı Bilgi Formu

KATILIMCI BİLGİ FORMU

Değerli Öğrenci,

Bu araştırma Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü doktora programı kapsamında “Adölesanlarda Motivasyonel Görüşmenin Akran Zorbalığı Ve Siber Zorbalığa Etkisi: Randomize Kontrollü Çalışma” konulu tez çalışması olarak planlanmıştır. Araştırmanın güvenilirliği açısından soruların doğru ve eksiksiz yanıtlanması önem taşımaktadır. Bu veriler araştırma dışında başka bir amaçla kullanılmayacaktır.

Katılımınız ve işbirliğiniz için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Sultan AYAZ ALKAYA

Araş. Gör. Semra SEYHAN ŞAHİN

Öğrencinin,

Adı- Soyadı:

1. Yaşınız:
2. Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()
3. Annenizin eğitim durumu:
 - a) Okur-yazar ()
 - b) İlkokul/Ortaokul ()
 - c) Lise ()
 - d) Üniversite ()
 - e) Lisans üstü ()
4. Babanızın eğitim durumu:
 - a) Okur-yazar ()
 - b) İlkokul/Ortaokul ()
 - c) Lise ()
 - d) Üniversite ()
 - e) Lisans üstü ()
5. Ailenizle ilişkileriniz nasıl tanımlarsınız?

Çok İyi () İyi () Orta () Kötü () Çok Kötü ()
6. Ekonomik Durumunuzu nasıl tanımlarsınız?
 - a) Gelir giderden fazla ()
 - b) Gelir gidere eşit ()
 - c) Gelir giderden az ()

EK-2. (devam) Katılımcı Bilgi Formu

7. Geçen yılki okul başarı durumunuzu nasıl?
- a) Takdir belgesi aldım
 - b) Teşekkür belgesi aldım
 - c) Doğrudan geçtim
 - d) Sorumlu geçtim
 - e) Sınıf tekrarı yapıyorum
8. Okuldaki arkadaşlarınızla ilişki durumunuzu nasıl tanımlarsınız?
- Çok İyi () İyi () Orta () Kötü () Çok Kötü ()
9. İnternet bir günde ortalama kaç saat kullanıyorsunuz?
- a) 0-2 () b) 3-4 () c) 5-6 () d) 7 ve üzeri
10. İnterneti en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?
- a) Sosyal paylaşım sitelerine girmek için
 - b) Online oyun oynamak için
 - c) Video izlemek için
 - d) Ödevlerimi yapmak için
 - e) Merak ettiğim konuları araştırmak için
 - f) Resmi işlemler yapmak için
 - g) Diğer (Belirtiniz) ...

EK-3. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği

Sevgili öğrenciler,

Sizlere verdiğim bu soru listesi ile amacım, arkadaşlarınızla ilişkileriniz hakkında bazı bilgiler edinmektir. Her soru a ve b olmak üzere iki şıktan oluşmaktadır. Her şıktaki cümleleri dikkatlice okuduktan sonra, her şık için seçeneği işaretleyin. İşaretleme yapmak için size uygun olan parantezin içine X işareti koymanız yeterlidir. Cümlelerin hepsini bitirmeye özen gösterin. Bu bir sınav değildir ve cevapların doğru ya da yanlış olması gibi bir durum da söz konusu değildir. Önemli olan sizin gerçek düşüncelerinizi yansıtmasıdır. Sizden aldığım tüm bu bilgiler kesinlikle gizli kalacaktır ve yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Doldurulmuş haldeki cevap kağıtlarınızın okul idaresine, öğretmenlerinize ya da arkadaşlarınıza gösterilmesi söz konusu değildir.

Teşekkür ederim.

Sınıfınız:

Cinsiyetiniz:

- 1) a. Beni çeşitli vurucu ve kırıcı aletlerle korkutur. b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla() Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()
- 2) a. Beni o kadar korkuturlar ki onlardan uzak dururum. b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla() Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()
- 3) a. Bana çirkin saldırılarda bulunurlar. b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla() Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()
- 4) a. Okula giderken ya da okuldan dönerken beni rahatsız ederler. b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla() Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()
- 5) a. Üstümü başımı kirletirler. b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla() Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()
- 6) a. Grup halinde üstüme gelip beni rahatsız ederler. b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla() Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()
- 7) a. Bana yumruk atarlar. b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla() Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()
- 8) a. Bana isimler takarlar. b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla() Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()
- 9) a. Görünüşümle alay ederler. b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla() Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()
- 10) a. Herhangi bir nedenden dolayı benimle alay ederler. b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla() Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()
- 11) a. Bana “gerzek “aptal” ve benzeri sözler söylerler. b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?
Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla() Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

EK-3. (devam) Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği

12) a. Konuşma biçimimle alay ederler.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

13) a. Beni tekmelerler.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

14) a. Canımı acıtırılar.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

15) a. Beni döverler.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

16) a. Bana küfür ederler.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

17) a. Çelme takıp beni düşürmeye çalışırlar.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

18) a. Bana tükürtürler.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

19) a. Arkadaşlarımla aramı bozmaya çalışırlar.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

20) a. Arkadaşlarımı bana karşı kıskırtmaya çalışırlar.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

21) a. Başkalarının benimle konuşmasına engel olurlar.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

22) a. Hakkımda yalan söylerler.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

23) a. İzin olmadan bana ait eşyaları alırlar.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

24) a. Bana ait eşyalara bilerek zarar verirler.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

25) a. Bana ait eşyaları alır.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

26) a. Bana ait bir şeyi kırıp bozmaya çalışırlar.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

27) a. Paramı alır.

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

b. Peki sen bu davranışı ne kadar yapıyorsun?

Hiç bir zaman() Bir kere() Birden fazla()

28) a. Sana tüm bu davranışları çoğunlukla kız arkadaşlarınız mı yoksa erkek arkadaşlarınız mı yapıyor?

Hiç kimse() Çoğunlukla kızlar() Çoğunlukla erkekler() Hem kızlar hem erkekler()

b. Peki sen bu davranışları çoğunlukla kız arkadaşlarına mı yoksa erkek arkadaşlarına mı yapıyorsun?

Hiç kimse() Çoğunlukla kızlar() Çoğunlukla erkekler () Hem kızlar hem erkekler()

EK-4. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği

Cinsiyetiniz:	Kız (), Erkek ()
Okul Türünüz:	Anadolu Lisesi (), Fen Lisesi (), Meslek Lisesi (), Sosyal Bilimler Lisesi, Diğer (.....)
Yaşınız:	14 (), 15 (), 16 (), 17 (), 18 (), 19 ()
Sınıfınız:	9 (), 10 (), 11 (), 12 ()
Haftalık Ortalama İnternet Kullanma Süreniz:	 Saat

Sevgili öğrenciler,

Bilişim ve iletişim teknolojilerini bazen arkadaşlar ile iletişim kurma, eğlenme, bilgiye ulaşma, fotoğraf veya video paylaşma gibi olumlu olarak kullanılırken bazen de paylaşılan bilgiyle alt etme, rahatsız edici lakapların takılması, Instagram, facebook, twitter ve msn gibi şifrelerinizin ele geçirilmesi gibi olumsuz olarak kullanılmaktadır. Bu ölçek bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanırken yukarıda belirtilen olumsuz durumlarını belirlemek için uygulanmaktadır. Ölçek teknolojik araçları kullanırken size yapılan ve sizin yaptığınız olumsuz davranışların içeriğini belirlemeye yöneliktir. Vereceğiniz bilgiler teknolojik araçların kullanılmasında karşılaşılan problemlerin ve zorlukların belirlenmesine katkı sağlayacaktır. Yanıtlarınız başka kişi veya kurumlarla paylaşılmayacaktır. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

	Bana Yapıldı					Ben Yaptım				
	Daima	Sık sık	Bazen	Nadiren	Asla	Daima	Sık sık	Bazen	Nadiren	Asla
Aşağıdaki ifadeleri yaşama durumunuza göre “Bana Yapıldı” ve “Ben Yaptım” kısımlarına göre işaretleyiniz.										
1. İnternette söylenti çıkarma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
2. İnternette rahatsız edici lakap takma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
3. İnternette hakaret edici semboller kullanma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
4. İnternette dalga geçme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
5. İnternette paylaşılan bilgilerle alay etme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
6. İnternet sitelerindeki haberlerle ilgili çirkin cevaplar yazma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
7. İnternette küçük düşürücü ifadeler kullanma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
8. İnternette başkasının kimliğini kullanma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
9. İnternette kimliğini gizleme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
10. İnternette başkalarının sayfalarına izinsiz girme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
11. İnternette şifre kırma (hacklemek)	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
12. İnternette virüslü dosya/programı gönderme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
13. İnternette izinsiz videolar gösterme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
14. İnternette izinsiz fotoğraf yayınlama	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
15. İnternetteki fotoğrafları rencide edecek şekilde yeniden düzenleme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
16. İnternette mahrem konularda konuşmaya zorlama	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
17. İnternette sohbet ederken mahrem içerikli semboller kullanma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
18. İnternette mahrem içerikli görüntüler paylaşma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
19.İnternette kötü söz/hakaret içerikli mesajlar gönderme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
20.İnterneti karalama aracı olarak kullanma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
21. İnterneti çıkarları doğrultusunda propaganda aracı olarak kullanma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
22. İnterneti bir kişiye zarar vererek kendine yarar sağlama amaçlı kullanma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1

EK-5. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

GAZİ ÜNİVERSİTESİ ETİK KOMİSYONU FORM-2

Rev-3
19.12.2017T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ETİK KOMİSYONU

KATILIMCILAR İÇİN BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Sizi, **Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu**'ndan 19.10.2021 tarih / E-77082166-302.08.01-197001 sayı ile izin alınan* ve Prof. Dr. Sultan AYAZ ALKAYA ve Semra SEYHAN ŞAHİN tarafından yürütülen **"Adölesanlarda motivasyonel görüşmenin akran zorbalığı ve siber zorbalığa etkisi : randomize kontrollü çalışma"** başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsiniz. Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığınız için size bir ödeme yapılmayacaktır. Çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır.

*Gazi Üniversitesi Etik Komisyon izini alındıktan sonra doldurularak kullanılacaktır.

Araştırmanın Amacı	Bu çalışmanın amacı adölesanlarda motivasyonel görüşmenin akran zorbalığı ve siber zorbalığa etkisini belirlemektir
Araştırmanın Yöntemi	Araştırma Mart 2022-Ekim 2022 tarihleri arasında Sivas-Merkez ilinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Şehit Muhammet Onur Demir Anadolu Lisesi 9. sınıfta okuyan ve dahil edilme kriterlerini karşılayan öğrencilerle yürütülecektir. Çalışma gerekli izinler alındıktan sonra yüz yüze olarak yürütülecektir. Çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilere "Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği" uygulanacak ve aldıkları puanlara göre zorba ölçeği puanı yüksek olan öğrenciler araştırmaya dahil edilecektir. Motivasyonel görüşmeye davet edilecek olan öğrencilere ve velilerine araştırma hakkında bilgi verilerek Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formunu imzalamaları istenecektir. Katılımcı öğrencilerin "Katılımcı Bilgi Formu", "Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği" ve "Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği" doldurması istenecektir. Müdahale grubuna 1 hazırlık oturumu, 5 motivasyonel görüşme uygulaması oturumu ve görüşmeler tamamlandıktan 3 ay sonra (Temmuz) ve 6 ay sonra (Ekim) ise izlem görüşmesi yapılması planlanmıştır. Grup oturumları 40 dakika ve haftada bir kez aynı gün ve saatte olacak şekilde planlanacaktır. Kontrol grubundaki öğrencilere herhangi bir girişim yapılmayacaktır. Bu gruptaki öğrencilere veri toplama araçları müdahale grubu oturumu ile eş zamanlı olarak hazırlık oturumunda, 6. haftada, görüşme tamamlandıktan 3. ay ve 6. ayda uygulanacaktır. Çalışma sonunda öğrencilere akran zorbalığına yönelik seminer (webinar), istekte bulunan öğrenciler için çevrimiçi motivasyonel görüşme yapılacaktır.
Araştırmanın Öngörülen Süresi (Başlama ve Bitiş Tarihi)	Başlama: Mart 2021 Bitiş: Ekim 2022
Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı	Araştırma evrenini 200 öğrenci oluşturmaktadır. Dahil edilme kriterlerini karşılayan, kendisinden ve velisinden izin alınan öğrenciler çalışmaya dahil edilecektir.
Araştırmanın Yapılacağı Yerler	Şehit Muhammet Onur Demir Anadolu Lisesi
Görüntü ve/veya ses kaydı alınacak mı?	Evet ☐ Hayır ☒

Tablo katılımcıların anlayabileceği biçimde, akademik dil kullanılmadan yazılacaktır.

EK-5. (devam) Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

GAZİ ÜNİVERSİTESİ ETİK KOMİSYONU FORM-2

Rev-3
19.12.2017**VELAYET VEYA VESAYET ALTINDAKİ KATILIMCILAR İÇİN VELİ BEYANI**

Yukarıda amacı ve içeriği belirtilen bu araştırma ile ilgili bilgiler tarafıma aktarıldı. Kızımın/oğlumun çalışmaya katılmasını kabul ediyorum. Araştırmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden daha önce verdiğimiz izni geri çekme hakkına sahip olduğumuzu biliyorum. Bu çalışmaya kızımın/ oğlumun katılmasını kabul ettiğim takdirde gerek araştırma yürütülürken gerekse yayımlandığında kızımın/ oğlumun kimliğimin gizli tutulacağı konusunda güvence aldım. Kızıma/oğluma ait verilerin kullanımına izin veriyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerin dikkatle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana herhangi bir ödeme yapılamayacaktır. Araştırma ile ilgili bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Bu çalışmaya hiçbir baskı altında kalmadan kendi bireysel onayım ile kızımın/oğlumun katılmasını onaylıyorum. İmzalı bu form kağıdının bir kopyası bana verilecektir.

Araştırma yürütücüsü(Tez çalışmalarında Danışman tarafından imzalanacaktır.)

Adı ve Soyadı		Tarih ve İmza
Adres ve telefonu		

Velayet veya Vesayet Altındaki Katılımcılar için Veli/Vasi

Adı ve Soyadı		Tarih ve İmza
Adres ve telefonu		

EK-5. (devam) Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

GAZİ ÜNİVERSİTESİ ETİK KOMİSYONU FORM-2

Rev-3
19.12.2017**KATILIMCI BEYANI**

Yukarıda amacı ve içeriği belirtilen bu araştırma ile ilgili bilgiler tarafıma aktarıldı. Bu bilgilerden sonra araştırmaya katılımcı olarak davet edildim. Bu çalışmaya katılmayı kabul ettiğim takdirde gerek araştırma yürütülürken gerekse yayımlandığında kimliğimin gizli tutulacağı konusunda güvence aldım. Bana ait verilerin kullanımına izin veriyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin dikkatle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. Araştırmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden çekilebilirim. Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Araştırma ile ilgili bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Bu çalışmaya hiçbir baskı altında kalmadan kendi bireysel onayım ile katılıyorum. İmzalı bu form kağıdının bir kopyası bana verilecektir.

Araştırma yürütücüsü(Tez çalışmalarında Danışman tarafından imzalanacaktır.)

Adı ve Soyadı		Tarih ve İmza
Adres ve telefonu		

Katılımcı

Adı ve Soyadı		Tarih ve İmza
Adres ve telefonu		

EK-6. Motivasyonel Görüşme Planı

Motivasyonel görüşme planı **“Adölesanlarda Motivasyonel Görüşmenin Akran Zorbalığı ve Siber Zorbalığa Etkisi: Randomize Kontrollü Çalışma”** isimli tez çalışması için oluşturulmuştur. Çalışma adölesanlarda motivasyonel görüşmenin akran zorbalığı ve siber zorbalığa etkisini belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Araştırma, Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı okullardan belirlenecek lise düzeyindeki okulların 9.sınıfta öğrenim gören öğrencilerle yürütülecektir. Araştırmaya alınacak öğrenciler her aşamada işleme kriterleri (Araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler, 9. sınıf öğrencileri, Değişim Aşaması Değerlendirme Formu’na göre niyet öncesi ve niyet döneminde olan öğrenciler, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği” ölçeğinden aldığı puanla zorbalık puanı yüksek olduğu belirlenen öğrenciler, kendisi ve velisinden izin alınan öğrenciler) göz önünde bulundurularak örneklem kapsamına alınacaklardır. Araştırmaya katılan müdahale grubundaki öğrencilere veri toplama araçları (“Katılımcı Bilgi Formu”, “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği” ve “Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği”) hazırlık oturumunda, 6. Haftada (son oturumda), birinci izlem (3 aylık) ve ikinci izlem (6 aylık) oturumunda uygulanacaktır. Müdahale grubuna 1 hazırlık oturumu, 5 motivasyonel görüşme uygulaması oturumu ve görüşmeler tamamlandıktan 3 ay sonra ve 6 ay sonra ise izlemlerin yapılması planlanmıştır. Grup oturumları 40 dakika ve haftada 1 kez aynı gün ve saatte olacak şekilde planlanacaktır. Gruplardaki öğrencilerin sayısı 7 kişi olacak şekilde yapılacaktır. Oturumlar yüz yüze yapılacak şekilde planlanmıştır.

EK-6. (devam) Motivasyonel Görüşme Planı

Önemlilik Güven Ölçeği

Motivasyonel görüşmenin birbirine paralel iki aşaması bulunmaktadır. Birinci aşamada içsel motivasyon sağlamak ikincisi ise bağlılığın güçlendirilmesidir. Bu nedenle ilk aşamada kişinin ambivalansını değerlendirmek için bireyin konuya verdiği önem (değişime verdiği önem) ve kişinin bunu yapabileceğine duyduğu güven ve yeterliliğin bilinmesi önemlidir. Önem- Güven- Yeterlilik bileşenleri içsel motivasyon bileşenlerini oluşturduğundan ilk görüşmede değerlendirilecektir. Bireyin konuya verdiği önem ve güven-yeterliliği 0'dan 10'a kadar puanlama yapılmış derecelendirme cetveli yoluyla ölçülmesi planlanmıştır.

O'ın hiç önemli değil ve 10'un çok önemli olduğu, 0'dan 10'a kadar derecelendirilmiş bir ölçek üzerinde arkadaşlarınızla olan ilişkilerinizi istenilen düzeyde olumlu hale getirmek sizin için ne kadar önemlidir? İşaretleyiniz.

Hiç Önemli Değil		Çok Önemli
0	5	10

EK-6. (devam) Motivasyonel Görüşme Planı

İZLEM ÇİZELGESİ (EV ÖDEVİ)

Aşağıdaki forma günlük olağan alışkanlıklarınız çerçevesinde arkadaşlarınızla olan istenmeyen davranış şeklinizin sosyal veya sanal ortamlardaki miktarını sayı olarak yazmaya çalışın. Bir hafta sonunda akranlarınızla kurduğunuz olumsuz iletişim şeklini belirleyin. Bu toplam sizi nasıl etkilemektedir? Değerlendirin.

	1. Gün	2. Gün	3. Gün	4. Gün	5. Gün
Fiziksel/ Sözsüz iletişim (vurma, çarpma vb)					
Sözel İletişim (küfür etme, hakaret etme vb.)					
Eşyalara Zarar Verme					
Sanal Ortam Üzerinden Rahatsız Etme (watsapp, instagram, facebook vb)					
Dışlama					
Söylenti Çıkarma					

EK-6. (devam) Motivasyonel Görüşme Planı

Karar Dengesi

Kişinin mevcut davranışı ile hedef davranışı arasındaki çelişkileri bireyin zihninde ortaya çıkartarak değişim için motivasyonu sağlamak amaçlanmaktadır. Karar dengesini belirlemek için karar bilançosu kağıdı kullanarak değişim sonunda öngörülen zararlar ve dezavantajlar ile öngörülen yararlar yazılacaktır. Kişi buradaki tutumuyla neyi zarar ve yarar olarak gördüğünü kesin olarak belirtebilmektedir.

Karar Dengesi Bilançosu Kağıdı

Değişmeden Olduğu Gibi Kalmanın		Değişimin	
İyi Olan Yanlar	O Kadar Da İyi Olmayan Yanları	O Kadar Da İyi Olmayan Yanları	İyi Olan Yanlar

EK-6. (devam) Motivasyonel Görüşme Planı

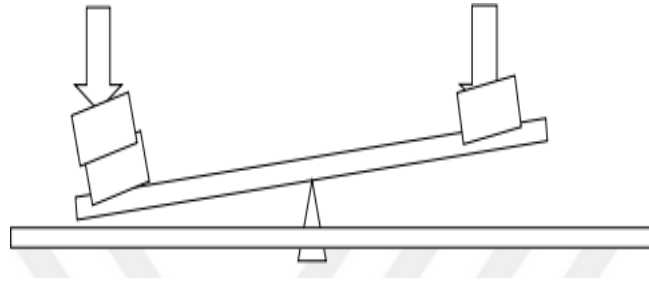
Karar Dengesi Terazisi

Zorbalık eyleminin zararları

Değişimin yararları

Zorbalık eyleminin yararları

Değişimin zararları

EK-6. (devam) Motivasyonel Görüşme Planı

Önem- Güven Ölçeği

Motivasyonel görüşmenin birbirine paralel iki aşaması bulunmaktadır. Birinci aşamada içsel motivasyon sağlamak ikincisi ise bağlılığın güçlendirilmesidir. Bu nedenle ilk aşamada kişinin ambivalansını değerlendirmek için bireyin konuya verdiği önem (değişime verdiği önem) ve kişinin bunu yapabileceğine duyduğu güven ve yeterliliğin bilinmesi önemlidir. Önem- Güven-Yeterlilik bileşenleri içsel motivasyon bileşenlerini oluşturduğundan ilk görüşmede değerlendirilecektir. Bireyin konuya verdiği önem ve güven-yeterliliği 0'dan 10'a kadar puanlama yapılmış derecelendirme cetveli yoluyla ölçülmesi planlanmıştır.

0'ın hiç güvenim yok ve 10'un çok güveniyorum olduğu, 0'dan 10'a kadar derecelendirilmiş bir ölçek üzerinde akranlarınızla olan etkileşiminizi istenilen düzeye çıkarmak için kendinize ne kadar güveniniz olduğunu söylediniz? İşaretleyiniz.

Hiç Güvenim Yok		Çok Güveniyorum
0	5	10

EK-6. (devam) Motivasyonel Görüşme Planı

Küçük Adımlar (Spesifik Hedefler Belirleme)

Hedef davranışa ulaşmak için atılan küçük adımların büyük adımlardan daha etkili olduğu düşüncesidir. Örneğin; hedef alan olarak okul ortamını seçilmişse, spesifik hedef davranış; “bu hafta içi en az iki defa akranlarıyla okulda sevilen spor etkinlikleri planlamak olabilir. Bu “bu ay daha fazla sosyal aktivitelere katılacağım” gibi genel bir yaklaşımdan daima daha iyidir. Küçük başlamak ve doğru olduğunu hissedilen adımlarla ilerlemek amaçlara daha kolay ulaştıracaktır.

EK-6. (devam) Motivasyonel Görüşme Planı

Değişim Planı Taslağı (yazılı olarak doldurması istenir)

☐ Bu değişimi yapmak istememin en önemli sebepleri;
.....

☐ Bu değişim yapmada kendim için hedeflerim;
.....

☐ Hedeflerime ulaşmak için şunları hedefliyorum

Belirli Eylem Ne Zaman?

☐ Başkaları bana değişmem için şu şekillerle yardımcı olabilir?

Kişi Olası Yardım Şekli

☐ Değişimin önündeki bazı olası engeller ve bunlarla nasıl baş edebileceğim:

Değişimin Önündeki Engel : Başetme mekanizması:

☐ Şu sonuçları gördüğümde planımın işe yaradığını anlayacağım:

EK-6. (devam) Motivasyonel Görüşme Planı

Kendinizi Ödüllendirin

Planınızı eyleme dönüştürdünüz çok önemli bir adım attınız. Tebrikler...

Kendinizi bu planı uyguladığınız için nasıl ödüllendiriyorsunuz?

- ✓ Birlikte sevilen aktiviteler/ Spor yapma/ Etkinlik yapma
- ✓ Kendine sevdiği bir şey alma (playstation, kıyafet)
- ✓
- ✓

EK-6. (devam) Motivasyonel Görüşme Planı**DEĞİŞİMİN AŞAMASINI DEĞERLENDİRME FORMU**

Motivasyonel görüşme uygulanacak danışanın değişim aşamaları açısından benzerliği etkin müdahale yürütülmesi bakımından önemlidir. Motivasyonel görüşmede danışanın değişim aşamasını belirlemek amacıyla geliştirilen bu form, literatür bilgileri doğrultusunda hazırlanmıştır. Danışanlara yönelik hangi aşamada olduğunu belirlemek için “Akranlarınızla iletişimde istenmeyen davranışlarınızı daha önce bırakmayı hiç düşündünüz mü?” ifadesi yöneltilmiştir. Bu ifadeye yönelik beş seçenek belirtilmiştir.

EK-6. (devam) Motivasyonel Görüşme Planı

DEĞİŞİMİN AŞAMASINI DEĞERLENDİRME FORMU

Değerli katılımcı,

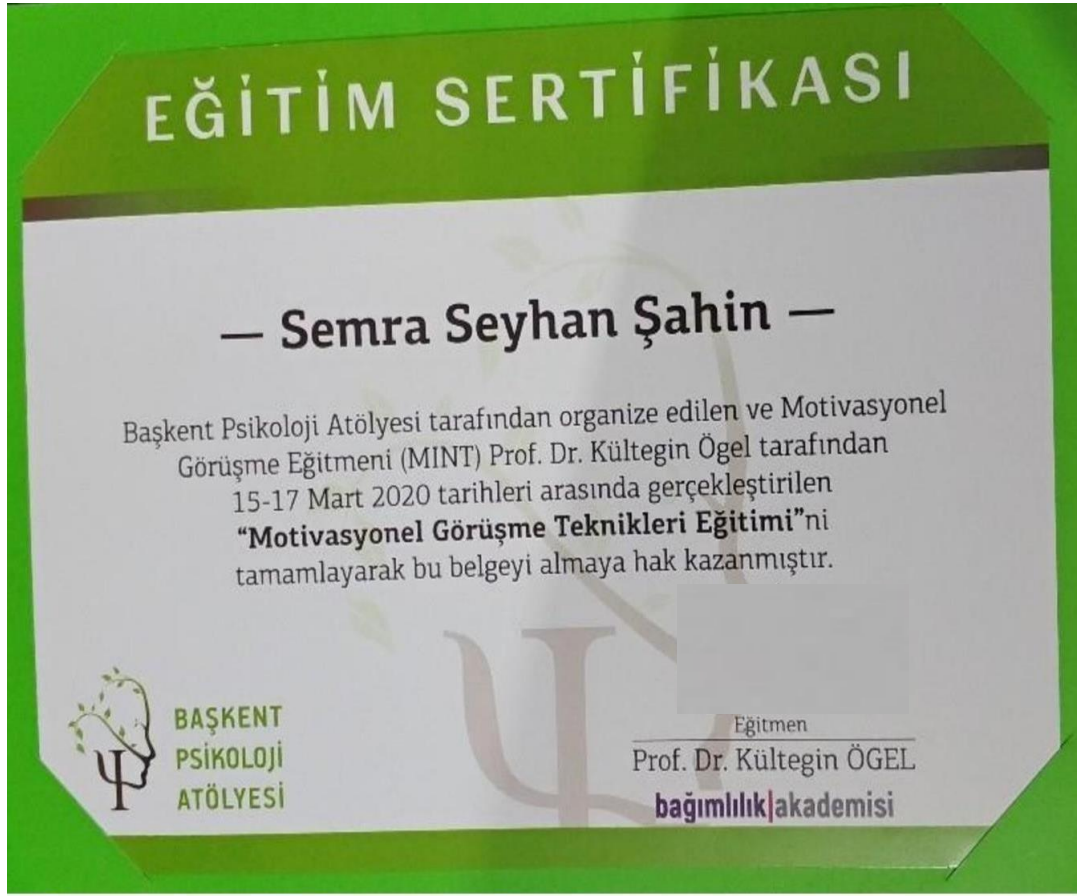
Akranlarınızla iletişim şeklinizi göz önünde bulundurarak aşağıda verilen soruyu cevaplayınız.

Akranlarınızla iletişimde istenmeyen davranışlarınızı daha önce bırakmayı düşündünüz mü?

(Size en uygun seçeneği işaretleyiniz)

- a) Hayır devam ediyorum. Gelecek 6 ay içinde bırakma niyetinde değilim
(Niyet öncesi aşaması)
- b) Hayır devam ediyorum. Gelecek 6 ay içinde bir şekilde bırakma niyetindeyim (Niyet aşaması)
- c) Hayır devam ediyorum. Gelecek 1 ay içinde şekilde bırakma niyetindeyim (Hazırlık aşaması)
- d) Evet 6 aydan daha kısa bir süre içinde bıraktım (Hareket aşaması)
- e) Evet 6 aydan daha uzun bir süre içinde bıraktım (Sürdürme aşaması)

EK-7. Katılım Belgesi

EK-8. Etik Kurulu İzin Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 21.10.2021-E.197001

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Etik Komisyonu

Sayı : E-77082166-302.08.01-197001
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

21.10.2021

Sayın Prof. Dr. Sultan AYAZ ALKAYA
Hemşirelik Bölüm Başkanlığı - Öğretim Üyesi

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı **Doktora Öğrencisi Semra SEYHAN ŞAHİN'in, Prof.Dr.Sultan AYAZ ALKAYA'nın** danışmanlığında yürüttüğü "**Adölesanlarda Motivasyonel Görüşmenin Akran Zorbalığı ve Siber Zorbalığa Etkisi : Randomize Kontrollü Çalışma**" adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun **19.10.2021** tarih ve **16** sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Araştırma Kod No: 2021 - 933

Prof. Dr. İsmail KARAKAYA
Komisyon Başkanı

Ek:1 Liste

DAĞITIM

Gereği:

Sayın Prof. Dr. Sultan AYAZ ALKAYA

Bilgi:

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

Belge Doğrulama Kodu :BS5CK5B531

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi : <https://belgedogrulama.gazi.edu.tr/belgedogrulama.aspx>

Emniyet Mahallesi Bandırma Caddesi No :6/1 06560 Yenimahalle/ANKARA
Tel:0 (312) 202 20 57 - 0 (312) 2... Faks:0 (312) 202 38 76
İnternet Adresi :<http://etikkomisyon.gazi.edu.tr/>
Kep Adresi: gaziuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için :Esengül BOŞNAK
Genel Evrak Sorumlusu
Telefon No:03122022666

EK-8. (devam) Etik Kurulu İzin Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 21.10.2021-E.197001

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
ETİK KOMİSYONU KATILIM LİSTESİ

TOPLANTI TARİHİ : 19.10.2021		TOPLANTI SAYISI : 16	
ADI – SOYADI		İMZA	
Prof. Dr. İsmail KARAKAYA BAŞKAN			
Prof.Dr.Kemal ÖZTEMEL BAŞKAN YRD.			
Prof.Dr.C.Haluk BODUR			
Prof.Dr.Seçil ÖZKAN			
Prof.Dr.Cevriye TEMEL GENCER			
Prof.Dr.İsmet YÜKSEL			
Prof.Dr.Aymelek GÖNENÇ			
Prof.Dr.Gülay BAYRAMOĞLU			
Prof.Dr.Makbule GEZMEN KARADAĞ			
Prof.Dr.Zehra GÖÇMEN BAYKARA			
Doç.Dr.İlyas OKUR			
Doç.Dr.Nihan KAFA			
Doç.Dr.Melek Gülşah ŞAHİN			

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-9. Sivas Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: **30.11.2021-E.223086**Evrak Tarih ve Sayısı: **24.11.2021-E.222533**

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-92255297-605.01-37482582
Konu : Araştırma İzni (Semra SEYHAN ŞAHİN)

24.11.2021

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi : a)Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 02/11/2021 tarihli ve E-17311665-044-205571 sayılı yazısı.
b)Valilik Makamının 23/11/2021 tarihli ve E-92255297-605.01-37436968 sayılı onayı.
c)Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21/01/2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 sayılı 2020/2 no'lu genelgesi.

Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Ana Bilim Dalı doktora öğrencisi Semra SEYHAN ŞAHİN'in, "Adölesanlarda Motivasyonel Görüşmenin Akran Zorbalığı ve Siber Zorbalığa Etkisi: Randomize Kontrollü Çalışma" konulu çalışması kapsamında, onaylı bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen veri toplama araçlarının, gönüllülük esas olmak kaydıyla ilimiz merkezinde bulunan Şehit Muhammet Onur Demir Anadolu Lisesi ve Halis Gülle Anadolu Lisesinde uygulanması valilik makamının ilgi (b) onayı ile uygun görülmüş olup onay örneği yazımız ekinde gönderilmiştir.

Söz konusu araştırma çalışmasının bitiminde, araştırma yapan kişi tarafından sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ve rica ederim.

Ergüven ASLAN
Milli Eğitim Müdürü

Ek:
1-İlgi (b) Onay Örneği (1 Sayfa)
2-Veri Toplama Araçları

Dağıtım:
Gereği:
-Gazi Üniversitesi Rektörlüğü
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

Bilgi:
-Şht. M.Onur Demir Anad. Lisesi Müd.
-Halis Gülle Anad. Lisesi Müd.

Adres : Muhsin Yazıcıoğlu Bulvarı No:17 SİVAS

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (346) 280 58 00

Bilgi için: L.DENİZ

E-Posta: arge58@meb.gov.tr; istatistik58@meb.gov.tr

Unvan : Şef

Kep Adresi : meb@hs01.kep.trİnternet Adresi: <http://sivas.meb.gov.tr>

Faks:3462805948

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 04bc-9030-31a7-8614-0e76 kodu ile teyit edilebilir.

Bu belge,güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-10. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Kullanım İzni

 Gmail

← 2.757 ileti dizisinden 20. < >

Ölçek kullanım izni hak. Gelen Kutusu x

 semra şahin 25 Ekim Pzt 14:48 (2 gün önce)
Sayın Hocam Merhaba, Ben Gazi Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Araştırma Görevlisi Semra SEYHAN ŞAHİN. Doktora tezimde kullanmak üzere Akran Zorbalığı Belirlem

 ZEYNEP GULTEKIN AHCI 26 Ekim Sal 08:58 (1 gün önce) ☆
Alıcı: ben ▾

Merhaba Seyhan Hanım,

Ekte ölçek maddelerini bulabilirsiniz. Tezinizde kolaylıklar dilerim.

İyi çalışmalar.

Gönderen: semra şahin
Gönderildi: 24 Ekim 2021 Pazar 23:48
Kime: ZEYNEP GULTEKIN AHCI
Konu: Ölçek kullanım izni hak.

EK-11. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği Kullanım İzni

 Gmail

Postalarda arayın

2.667 ileti dizisinden 1.

 semra şahin 8 Eki 2021 12:19 (

Sayın Hocam Merhaba, Ben semra SEYHAN ŞAHİN. Gazi Üniversitesi Hemşirelik bölümü doktora öğrencisiyim. Doktora tezimde kullanmak üzere -siber-magduriyet-ve-zorb

 Adem Peker 8 Eki 2021 23:24 (20 saat önce)

Alıcı: ben

Merhaba Semra Hocam. Ölçeği tez çalışmasında kullanabilirsiniz. Ölçekle ilgili bilgilere ekte yer almakta.
İyi çalışmalar dilerim.
Doç. Dr. Adem Peker

Kimden: "semra şahin"
Kime: "adem peker" <
Gönderilenler: 8 Ekim Cuma 2021 12:19:51
Konu: ÖLÇEK İZNİ

EK-12. Uzman Görüşü Formu

EK 9 UZMAN GÖRÜŞÜ DEĞERLENDİRME FORMU

UZMAN GÖRÜŞÜ DEĞERLENDİRME FORMU

Sayın Uzman,

Ben Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü doktora öğrencisi Semra SEYHAN ŞAHİN. Prof. Dr. Sultan AYAZ ALKAYA danışmanlığında yürütmeyi planladığımız “Adölesanlarda Motivasyonel Görüşmenin Akran Zorbalığı Ve Siber Zorbalığa Etkisi: Randomize Kontrollü Çalışma” isimli tez çalışması için hazırlamış olduğum Motivasyonel Görüşme Planını değerlendirmeniz beklenmektedir. Aşağıdaki tabloda yer alan her bir maddeyi 1-4 (1=uygun değil, 2=maddenin uygun şekle getirilmesi gerekiyor, 3=uygun ancak ufak değişiklik gerekiyor, 4=çok uygun) arasında puanlandırarak değerlendirmeniz gerekmektedir. **Bu seçeneklerden “4=çok uygun” seçeneği dışındaki değerlendirmeniz için açıklama kısmına önerilerinizi yazmanız beklenmektedir.**

Görüşme Planı, 5 uzman görüşü alınarak değerlendirilecektir. Maddelerden elde edilen “3” ve “4” puanlarının toplamı, toplam uzman sayısına bölünerek Kapsam Geçerlilik İndeksi elde edilecektir. Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGI)’nin elde edilmesinde Davis tekniği kullanılacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla.

Semra SEYHAN ŞAHİN

EK-12. (devam) Uzman Görüşü Formu

UZMAN GÖRÜŞÜ DEĞERLENDİRME FORMU

MG Plan İçeriği	Uygun Değil (1)	Uygun şekle getirilmesi gerekli (2)	Uygun Ancak Ufak Değişiklikler Gerekli (3)	Çok Uygun (4)	Açıklama
Görüşme içeriği amacına					
Görüşme içeriği hedefe					
Görüşme içeriği motivasyonel görüşmede kullanılan tekniklere					
Görüşme içeriği çalışma konusuna					
Görüşme içeriği motivasyonel görüşme aşamalarına					
Görüşme oturumları için ayrılan süre					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : SEYHAN ŞAHİN, Semra
Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Doktora	Gazi Üniversitesi / Hemşirelik Anabilim Dalı	Devam Ediyor
Yüksek Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi / Hemşirelik Fakültesi	2018
Lisans	Bozok Üniversitesi / Hemşirelik Yüksekokulu	2014
Lise	Çankaya/Ankara Sokullu Mehmet Paşa Lisesi	2004

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2018	Gazi Üniversitesi	Araş. Gör.
2016	Dokuz Eylül Üniversitesi	Araş. Gör.
2015	İstanbul Üniversitesi- Çapa Tıp Fakültesi	Hemşire

Yabancı Dil

İngilizce

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..